

OBSIDIO
BREDANA
ARMIS
PHILIPPI IIII.
AVSPICIIS
ISABELLÆ
DVCTV
AMBR. SPINOLÆ
PERFECTA.
SCRIBEBAT
HERMANNVS HVGO
SOCIETATIS IESV.
MEDIOLANI
Apud Io. Baptistam Bidellium
1627.

Illustriss. & Excellentiss. D.D.

DON PHILIPPO SPINVLÆ

Magni illius AMBROSII F.

Duci Sexti, Gubernatori Generali Equitum Cataphractorum pro Catholica Maiestate in Mediolani Dominio, ac ibidem in secretiori Consilio eiusdem Maiestatis Consiliario.

Io. Baptista Bidellus P.F.

BREDA coniuncti Septentrionis propugnaculum parẽtis Tui AMBROSII fortissimi Imperatoris ductu dum obsidetur, gentium omnium animos ancipiti expectatione suspendit; dum recipitur linguas omnium soluit in laudes. Celebrata ea est victoria à claris ingenijs, magna in æuum laboris mercede quòd ea monumenta nunquam interituræ gloriæ fruentur fęlicitate. Sed nemo felicius id præstitit hoc, quem nunc damus, Hermanno Vgone; Fides illi, & Elegantia prisci ęui, qui-

bus barbaricam militiam
Ciuitate donauit. Dignus
& eo fœlix Imperator. N
pars est, vt Fortissimi D
nanciscantur Historicos.
obsideri, aut gloriosius
nec elegantius describi.
perduelli hæresi Victoria
eius sanctitatis Viro, qu
deuotione in hæresim voc
ctrix maxime pugnat. Ha
rente Tuo capta, ab Herm
bis vero formis minoribu
rem alte succincta, ad Te
ctoriosissimi Parentis Tui
Victoriæ moderatur, ac d
obsessum fatetur, qui perc
ceptam, qui vellet seruare
Filij benignitatem experti
Phalanges Vestra humani
togata iudicia pereclitet
è Belgio longum elegant
ma fronte operosis Virtu
& ex æreis formis additis
lium operum quibus defe
cta est Ortographijs, Stere
gijs. Grande, fateor, le
tem, atque intelligentiam
Sed nos dum compendi
pus, aut prompta artificu
uet illa nihilominus si Tuo
ctoriæ Paternæ monumen
Id enim votis nunc concip
rens vincendo fessus in tra

tiæ ſtationem ſenectutem ſubducere voluerit; Tu vnus omnium Paternæ Virtutis, ac Felicitatis hæres Batauos, aut quas alias gentes trium phis tuis Regnator deſtinauerit Iberus crebris doceas Victorijs in terra ITALIA veriſsimũ hodie eſſe olim dictum. Fortes creantur fortibus. Interim dum Parentis olim æmulus Victorias meditaris, hanc tuere. Vale. Mediolani ex Typographeo. xv. Kal. Nou. Anno Christiano M. DC. XXVI.

ISABEL

CLARÆ EVG

HISPANIA

INFAN

HEROINÆ FOR

VICTRI

MATRI PATR

XIMIÆ Regum a
læ mentes, ISABE
SIMA, etsi res ma
consuetudine quad
statis, obliuisci solea
ad earum memoriam auditione
Ea cogitatione ausus sum belli T
admirandamq; Victoriam CEL
memorare scribendo, vel eò libe
ea sit, præcipuè tamen sit DEI,
que. Ita sentire Te, scio; quæ cùm
nō priùs Tibi festorum ignium h
Tacitus de Agrippina. Victoriæ Auctori, Sacrum fieri p
quidem DVCIS GESSISTI, I
non dicam, FEMINA, sed Hero
brosij in Te (quæ ille in victricem
Ambrosius libro de Viduis. verba conferam; VIDVA PO
VIDVA DVCIS EXERCITV
CES ELIGIS, VIDVA BE
quæ omnia etsi insolita maxima
tæ tamen molis Victoria supra T
minum omnium vires fuit. V

hostiumque Testimonio. Mauritius Arausij Princeps, vir rara militiæ prudentia, Ambrosij Spinolæ Ductoris Tui fortissimi conatus, initiò, quasi Giganteos irridebat. Ordines fœderati, ærarium omne effundebant, vt in certissimam obsidij solutionem vtilissimè expensum. Hollandiæ plebs Comœdijs, Mimisque, cœptam circumuallationem proscindebat. Socij Fœderatique, nullo perdendæ operæ metu, auxilia submittebant. Exteri Principes tam parum Bredæ metuebant, quàm Hispaniæ Rex ipse, extrema etiam obsidione sperabat. Nostrorum multi (quod augurabantur) depositis æris magni pignoribus, malè euenturum bellum contendebant. Famæ denique nũtijsque post Victoriam dimissis, apud multos negata fides est. Forte & Posteritas admirabunda dubitabit; nisi quæ præsens vidi, scripsero, dum viuis, dum viuunt, qui videre quæ scribo. Sed illud nimirum è sacro bellatricis Poetriæ carmine præfandum est, ad faciendam fidem:

DE CÆLO DIMICATVM EST CONTRA EOS. De Cælo profectò; nam hominum stratagemata esse non possunt, sed vnius Archistrategi DEI, quotquot hoc bello portenta præsidiaque sunt visa: Æstatem atque Autumnum castris nostris fuisse salubrem, hostibus pestilentem. Hiemem ferè sine niuibus geluque transire; tum demum gelare ac ningere, cùm nos circumuallationem propè absoluissemus, hostis verò suppetias nauigijs submittere conaretur. Cùm auxilia hostium mari apportarentur, æstum de more non concitari, ventum subitò in contrarium verti, classem conflictari, naufragia fieri, militem mori simul & appelli. Seditionem nullam in castris nostris, aut diuturna obsidij asperitate, aut exili raraque stipendiorum numeratione, aut annonæ sæuitia, efflagrare. Portenta haud dubiè, sed debita scilicet Pietati Tuæ, ISABELLA Princeps Religiosissima, vel Pij belli causa. Orbis vidit quæ scribo, nec beneficio nec iniuria lacessitus, sed fidem

Iudicum. 5. cap.

incor-

incorruptam absque odio & f
rò blandiri publicè, nec locu
quam laudari Te, etiam dum
trectatione permittunt. Ad
uidiam est atque calumniam,
gloria non sequatur(vt post n
etiam præcurrat. Vnus mih
facta dictis exæquem. Sed c
Salustius. PTOREM ET AVCTOR
GLORIA CONSECVTA
modò venia, at laus etiam d
coloribus mortuis aliquaten
certè amplius aliquid a CEL
rare licebit, quæ fortitudine,
starum, no tantùm exilem n
mam quoque Scriptorum om
perasti. Patiere igitur, pro
stia Tua, vnico Te Victorina
Virtutum Tuarum compen
Trebellius Pollio de xxx. Tyrannis. MATREM CAST
Qualem Te olim Posteritas, t
nerabor,

ISABELLA HEROINA F

Clientium tuorun

Imprimatur Mediol.
Fr. Vinc. Aquensf. Prouic. S. C
Fr. Al Bariola Augustinianu
Illustriss. D. Card. Archie
Vidit Saccus pro Excellentiss.

OBSIDIO BREDANA.

Quæ res celebrarint obsidionem Bredanam.

VRBIS Bredæ obsidionem res multæ supra præteritorum bellorum memoriam magnitudine sua celebrarunt. Inprimis maximarum suppetiarum auxilia vndequaque ab hoste euocata, quasi non de vrbis vnius salute, sed Imperij totius summa fuisset dimicatum. Adeò famam studia auxere exterorum, ipsaque æmulatione creuit Victoriæ nomen. Deinde admiranda inauditaque circumuallationis institutæ magnitudo, circuitu valli duplicis aduersus internum externumq; hostẽ, qualem vix vllæ retrò Historiæ litteris commendatum reliquere. Ad hæc multitudo incredibilis, *a* turrium, *b* castellorum, *c* aggerũ, aliarumque id genus munitionum, quæ & sæuissimo anni tempore, & breuissimo spatio pro tanta magnitudine, fuere perfectæ. Præterea summa commeatus supportandi difficultas, itinere lougo, hiberno ac terrestri, vndecim mensium spatio superata; cùm ob sumptuosas curruum vecturas Prouincijs volentibus imperatas, pagorumque ac municipiorum vastitatem, graue mercium omnium pretium esset, neque militi nisi rara dimidiataque stipendia soluerentur. Denique peculiare quoddam præsidium Numinis, rebus nostris perpetuò patrocinantis, turbantisque conatus hostiles;

1. Auxilia maxima euocata, exterorumque æmulatio.

2. Admiranda magnitudo duplicis circumuallationis.

3. Multitudo incredibilis operum.
a Redoutes.
b Fortz.
c Batteries.

4. Difficultas supportandi è longinquo commeatus, cum summa annonæ caritate.

5. Singulare Dei præsidiũ, ac ferè portẽtosum.

perinde atq; nobis propitiu
festumque semper extitisse
cælestis auxilij argumenta
toto hoc Bredano bello e
longè maxima fuerint Du
tiaque, nihil tamen haud
curis effecissent, absque op
lius Imperatoris Dei. Atq
quæ Belli huius famam orb
runt.

Vrbis Bredæ circuitus quã tus. — Breda alioqui oppidum
cuitu mœnium continet p
ampliùs quatuor, vt hora
Breda quando & vnde ad Nassauios — in orbem possit. Nassauiis p
no M.CD.IIII. dote Ioann
Bredæ esset heres, Engelb
nio nupsit. Eam vrbem an
Albanus Dux (fugiente
Breda quando & quoties capta ac recepta. — Guilielmo Nassauio) Hisp
uit. Decennio pòst ad Nas
M. D. LXXVII. Hollaco
tionẽ cogente. Tũ iterùm
à Barone Hautepennio pe
pta, Regi paruit per annos
rius anno M. D. XC. pe
nauis (qua septuaginta mi
Græci equo Troiano) Arc
bente Mauritio Nassauio, A
cupauit.

Breda situs. — Vrbs extremis ferè Brab
landiam Merka flumine att
pidis aliquot municipiisqu
Amœnitas agri Bredani. — teruallo coronatur. Iacet
regione, qualem plurimi D

Europa tota vidiſſe negabant: vt non iniuria Mauritius Bredam, ſua Tempe appellaret. Ager vndequaque frugum pabuliq; lætus. Prata omnia virgultis perpetuis cincta, riui creberrimi diſtinguebant, veluti limite genuino. Ordines arborum vel ad regulam, vel in quincuncem diſpoſiti, itinerum paſſim domorumque latera viriditate inumbrabant. Haud procul erant quaternæ ſiluæ, pinibus vna, ternæ quercubus conſitæ.

Fluminibus duobus Aa & Merka interluitur, alteroque duorum inſuper circumuenitur. Aa flumen riuis campeſtribus auctum, Vrbis mœnia circumfluit; oſtioque retinetur, ne ſiccas deſtituat mœnium foſſas, dum Merkæ fluminis aquæ (quibus ſe intra Vrbem permiſcet) per æſtum deceſſere; ſimul molam frumentariam verſat lento in Vrbem illapſu. Locus, quo inuicem ſeſe fluuij miſcent, à Merkæ in Aa influxu, amborum corruptum retinuit nomen, *MerKendael*, quaſi Merkæ in Aa. Merka aggeribus lateritiis duobus abs Aa in ipſis mœnium foſſis diſcluſus, Vrbem interlabitur, natura multas in partes diuiſus, latiorque paulatim in Hollandicas aquas, haud procul Dordraco ſeſe effundit. Aeſtibus quotidie geminis concitatur, exæſtuatque obiectis catarrhactis in ſuburbanum agrum, quoties libitum eſt oppidanis.

Duo Bredæ flumina.

Aa flumen muros circuit.

Origo nominis Merkendael.

Flumen Merka vrbem interlabitur.

Ab Aa, Vrbi olim Bredaa, Brabantis nomē conditum aiunt; quibus *breed* latum ſignificat, quaſi Aa fluuij latè ſeſe explicantis alueum exprimere voluiſſent. Vrbis medio edita turris eſt, altitudine pedum CCC. LXII. vnde liber

Breda vnde nomen accepit.

Turris in Vrbis medio quantæ altitudinis.

in vicina oppida patet desp
significationibus è longinq
piendisque. Domus cense
Quot in Vrbe domus. Quæ vrbis figura. ducentas. Figura oppido
mœnibus inædificata, leni
truderetur. Hæc mœnibus
Arx qualis. bus,armamentario, gemin
ductu munita, ambitu comp
pliùs mille. Xystis prætere
lumnis,ambulationibus, h
no est instructa, vt fortior
Mœnia qualia. difficilè iudicetur. Mœni
quercuum ordine consita
cespitum aggestu structa, p
bus ad ternos Vrbis angul
ex Arce itur) aditum præb
cisque ineriacentis latera
menta omnino XV. in qu
Munimenta Boluers XV. Colles Italis Caualliers, Belgis Catte vocantur. menta, molæque nonnulla
velis ventoque concitantu
mœnibus,è quibus longiùs
permittunt. Sub his ad p
ipsis fossis munitiunculę hi
lis alibi tertia,cui supernè
fuit. Hæ sunt quædam velu
quæ subterraneis portis ad
ex aquis altitudine pedum
circùm pedem mœnium sep
flexisq; ramis, atque in lat
tis,quæ iaculatoribus mœn
tum præbet. Fossæ inæquali
Latitudo fossarum. quando plurimùm,passibus
passibus LXX. In fossis ab
Moles.Rauelins xiv. XIV.triangulari forma cus

dio fluminis circumlabentis eminent; quarum ternæ, impositis portarum pontibus, muro mœnium coniunguntur: binæ item aggeribus retentæ ad diuidendas in fossa duorum flumi num aquas. Tertia, ponticulo ex Arce imposito, continetur Arcis muro. Fossarum ripam extimam, lorica altitudine pedum quinq; circumuenit, extrorsum leniter decliuis ad tutelam iaculatorum: (*contrascerpam* appellant.) Huic loricæ intercedunt quinque munitiones magnæ, quaternis Vrbis Arcisque portis, longissimo item mœnium lateri præstructæ, fossisque circumcisæ, latitudine passuum XXX. His omnibus munitionibus latera recta longitudi ne pedum CCX. latitudine CL. Maxima quæ Arci obiacet, longa est passibus CCXL. lata CC. Frons omnibus in angulos curuata more bidentis; hinc Cornutorum eis operum nomen. Sudes acuminatæ eminent vndequaque ad tardandum ascensum, si qui in muros connitantur. Trans fossas externarum munitionum receptaculum præiacet septum murulo in cubitum curuato ad tegendos iaculatores, (Mediam Lunam dicunt) fossa altera cinctũ. Ab hac fossâ, intercapedine passuum aliquot, lorica procliuis (qualis Vrbem totam circumdat) externas has munitiones quoque cingit. In id receptaculum militi adit' ex fronte operum Cornutorum, ponticulo trans fossam strato.

Quæ qualisque munimẽta Vrbis externa.

Opera facta ad tutelam externarum munitionũ.

Omnia autem hæc Vrbis munimenta interna externaque, tam aptè sunt inter se disposita, itaque inuicem respondent, vt alia aliis editiora, alia altitudine paria, inuicem ex alto la-

Ordo aptus operum omnium inter se ad mutuam tutelam.

teribuſque tueantur; atq; ex
(ſi quando eſſet vſus) defe
ptus. Denique ſuburbanun

Suburbanū Bredæ ſolum quo ingenio.

genio ſituque, vt aut perpetu
perfuſis ſubitò ſtagnis, latè ſ
ſula prætereà ſuburbana con
ſa ad expediendum nauium
circumuallatione muri med
hanc formam Mauritius mu
menta, moles, vallos, loricas
biennio mandauerat. Cùm
di ſitus opportunitaſque ad
militaris diſciplinæ gymnaſi
dum, ſuapte natura cultuqu
Vrbem, tamquam optimam
ceteris in exemplum propo
nes fœderatarum Prouinciar
teri plerique exiſtimabant.

Breda militiæ palæſtra, & exēplar quoddam abſolutiſſimæ munitionis.

tus præcipua Gallica, Anglic
ad condiſcendas belli arte
Huc Mauritius (quoties de
curatis abſolutiſque operibu
ſet) militiæ peritos remitte
exemplar, conſuerat. Huc E
galli filium ſibi ex ſorore ne
cohorti præfectum, vnà cum
Huc vtrumque filium ſuum
alter quoque cohortem duce
Vrbi adminiſtrandæ præf
Naſſauius, Mauritij frater no
perientiæ vſu præſtans, qui o
ſtinere conſilio, obſidionem
rare poſſet. Prçturam gerebat
nius VVermontij Dominus,

Bredæ Præfectus Iuſtinus Naſſauius.

Prætor ſeu Droſſardus Ioānes Aertſenius.

nijs conſtanti, quàm iudicio acri ad annonæ diſpenſationem moderandam, temperandaſque ſeditiones, & conſilia in ſubitis ac deſperatis rebus ſuggerenda. Præſidio Vrbi diſponi ſolitæ vulgò peditum cohortes XVI. Arci præterea vna. Equitum quinque. vniuerſim milites MDC. Sed recens audito rumore belli, adiunctæ erant cohortes pedeſtres octonæ. Ciuium verò qui arma capeſſere poſſent, numerati MDCCC. quibus Aertſenius, Tribuni vrbani auctoritate imperabat. Militi annona in hiemē prouiſa, ſiliginis menſuræ octies mille ducentæ: auenæ bis mille octingentæ: caſei pondo tria millia ſexcenta; totidemque aſelli ſiccati. Ciuibus (priuſquam ad obſidendam Vrbem cum exercitu veniremus) duodecim menſium frumentum vt conuectum haberent, viritim fuerat imperatum; nihil vt neceſſe eſſet de militare annona eos delibare.

> Quantum vulgò Bredæ præſidium, quantumque numero recens auctum.

> Quot ciues armis idonei.

> Ciuibus Tribunus datus Aertſenius. Quanta militibus prouiſa annona, quanta imperata ciuibus.

Ad hanc Vrbem expugnandam, cùm multa Marchionis Ambroſij Spinolæ animum impellerent, tum multa etiam contrà reuocabant. Incitabat inprimis loci opportunitas, cùm ad cohibendas crebras hoſtilis equitatus in Brabantiam excurſiones, quas inde commodiſſimè quoquouerſus inſtituebant, tum etiam ad nauigationem omnem inter vicina Bredæ confiniaque Hollandiæ ac Zelandiæ oppida impediendam; quod, propinquis locis aliquot occupatis, haud magno negotio fieri poſſe exiſtimatur, incredibili hoſtium damno. Alliciebāt præterea cōmoditates multæ, ad hanc Vrbem potiùs quàm aliam attentandam; ſolum nempe ſuburbanum, ducēdis foſſis, agendis vineis

> Quæ res Spinolam excitarint ad tentandam Bredam.

atque aggeribus, faciendi
ad impreſſionem aut ad c
opportunum:flumen ad aqu
le interclusu;quo facto, ob
nitus prohiberentur. Vicin
uæ,vberrimi ad pabulandu
nique occurrebat; Breda ca
aliaq; propinqua loca facili
ſe.

Quæ res incommodę ad Bredam occupandam.

Contrà verò deterrebat
natura tam munitæ robur:
ma ſupportandi è longinqu
cultas; cùm aut hoſtes ma
vitandi, aut vrbes noſtræ o
ſtribus itineribus abeſſent
ſua indigerent; nec à tergo
minis,quod nauigari onera
ria ſupportanda. Breda au
quaſi hoſtilium vrbium the
dia includeretur. Relinqu
carrorum numero, longinc
per hiemem itineribus, fru
nobis ſubueherentur; quoc
tis militum copijs, nec ſin e
lo fieri poſſe conſtabat.

Status Belgij quis, cùm Spinola Bellam cœpit.

Hic Belgij rerumque noſt
re ſtatus erat. Philippus I
inducias denuò cum fœdera
gi vetuerat, ſentiens caſtre
bello eſſe nocentiorem.
Clara Eugenia Hiſpaniarum
Principis Optimi, vita funct
tum,quem in Belgis Rex flo
bat,otio ignauiaque langue

miniosum. Nondum vindicatum erat Bergozomium, quo post obsidionem retento, hostes gloriabantur. Pacata bellis interquiescebat Germania. Mansfeldici nothi vires nomenque propè iacebant extincta. Integra cum Galliæ Angliæque Regibus fœdera pacis constabant. Cum solis coniuratarum Prouinciarum perduellibus iustæ intercedebant inimicitiæ. In hos bellum conuerti placuit non dominandi libidine, sed Religionis reponendæ studio, rerumque recuperandarum.

Spinola, consilijs celatis, paulò post Idus Iulias anni M. DC. XXIV. Bruxella profectus, cùm ipso anni tempore ad bellum vocaretur, segete iam matura, copias mouit. Ita verò rem belli omnem integram sibi relinquerat, vt etiamsi Bredam oppugnare apud animum suum decreuisset, tamen si id confieri difficilè posse deprehendisset, (præsidio fortè maiore, vt accidit, ab hostibus immisso) ipse, ex quolibet quo constitisset loco, expeditionem aliam quamcumque (vti ex vsu bonoque præsens iudicasset) suscipere posset; armis pro arbitrio, in quam vellet partem, conuersis.

Spinola quo consilio expeditionem susceperit.

Copiæ consultò, ad fallendum hostem, tres in partes diuisæ; iterque à proposito diuersū, alia in loca constitutum. Spinola ex itinere per Asperum collem tendens (vbi augustum illud Matris Virginis templum, tot prodigi sper orbem nobile) ritè obitis Christianæ Religionis mysterijs, votisque pro exercitu ad Aram Marianam cōceptis, aliā pedites; equites aliā Ludouicus Velascius Comes Salazarius equitum Magister circumduxi. Ioannes Brauius

Copiæ tripartitò ductæ.

Spinolæ in Aspericollensem Virginis religio.

An-

Antuerpienſi arci præfectu
Gonſaluus de Cordua Leg
miniſtrarat) accerſitum è N
dem quo conuenerat tempo
procul Turnhautano muni
bus cum copiis iunxit. Hic
recenſitus exercitus, mino
tus, cùm fuſè euntes nume
rem effeciſſent. Cetera mil
virtute paucitatem expleret
omnino XV. conſtantes mar
equitum cohortes XXXIX.
ad octodecim millia.

Exercitus opinione minor repertus.

Spinolæ exercitus initiò quantus.

Inſtinus Naſſauius, conſil
ignarus ſed prouidus, quàm m
Spinolam audiuerat, cohort
que è propinquo Sualuenſis
accerſit, aliaſque deinde XV
Sualuam recèns appulſas (in
duæ Mauritij & Henrici Prin
Primipilique multi) cum ip
terimo Gallo. Morgano Angl
Hollando. Poſtridie verò c
ceſſiſſe Spinolam ab eo fuit in
ſæ Gertrudibergam equitum
mitum Culenburgici & Styr
Villebonij Galli, ne ſcilicet
eſſet pro anguſta pabulatione
ſtres cohortes duę, cum ped
Vrbi abundè eſſent ad tutelam
recèns aduenerant, per mœ
munitiones, ſuę ſingulis attri
Hauteriuio, qui Callos VVa
bat, ad portam Ginekenſem; N

Iuſtinus Naſſauius præſidium auget peditum cohortibus XX.

Iuſtinus Naſſauius equitatum minuit cohortib' tribus.

rum Pręfecto, ad Siluęducensem: Loquerenio, cui Belgę Scotique parebant, ad Antuerpiensem custodię obuenerant. Hi statim ingenti celeritate, singulis externarum munitionum cornibus, loricas singulas; earum sinui seu frōti medię, brachium in cubitum curuatum pręstruxere, instar tridentis: depressa circumquaque fossa, cuius ripam lorica seu contrascerpa obibat, densaque seps sudium duabus pinnis supernè instar ericij armatarum, ne quis varicando transiret. Interuallum à ripa extima cornutorum operum ad tria vsque brachia eorū cornibus obiecta, fuit passuum CXL. in quod spatium admittebatur miles subterraneo cuniculo ab lateribus cornutorum operum extrorsus. Atque hęc prima fuere opera Mauritianis munitionibus adiuncta, ex quo obsidionē vereri Bredani cœpere. Spinola quintis castris, Gilsam (qui pagus itinere horarum duarum Breda abest) cum exercitu venit. Hic Tribunis militaribus plerisque, diuersis ab alio singulis, in consilium adhibitis, ecquid de Bredę oppugnatione censerent, exquirit sententias singulorum. Singuli oppugnationem dissuadere: Oppidum firmissimis operibus munitum dicere, stagna (quoties oppidani flumē extruderent) toto agro suburbano latè exęstuare; Vrbem multas in partes flumine esse discerptam. Auctum pręsidium manipulis pedestribus XXVIII. Copias nostras propter exiguitatem vix tantę oppugnationi pares fore, ad quā numero ęquè atque animis sit opus. Si verò à tergo hostis cum exercitu ad oppugnanda castra nostra priùs venisset, quàm nos vr-

Noua Bredanorum extra muros opera.

Spinola Tribunos in concilium adhibet.

Tribuni dissuadent Spinolæ oppugnationem Bredæ varijs de causis.

vrbem tam firmam expugna
nobis aut diſcedendum tur
tillas copias geminę impre
fronte, à tergo, temerariè

Marchio Spinola, audit
tentijs, ſciens alias eſſe Im
gati partes; illum liberè ad
ſulere, hunc omnia ad preſ
re; eodem loci reſtitit, Ar
lam, quid Tribuni cenſuiſ
intellectis tantis Bredani
tis, tot virorum fortium pe
tari nolle, reſpondit. Inic
nari debere, ſi eorum vitar
rem, quos ſciret ſic animo
lum, ſi iuberentur, diſcrin
tamen tam lecta militum r
re infecta, domum rediret
nola, quid geri deinde ex
ſtimaret.

Spinola ad Archiducem Iſabellam refert ſententiā Tribunorum

Archidux Iſabella Tribunis conſentiens, cenſet Oppugnatione abſtinendum.

Spinola, conſilijs cum H
gio ſummo Geldrię Prefec
exercitu ad Rhenum in ęſt
catis, optionem Franciſc
cum literis mittit, rogatu
cenſeret; ſimul Carolum à
VVackenium Gandauenſi
tum Prefectum, ab caſtris
dum Fontainum, VVallon
num, Prouincięque Flandr
ablegat; qui cum eo de C
procul Sluſa ſitę) occupati
his diu ſecum, deinde etia
diſputatum; atque vti ſuu

Noua cum Henrico Comite B rgio conſilia communicantur.

Expeditio in Caſātiam inſulam proponitur, moxq; deſeritur.

144

erat, ita ille rem facilem, hic difficilem affirmare; Fontainus diffidere, VVackenius euentum polliceri. Fontainus tamen ad exequendum offerre sese, si modò mandatis scriptis (purgandi sui causa) iuberetur. Archidux in spem euentus pronior iussit, diemque expeditionis præscripsit. Discessit igitur eas ob res Brugam Fontainus. Submittitur post triduum VVackenius; sed rebus iam omnibus comparatis, Archidux verita vt feliciter expeditio eueniret, abstineri mandat.

Intereà Spinola concilium iterùm cum idoneis habet; Tribunisque omnibus, Cēturionibusque nonnullis, seorsim singulis, ad se vocatis proponit, quid de Breda obsidenda iudicarent, quando impressione tentēdam nuper negassent. Hic omnes denuò (vno militari Tribuno excepto) caussari obsidionis difficultates. Vrbem, nisi maximo interuallo, circumuallari non posse. Circumuallationis circuitum quatuor aut quinque ampliùs horarum itineris necessariò fore debere, ob demissa quàm plurima ruris suburbani loca, quę partem sint palustria atque ęstuarijs inaccessa, partem restagnent, cùm oppidani flumen ostio morantur. Iam id tantum spatij, tot stationibus custodijsque explendum fore, vt ferè inter se contingant, aut Vrbem alioqui difficilè interclusum iri. Militis verò facultatem deesse, qui tot in partes tribui possit. Ingentem prętereà frumenti num' . um, vel hiemi tolerādę, militibus in vrbe prouisum; ciuibus viritim fuisse imperatum. Denique longi temporis laborisque fore rem, vrbem rebus omnibus affluentem fatiga-

Spinola Tribunos interrogat quid censeant de obsidēda Breda.

Omnes obsidionem dissuadent, vno excepto.

Causa ob quas reiecta obsidio.

tiga-

tigare fame : pręterquam q
citu conflato ad ſoluendan
go hoſtis adueniret ; ſine p
tantũmodò impediẽdiſve c
ad receptum nos cogi poſſe
re inediaque ſubacti, Adeò
lorum noſtramque eſſe cor
de quaque propinquis flum
rerum omnium copia facilè
cũ nullus propè ventus flar
cui ſubuectioni eſſet ſecun
portuumque ſitu . Bredæ
cent Seuenberga, Gertrudi
dinum fœderatorum oppi
rum trium quattuorue;pr
cipia, haud multò remotio
minibus omnia alluuntur :
nis ipſis citiùs ab re frumer
ſemus, ob lõgas duraſque a
nes, itinere terreſtri, quod
riculoſum, in caſtra noſtra
etiam id iter penitꝰ intercl
Antuerpia certè, Mechlini
pinquiora è noſtris Bredæ
decimue horarum ſpatio;
talia (quæ vrbes proximæ
uem Breda abſunt . Vnus a
animo diuerſus fuit, qui hi
bitis, vel ea re Bredam ter
quòd acerbius nullum vuln
re poſſe dictitaret, cùm eã
reret; qua amiſſa, plurimun
nes amiſſurus eſſet auctorit
dibile eſſe, ita obſeſſos rati

Iniquior nobis conditio ad Bredam obſidendam, atque Hollandis ad liberãdam.

Ordinum fœderatorũ oppida Bredæ proxima.

Regiæ vrbes à Breda remotæ.

Rationes ob quas Tribunorum vnus Bredam obſideri ſuadet.

tuiſſe, vt nihil tāto in numero, breui eſſet defuturum, cuius inopia ad deditionem coacti impellerentur. Vrbem externæ opis indigam fame vrgeret; clauſis annonæ ſubſidiis, inopiā ac diſcordiā ciuibus militiq; breui eſſe effecturū.

Miſſi ad cognoſcendum fuerant, Franciſcus Medina, Matthæus Ottanes, & Ioannes Medicæus, Tribuni militares: qui renuntiabant, humum quidem ducendis foſſis aggeribuſque agendis idoneam; flumē aquationi, ſiluas lignationi, agros horreaq; pabulationi opportuna videri: ſed metuenda ea omnia, quæ cōtra obſidionis conſilium ab ceteris erāt Tribunis allata, vehementiùs quoq; affirmabant. Intereà ab Rheno (quò miſſus fuerat) redit Loſanus cū literis Bergij, qui (cognito quid de Bredæ oppugnandæ difficultatibus Tribuni oēs cenſuiſſent) Spinolæ proponit, ecquid de Embricę ac Rhezę oppugnatione videatur? Iſthic ſe cum exercitu pręſentem eſſe: copiis aliquanto auctis, ſtratoque nauali pōte, ac maiore vna munitione ad Rhenum facta, Embricā videri obtineri poſſe; qua capta Rhezam vltrò debere venire in poteſtatem. Sin autem pontem fieri (ob nauium inopiam) diſpliceret, Grauiam ſupereſſe & Raueſteynij Geneppęque arces, quę ſimul obſideri poſſint. Diſpiceret ſecū quid fieri mallet, interrogato priùs Antonio Barone Grobbendōckio Siluęducenſis vrbis Pręfecto, homine eorum locorū perito. Spinola, remiſſo cum Loſano, Franciſco Medina Hiſpanę legionis Tribuno, hactenus cōſilium Bergij probari ſibi ſignificat, quatenus Grauiā, Raueſteyniū, Geneppamque ſpectaret, petitque quanto eā in

Miſſi cognitum, Bredam propiùs inſpectam, diſſuadēt obſidionem.

Henricus Bergius conſiliū ſuggerit obſidendę Embricæ ac Rhezę, aut Grauiæ, Raueſteynij, & Geneppæ.

in rem ſubſidio opus habe
gius ſubſidio ſibi mitti q
lia, equites mille, quibuſc
ſatis eſſent expeditioni c
rò Spinolam ſecurum cur
go conſidere, hoſtemque
ne tutò Bredana aliaue p
ſet, ad Grauię obſidione
nola & conſilio lętus, & a
cis fiſus, rem ad Archidn
miſſo Medina Tribuno, ſi
tonium Grobbendoncki
optauerat) ad ſe euocat
de propoſita Grauię, Rau
arcium obſidione cenſer
ditiones, non ita atque cr
ſe, apertè dictitabat; ſpe
Bergio, homine militię ſc
locis verſato, & poſſe & c

Diebus multis in hanc
ſumptis, exercitus Gilſ
animis cœpit. Flumen (qu
qua) duorum millium abe
ci reperiebantur, aut ęſtib
vſu nimio exhauriebantu
adeò turbida erat, vt no
ſpatio liqueſceret ſubſide
tur ſitis impatientia, max
adicebat ad inſalubris aq
ſis, vel è curruum orbitis h
efficiebat. Spinola inco
ne leuem aliquam auditio
ta haberet (quò omnia ſib
ra) Tribunos aliquot adu

Hēricus Bergius indicat quanto exercitu opus ad Grauiam reliquaque loca obſidenda.

Spinola cōſilium Henrici Bergij cū Iſabella communicat.

Spinola exquirit ſententiam Antonij Baronis Grobbendonckij ſuper obſidione Grauiæ aliorumque locorū.

Gilſa pagus caſtris imdonec ob aquæ inopiam.

Intolerabilis militum ſitis.

tantane, vt monebatur, aquandi inopia miles laboraret. Illi aut vitium castrorum indicare veriti, (quòd auribus seruire mallent) aut sua opulentia aliorum inopiam mensi, aquã supe-rare suis affirmant. Monitor, præsentibus Tribunis, à Marchione Spinola accitus, dũ fidem indicio pręstare pergit, commodùm interuenit Ioannes Comes Nassauius legionum duarum Germanicarum Tribunus, qui militũ suorum calamitate narrata, monentis dicta susten-tauit. Ac tum eorum, qui negauerant, vnus, clàm in aurem ingerit monitori, gratiam ei se indicij debere, quod facere ipse timuisset. Spinola, re comperta, puteos fodi passim imperauit, maloque remedium inuentum fuit. Quadraginta panum millia ea cęli intemperie fuere in Gilsensibus castris corrupta. Simul eo ferè tempore duarum legionum Italicarũ tuguria fortuito incendio deflagrarũt. quibus omnibus incommodis cùm nulla ad eum diem stipendia essent numerata, & graue mercibus pretium esset, militiam fuga multi deserebant. Quod exemplum veritus Spinola ne ad plures pertineret, seueritate remedium quæsiuit, retractosque ex fuga desertores quatuor, sorte experiri fecit, quẽ vnũ è quaternis alea capitis condemnaret. Interea in castris multorũ liberæ audiri voces: Agendi tempus consultando transmitti; militem, existimationem, prolatãdo, dilatandoq; perdi. Petulantiùs aũt ab hoste multa in Regẽ Hispaniæ Spinolamq; ignominiosè facta. Apud Hollandos, à Mimis ludi præbiti in morem Attellanæ, quos * Hispanicam Bombomachiam appellarunt. Sparsa item

Reri veritas deprehendi-tur.

Spinola puteos fodi imperat.

Nota castrorum damna.

Fuga militũ castigata.

Quorũdã in Spinolam obtrectatio.

Hostium in Regẽ & Spinolam scommata.

* Le bouhe Espagnol.

per vulgi manus ridicula
laternula quærentis, asta
vtraque manu scalpebat c
ne subscripto. Mauritius
sibi videbatur)securus,H
per contemptum degens.
Spinolam Gelæ (vbi vecor
tur) satiùs quàm Gilsæ fui
hæc spreta exoleuere, ne
agnita sunt.

Mauritij in Spinolã ioc' aculeatus.

Spinola,cõsilio oppugn
chiduce Isabella probato
Ioanne Medicæo, Henric
cum exercitu, quem ad F
Grauiam contendere iub
ab eo copias se ad certum
rum. Simul ab castris sui
mitem Ioannem Nassauiu
à Republica Veneta cop
rium repudiarat)cum pe
tum cohortibus IV. addit
bus tribus, scaphis XIIX.
mentorum apparatu. Ioã
montium equestris turma
rum gnaritatem,Siluadu
mitari imperat. Altero
lascium Marchionem Bel
decem cohortium equita
equitum, submittit, dati
uiensi agro, longè latéqu
ret, locosque quibus castr
Bregio locarẽturr eius ac
Comes Bergius ad Graui
lerrimè Mondelbergam

Ioan. Comes Nassaui' sub sidio mittitur Henrico Bergio.

Cõrard. Aubermontius locorum peritus Comiti Nassauio additur.

Marchio Beluederius Hyacinthus Velascius cũ reliquo equitatu Nassauiũ sub sequitur.

Bergius Mondelbergã Cliuos & Gennepã vrbẽ capit

arcemque,& Geneppam vrbē ex itinere adortus, vi deditioneq; capit, prę sidiaq; imponit. Adeò autem monentis Ducis auctoritas Cliuensibus profuit ad militem à rapina deterrendum, vt nec vnius delatum fuerit nomen, qui furto quippiam abstulisse compertus sit ex domibus copiosissima supellectili instructis, è quarum fenestris tectisve restantem arcem verberari imperarat. Quàm rem cùm posteà Cliuensis Consul ipse celebraret; Mauritius Nassauius, & tantam militis innocentiam, & summam Ducis virtutem, non secùs ac Scauri cuiusdam integritatem, intactas etiam arborum fruges à militari licentia vindicantis, fuit admiratus. Mouckam pagum Mosæ imminentem commeatui opportunum, vallo munitioneque ab latere aduerso firmat, ibidemq; castrametatur. Inde ad Batenburgum & Rauesteynium explorandum, hostiumque opinionem fallendam, cum xv. equitum turmis, iaculatoribus CCC. discedit.

> Bergiani militis innocentia.

> Bergius Mouckensi pagò ad Mosam castra metatur. Rauesteyniū Bergius explorat.

Marchio Beluederius magno pecoris numero potitus, abacto quidquid ab Grauia Rauesteynium vsque armentorū erat, & ad Siluam-ducis misso, multum latè terroris immisit. Henricus Bergius, Batenburgo Rauesteynioq; exploratis, Ioannem Nassauium & Conradū Aubermontium ad se accersit. Hunc cum mandatis significatum Marchioni Spinolæ mittit, nō ita facilè atque crediderat Rauesteynium expugnari posse, sed Grauiam (si Spinola iuberet) Rauesteynio prætermisso, tentaturum se esse; sperare, maioribus aliquantò copijs missis obtineri posse. Ioannem Nassauium, altero

> Marchio Beluederius plurimū pecoris Grauia abigit.

> Comes Bergius de Rauesteynio expugnando diffidit, & Spinolæ indicat.

> Ioan. Nassauius castra aduerso Mosæ latere locat.

Mosæ latere, haud procul G
iubet, ipse Mouckæ tantisp
Spinola quid fieri placeret,
cat autem, Mosam intereà
rum, ad exercitum traijcie
que, si vsus foret.

Bergius Mosam ponte consternit.

In id tempus horrenda a
pestas incidit, imbre, ver
tru diutissimè sæuientibus
menta, cælum ipsum misc
Densissimæ tenebræ, perpe
micantium fulgor, mugit
truorum, imber non gutta
minis instar; ventorum t
Omnia denique ad terrore
tis. Ea nocte, Henricus Fr
Henrici Bergij castra non
exercitu inuadere destina
consilio auertisset. Triduc
lite prodire iusso, maior
Bergiana castra lacessitum
que Grauienses in tempor
Bergius sua castra muniti
quisset, exigua velitation
pta est. Ioannes Nassauiu
erat, castra sua haud proc
cum tam idoneum nactus
tris, à fronte & sinistris ri
cingerentur. Fossam tame
que eo interuallo prædux
aquis intercedebat aduer
ctum. Pro castrorum fron
dijs opportunæ. Proximè
fastigio assurgentes, quos

Insolens cæli tempestas.

Henrici Nassauij consiliū tēpestate impeditum.

Idoneus castris locus à Ioanne Nassauio lectus.

dijs interdiu occupatos, noctu insidiarum metu Nassauius deserere cogebatur. Hinc paruulorum equestrium præliorum occasio quotidie erat, cùm manè pro tumulis per noctem ab hoste insessis, nostri ad eum submouendum dimicarent. Stakenbrouckius vrbi Grauiensi præfectus, ad terrendos nostros, per noctem machinato aduenientis exercitus strepitu, quasi in castra irrupturus, bellicum canere iussit; postridieque à Nassauio in colloquio (cuius copiam Præfectus fieri impetrarat) interrogatus, ecquid somnum sibi militibusque tanto scilicet signorum strepitu obturbasset? Respondit, se verò mirari ampliùs, ecquid ille eas vrbes armis repetitum venisset, quarum hereditatem iure fortè aliquando esset aditurus. Cui contrà Nassauius: eam se hereditatem (quòd caduca esset) in præsentia prętermittere, sed ambire suam Grauiæ præfecturam. Quo audito Præfectus; Ad eam ergo asserendam, inquit, domum redeo. & cum dicto discessit, moxque ex vrbe iaculari in Nassauij castra cœpit, sicut ambitus pœnas exacturus.

Grauiensis Præfecti inanis terror.

Acutum Comitis Nassauij respõsum

Sub hæc, ab Hérico Bergio Gilsam redierat Aubermontius: cuius responso audito, mirari Spinola, qua causa Bergius tantas suo ipsius consilio (cuius se principem erat professus) difficultates obijceret. Sed quoniam tamen, quod fuerat ab eo de Rauesteynio propositũ, metu euentus retractaret, cuperetque (si iuberetur) ad Grauiam proficisci, id faceret iussu suo, eoque celerrimè contenderet. His cum mandatis Franciscũ Medinam, addito Aubermon-

Spinola Bergij excusationem de Rauesteynio factam miratur.

montio, ad Henricum Be
tit. Intereà Gilſam ipſe duc
milioribus terræ aggeſtu
parte circumuenit, ne quà
ptionem improuisò facere

Bredanī dece pti ſupellecti lem exportatam denuò referunt.

Ea re animaduerſa, Bred
vrbis conſilium à nobis de
lectilem omnem, quam in
dionis metu compulerant,
uigijs referri mandabant;
gius ſpatium prouidebant,
ea quoque annona abunda
mem compararant, cētum
in vrbem importatos, naue
ſtas (cùm emere recuſaſſent
miſere. Agreſtes prætereà

Bredani ſeturi multos bello inidoneos muris admittunt, magno annonæ damno.

vxores ac liberos, qui priù
rant, quoſque vt mures, re
egredi iuſſerant, ad conſu
obſidio accidiſſet) iterùm
ſtri populabantur, refugos
re, non exiguo cibariorum
mines ſtomacho ventreque

Spinolæ caſtrametatio Mauritiū ambiguū tenet.

Illud prætereà ſea Spinol
effectum eſt, vt neque quic
neque quid fingeremus, M
poſſet, Grauiamne ſcilicet,
vtramque, an aliam vrber
eſſet conſtitutum. eaque re
tur, vt (cùm neq; præſidium
terius opem deducere aude
que liberandam ſatis ſuppet
tri tantiſper prouidere poſſ
genſi ſuo viridario ad Hen

Naſſauium fratrem in caſtra ad Neomagũ profectus, Bommeliam tormenta multa magnoſque belli apparatus inuehi, vicinoſque Siluæducenſibus locos muniri iuſſit. Quamuis autẽ multis belli adminiſtratio longiùs duci ſine fructu videretur, illud tamen mora ipſa obtinebamus, vt hoſti, cùm iam Autũnus præcipitaret, nihil idonei temporis ſupereſſet ad bellũ alia in parte conflandum, nobis iam in quamcumque occaſionem paratis.

Mauritius in caſtra ad fratrem tendit. Bommeliamque munit.

Vtilitas ex obſidẽdi mora.

Eius apparatus fama (quo Grauiam tentare velle videbàmur) in vulgus elata, Dux Boullionius Gallus, qui quod Bredæ bellum expectauerat, ad Grauiam translatũ eſſe credebat, eò, fortunæ experiundæ profectus, reditu deinde (cùm Bredam obſediſſemus) fertur fuiſſe interclusus. Henricus Bergius, Grauiæ ſitu naturaque cognitis, auditis etiam ſententijs accolarum, contrà omnia deprehendit, atq; quorum indicio fretus, Spinolã excitarat. Apertè videbat, vix trimeſtri ſpatio id bellum confici poſſe, intereaque ob altiſſimas quæ deiectæ circùm vrbem erant valles (in quibus caſtra fuiſſent collocanda) hibernis aquis certò ſe ſubmotũ iri. Affirmabant agreſtes, ceterique qui naturam loci norant, exeũte vere oppugnationem inſtitui debuiſſe, vertenteq; æſtate confici ſperare potuiſſe. Exeũte autumno loca omnia latè reſtagnare, fieriq; inacceſſa. Commodùm aduenerant id temporis à Spinola miſſi Medina atque Aubermontius, qui mandata Comiti Bergio perferebant de Grauia, vti receperat, obſidenda. Spinolam quidẽ miratum de Raueſteynij deſperata victoria fuiſſe, quando tam

Dux Boullionius Breda diſcedit, ſtudio experiundi belli Grauienſis.

Henricus Bergius alia omnia, Grauiæ cognita, deprehendit, quam à cognitoribus diceretur.

Mandata Spinolæ, Bergio relata.

certam eius obtinendæ ſpe
id fieri non poſſet, iubere
primùm aggrederetur. Co
pſus quoque Grauiæ ſubig
ad ſe miſſum admonet, de
temporis deſperare. Genep
permitteret, breui ſperare
expugnata, Grauiam aliàs
ſit. Illi attoniti, interroga
ſit? Intelligere ſe non poſſe
tillo interuallo, quo neque
meatus, neque temporis cõ
interueniſſet, tantò iam fa
nullo modo capi eius ipſiu
Orare ſe, Spinolæ nomine,
mitteret, vniuſque vrbis
qui tot ſimul aliarum exp
fuiſſet. Multa ad hæc Com
domadarum ferè trium ia
quo res omnis initio expe
ſtem intereà Gallicis Angl
pias confirmaſſe ad Neoma
abeſſe. Si Spinola ipſe, exer
miſſa, accedere propiùs vel
ctúrum.

Comes Bergius Legatis a Marchione miſſis affirmat de obtinenda Grauia ſe deſperare.

Reſponſa Legatorum.

Comitis Bergij excuſatio.

Hæc atque id genus plu
rent qui miſſi fuerant, nõ
renuntiare, litteras ab eo
quarum hæc ſumma erat: S
ſtudioque ad propoſitas a
greſſus, quando Mondelbe
eiuſque arcem, & Genepp
ſilio ad deditionem ſubeg
exercitum ſuum ſuſtentare

Henrici Bergij literæ quibus ſe Spinolæ purgat.

quidem sententiæ auctorem se fuisse, sed obsequentia Spinolæ, quē diuersum agitari, atque animi pendere de Breda obseruasset. Credidisse, quæ proposuisset, confici potuisse; sed falsū hominum duorum indicijs, quibus plus nimio prius tribuisset, quàm ipse explorasset. Consilium patrocinio non egere; insolens non esse, pro visis audita, à speculatoribus narrari, ita maximos sæpè duces fuisse deceptos. Affirmare se denuò, eam obsidionem id temporis institui nullo modo posse, quòd improuisa multa iam contrà euentura deprehendisset; facturū tamen imperata, nullumq; periculum recusaturum, modò mādatis scriptis Spinola iuberet, ijsque eum simul Regi purgaret, si (vti futurū ipse iam præsentiebat) res infeliciter euenisset.

Spinolę consilium de Bredæ obsidione retentanda.

Spinola, his litteris acceptis, deposita Grauiæ potiundæ spe, totus animo in dilatā Bredæ obsidionem insistens, Comite Nassauio & Marchione Beluederio, cū summissis copijs, reliquijsque aliarum legionum aliquot, quarum ad Bredam partes erant, in castra reuocatis; Henricum Bergium à Geneppensis arcis oppugnatione abstinere, hostique vicino inuigilare, & propinquis Geldriæ oppidis prouidere, neque mouere se, nisi mouente hoste, mouentem ijsdem vestigijs insequi iubet. Ab castris Franciscum Medinam ad Archiducem Isabellam legat, qui deposita nuper Bredensis obsidionis cōsilia ei denuò amplectēda proponat. Illa memor difficultatum, quæ maximæ tū fuerant aduersus obsidionem allatæ, animi pendens, rem longè arduissimam probat, fisa virtute felicitateque Spinolæ ductoris sui.

Henricus Bergius iubetur Geldriæ prouidere.

Bergius Spinolæ morē g
tela à ꝓpinquo hoſte recep
maximo xx. milliū exercit
tuor milliū peditum , & m

Comes Ioannes Naſſau. copias ad Bredam circumſpectè reducit.

equitum copias,collatis ſi
auſus. Comes Ioannes Na
tis agmen ab hoſtium circ
pijs carpi aut lacerari poſſ
acie explicatū , quaſi prœli

Quorumdam in Spinolam criminatio.

Iam menſis & ſuprà dub
effluxerat , tot fruſtrà nu
Multi Spinolæ laudibus pu
aiebant , rem belli malè a
eſſe : domi opus fuiſſe cōſu
Nonnulli alterā Bergozom
miniam cum riſu inter poc
ritium ſcilicet ipſi ſuper m
Henrici Bergij fidem in ſu
Quidam denique in hiber
portunitatibus omnibus i
ptis,dictitabant. Spinola,c
que vineas egiſſet,neque a
admouiſſet, neque præcon
gem vllam ſtatiuorum ca
(quorum vnicū ſaltem pri
quàm poſita fuiſſe obſidio,
ri deberet) hucuſque licer
ſare Rubiconem trāſituro
num regredi poſſumus.cri
niū dicta factis fortibus re

Spinola Henrici Bergij fidem,vulgatis ipſiuſmet litteris,tuetur.

Henrici Bergij fides , aut
eius litteras publico de ne
bus ſcribundo adſtantibus
ci mittendas , earumq; exe

duxit; ratus nullo veriore atque ipsius Comitis Bergij testimonio, se illumque purgari posse.

Militum ergo censu prius instituto, quã stipendia numerarentur (quod tota deinde obsidione perpetuum ferè tenuit) ne quæstui miles esset, falsusque numerus deferretur, misso ab castris ad Isabellam Comite Henynio Tribuno, copias nouas describi ad sex millia VVallonum quadringentos; arma commercari, reliquum belli apparatum comparari, veteranos præsidio deductos substituti tyronibus, in castra summitti procurat. Sublata deinde omni domum reditionis spe, nullo nouo consilio habito definit, Bredam proficiscendum.

Census habitus, nouæque copiæ scriptæ.

Comes Henynius ad nouas copias obtinendas missus.

Quinto Kalend. Septemb. Franciscũ Medinam cum cohortibus equitum x. peditibus ad millia IV. prima noctis vigilia nouis castris locum antecapere præmittit. Ginekam designat proximum Bredæ pagum: quid, quove pacto agi placeat, monet. Heydam (qui aduersus Ginekæ obiacet, vltra vrbem pagus) Paulus Ballionius Italicæ legionis Tribunus eodem tempore occupat, instructus legionibus sua & Scotica Comitis Argueillij, manipulisque XIV. diuersarum legionum, & bona equitum manu, paucisque tormentis.

Gineka pagus à Fran. Medina occupatus.

Heyda pagus à Paulo Ballionio insessus.

Ita duo simul vrbis latera, quæ ad obsidionem instituendam, maximè necessaria erant, nocte vna obtenta. Bredanis accolisque priùs nostrorum aduentus visus, quam fama perlatus. Quem vbi peracto sub lucem itinere cognouerunt, Bredani septeni tormentis die toto iaculari, suburbanas domos emisso milite

Bredanis inopinantibus obsidio inchoata, susceptaque hinc inde velitatione.

tue-

tueri, agrestes diffugere, milites hinc inde paruis prælijs dimicare, damno vtrimque paruo; nisi ridendos sese Bredani iaculatores propinassent, qui tam certò tormentorum suorum pilas contorquebant, vt occiso proximè vrbem molitore, equitum etiam suorum excubantium cohortem exstatione, ad vrbem propiùs, periculi motu, cogerent redire.

Spinola cum exercitu proximè Bredã veniens, è turri templi Ginekensis castrametationem designat, vrbemq; cognoscit. Ginekẽsi pago prima munitiones fieri cœptæ. Quæ Heydensi pago loca munita.

Spinola, prima luce Gilsa cum reliquo exercitu mouet, Ginekamque sub meridiem inuectus, conscensa primùm templi turre; locum castris idoneum ex alto describit. Riuum paruulum (quo corticum mola versabatur) Medina insederat. Hunc iacto primùm vallo, deinde munitione maiore, occupari mandat, turriculis ternis secundùm viam, & castello factis, iaculatoribusque qui præsidio essent, post sepes & virgulta occultatis. Pontem quoque, qui Merkæ haud procul Ginekensi templo incumbit, custodit. Ioannem Medicæum Heydam circummittit ad idoneum castris locum deligendum. Is ostia omnia, quibus campestres aquæ aut retinentur, aut in Merkam elabuntur, maiorem rem collem, quem à Cuniculis appellant, occupanda ostendit. Primo hoc obsidione die, Paulus Ballionius duodecim onerarias Bredam deuectas, multo commeatu supellectilique familiaris onestas, lintribus deprehendit, deprehẽsasque excepit: augurio Victoriæ ferè certo, cum tot onerarium præda auspicium faceret illius vrbis recipiendæ, quæ olim onerariæ dolo Regi fuerat per fraudẽ erepta. Vectores, exscẽsu

Ballion' XII. onerarias hosti eripit.

in

152

in aduersā ripā facto, prius diffugere, quā capi à noſtris poſſent. Prę da militi nautiſque ceſſit.

Eo die Bredani ſuburbana Ginekenſis vici domos, vi armiſque ſuſtentarunt, ſed noctu deſertas ſpoliataſque ad xxx. incendere. Poſtridie Aertſenius Tribunus vrbanus, octonis ciuium cohortibus ſtipatus, ſiluam Mauritij, quæ mœnibus ſuberat (Belckromboſch vocāt) excidit, ne noſtri ſcilicet memoris latebris tecti, propinquis arci munitionibus improuisò imminerent. Ea ligna in auctione venum iere.

Bredani ſe tuentur vi atque incēdio.

Silua Bredæ proxima à ciuibus exciſa.

Sequentibus diebus leues aliquot velitatiūculę, hinc inde erumpentibus Bredanis, ſuſceptæ, oblatumque ab ijs incendium horreis nonnullis villiſque ſuburbanis. Tum domus ciuium omnes auctoritate publica luſtratæ, inituſque frumenti numerus, Mauritioque, vt ſciret, indicatus. Molam deinde (quam Cæſaris appellabant) Hagenſi via fruſtatim deſtructam in vrbem referri placuit: collemque, in quo mola ſteterat, muniri. Cornutas item munitiunculas quaternas fieri ad tutelam quatuor munimentorum, quæ mœnium muros ſuſtentabant. Bredam tot ſimul operibus firmatam, placuit hac tabella ſpectandam exhibere.

Loca quædā ſuburbana à Bredanis incēdio deſtructa.

Frumēti numerus Bredæ initus.

Bredani munitiunculas nouas externis operibus adijciunt.

Subinde Hagenſes domus multæ, excitato à Bredanis incendio, deflagrarunt. Intereà pagis duobus, Gineka & Heyda, obiter à noſtro milite cōmunitis, paucos poſt dies Teteringam & Hagam, aduerſos inuicem pagos, ex altero vtroque vrbis latere firmandos Spinola mandat. Teteringa Baroni Ballanconio legionis Burgundicæ Tribuno: Haga Iſen-

Domum ſuburbanæ à Bredanis exuſtæ.

Teteringa & Haga pagi aduerſi à Spinola occupati.

Teteringa Baroni Ballanconio,

bur-

Haga Comiti Isenburgico occupanda tuendaq; data.

Quomodo castra singula communita, & quæ magnitudini muri.

Pons Merkæ fluuio instratus ex aduerso collis Cuniculorum.

Sepes lignea ponti præfixa.

Heydensis pagus binis castris diuisus, extremis Carolus Roma præpositus.

Circumuallatio simul vndequaque instituta.

burgico Comiti Germanichæ legionis Chiliarchæ obuenit: suæ singulis legiones datæ cum cohortibus variarum nationum, iustoq; equitatu. Huius autem generis munitiones ferè institutæ sunt. Muro terreo fossaque castra singula (præter Ginekensia) circumcisa. Murus in altitudinem erat pedum octonum, crassus pedes XI. internè suppedaneo scamno pedum III. circumducto ad vsum iaculatorum: depressa extrorsus fossa in pedes VII. latitudine pedum X. fundo contracto in pedes IV. Heydẽsis pagus, quòd longiùs pertineret, geminis castris sub vnius Ballionij imperio est diuisus. Collem à Cuniculis appellatum, ipse præsidio tenuit. Haud procul eo colle pontem Merkæ instrauit, scaphis subiectis, quæ tabulatum sustinerent. Scaphæ anchoris ex puppique vtrimque destinatæ sunt, ne æstu mouerentur. Loricæ è cespite ad vtramque ripã ponti pro frontibus præstructæ. Trabes pedales ad perpendiculum directæ, dimensæ ad altitudinem fluminis, fistucis in fundum adactæ infra supraque pontem. Vectoriæ nuper captæ supra pontem anchoris religatæ, ne qua parte hostis per vim nauibus flumen transire conaretur. Extimam Heydensis pagi partem (vbi maiora aquæductuum ostia) Carolus Roma, Italicæ legionis pro Marchione Campolattario Tribuno legatus, munitionib⁹ aliquot murisque circumuenit.

Tumdemum vrbis circumuallatio administrari quaternis simul partibus cœpit, murulo terreo ex pago in pagum, ex castello in castellum perducto, turribusque ad munitionibus

alijs

alijs interiectis, interuallo subinde passuum quadringentorum aut sexcentorum, præter, propter, vt natura situs viarumque exigebat, quibus obstructis, eruptiones erant impediendę. A suis singulis castris ad vicina castra procedebant. Ab Gineka, Hagam versus, Marchio Campolattarius; Teteringam versus, Ioānes Nassauius, opera promouebant. Hic castra fuere Spinolæ, contenta vallo passuum septem millium, sed interrupto, quòd à tergo præcipua equitatus statio esset. Ballionij castra spatium obtinebant passuum octies mille quingentorum. Ballanconij fuere cincta partem vallo passuum ter mille ducentorum, partem Nigro, quem vocant, aggere, longo passus bis mille quadringentos. Isenburgici claudebantur vallo perpetuo passuum nouem millium quingentorum. Sic vt primæ huius circumuallationis circulus exterior continuerit passuum millia triginta sexcentos. Interiora contra vrbem ductus, externo distabat plerumque passibus ducentis, quod interuallum erat viarium à castris in castra, complectebaturque ambitu, spatium horarum ferè v. Habebat autem vterq; in altitudinem pedes non ampliùs v. crassus infernè pedes VII. indè à sup pedaneo gradu fastigiatim collectus in crassitudinem pedum III. vtrique exteriùs productа fossa alta pedes VI. lata supernè pedes VII. solo infernè patente pedibus II. lateribus procliuè iacentibus, ne arenæ ab ripis directis facerent labam. Vtrique inædificatæ aut præstructæ turres castellaque ad LXX. quibus miles turmatim castellatimque dispositus per obsidio-

Qua ratione circumuallatio facta.

Quantū spatij singula castra occuparint.

Primæ circūuallationis circuitus quātus.

Muri vtriusque valli quales.

Quot primæ circumuallationis opera.

dionem fuit. Atque ita protensis veluti brachijs, ex aduerso inuicem ciuitatem paulatim Spinola quaternis castris complexus est: planè vt minora hæc castra maioribus inclusa, castellorum atque arcium locum obtinerent. Id quod ea præcipua ratione instituit, vt & pauco rum militum labore tantum opus perficeret, & magnis ex vrbis eruptionibus pares vbique custodiæ nostrę essent; quę si multas simul in partes fuissent diuisę, hostili haud dubiè iniurię periculoque expositę, nihilo celerius opus absoluissent. Quę circumuallandi ratio etsi vicinis agrestibus tempus relinqueret frumenta pecoraque in vrbem comportandi, quibus famem obsessi diutiùs posteà tolerarent; nobis tamen ea necessariò, ob eas quas diximus causas, tenenda fuit vel tantillo incommodo accepto. Eo animaduerso obsessi suburbana ędificia reliqua quaqua versus incendere, ne aut ad struendas insidias, nobis opportuna relinquerentur, aut sibi ad iaculandum essent impedimento: ad quadringenta & quadraginta deflagrasse vniuersum obseruatum. Tum nostro operi destinatos, Bredani, Hagensi porta eruptione facta, mille circiter iaculatorum agmine sunt adorti; cumque ternis continenter horis dimicassent, in vrbem à Comite Isenburgico repulsi sunt: vulnerato Mauritianę cohortis Primipilo, qui triduo post viuere desijt, desideratis pręterea nonnullis, nemine ex nostris interempto. Quas eruptiones si perpetuò diuersis è partibus fecissent, nostris sanè initio, ob paucitatem laborisq; molestiam fatigatis, grauissimum accidisset, eodem simul tempore pro-

Quę causa circumuallationis ad eum modum administrata.

Incendia à Bredanis oblata.

Eruptio Bredanorum.

Comitis Isenburgici resistetus vistus.

Bono nostro Bredani eruptionibus abstinet.

propugnare & munire. Verùm per eam quietem, quam nobis relinquebant, vterque totius circumuallationis murus paulatim eſt perfectus, ędificatę in eo turres, ſubſtructa caſtella, quorũ formã pręcedenti pagina exhibemus.

Quales turres

Turres terreę lateribus in quadrum rectis, angulo nullo eminente, interiùs patebant plerumque pedibus L. exteriùs vndequaq; LXXX. ceruis, lorica, foſſis (ſepe etiam lignea pleręque) cinctę. Caſtella ex herbido ceſpite, quaternis externè angulis, craſſis pedes XXXV. Singuliſque in vnum ſolummodò latus reflexis, latera habebant longa pedibus C. interiùs LXXX. Par vtriſque hiſce munitionibus externa altitudo pedum XIII. par craſſitudo XV. par vtriſque prædućta foſſa, lateribus non directis, ſed iacentibus in altitudinem pedũ VIII. lata XII. ſingulis externa ſubſtructio leni faſtigio procliuis, vallis ſupra medium intertextis, in quos ſe induerent, qui aſcendere niterentur; introrſum muri recti altitudine pedum VIII. ſupra quos ambulatio latitudine pedum V. lorica in orbem præſtructa alta pedes V. ad arcendas hoſtium pilas, iaculatoreſque tuendos. Aditus omnium, tabula truncove trans foſſam ſtrato, brachioque in cubitum curuato extrorſum pręſeptus; quibuſdam ſeps lignea è ſudibus circumducta. Hæc communis fuit plurimorum caſtellornm turriũ que forma, quæ initio ſtruebantur.

Caſtella pleraq; qualia.

Agger paluſtri loco iact⁹ quantus.

Præter hæc tot munimenta, ab Hagæ pago ad vſque eum pontem, quo Heydę Haga iungebatur, agger iactus bis mille quingentos pedes longus, latus ab imo pedes XXV. ſupernè

C pedes

pedes xx. altitudine pedum vi. Cuius humus initio mollior quòd curruum equorumque grauitatem non sustineret; tabulis deinde cōstrata, valuit adferenda quoque tormenta. Hunc architecti locorumque periti eo loci fieri debere dicebant, quòd humilius demissusq; solum humentibus suapte natura agris, affluētibusque campestribus aquis; & Merkæ redundantis æstu; hieme altè adeò restagnaret, vt hac nauigari, commeatusque in vrbem lintribus inuehi, & castra vna alijs castris penitus discludi possent.

Quare hic agger eo loci institutus.

Dum verò hæc omnia administrantur, Spinola obire quotidie, Tribunos Centurionesque hortari, appellare Fabrum præfectos: atque vt animo cupienti nihil satis festinatur, iubere, vt defessis integri succederent, ne nocturno quidem tempore à labore intermisso. Qua diligentia factum, vt valli duo tantę amplitudinis, tot turres, tot castella, nec maiore quam decem, & septem dierum spatio, nec multo milite ferè perficerentur. Magno autem erant ad celeritatem incitamento, & ingentes Nobilitatis pręcipuę conuentus ad condiscendas belli artis vndequaque facti, & non paucorum Principum exemplum, qui inter gregarios, belli huius magnitudine excitati, stipendia faciebant, & glebas suis ipsi manibus circumcidebant, fascesque portabant. Altera pręterea longè maxima laboris huius vtilitas ad militum inopiam leuandam pręcipuè manauit, qua vna ferè exercitus, ne difflueret, conseruatus est. Nam cum rara stipendia, eaque non nisi dimidiata procederent,

Celeritas in faciēdis operib. adhibita

Operū faciendorū quæstu militū sublevata inopia.

rent,

rent, caritas autem magna esset annonę; quotidie militibus, qui operam suam pretio locabant, pretium operę, repręsentatione soluebatur. Atque vt noua deinde opera perpetuo obsidionis tempore facienda locata sunt, ita militi semper quæstui suus labor fuit. Nonnulli mendicato viuere, quam eo laboris lucro inopiam adiuuare maluerunt: quod institutum multis vanitas, paucis sapientia visum est; pauperem incolumi dignitate mendicare & esurire malle, quam honesto labore vitam sustentare. Quamquam res duæ id temporis laborem inopiamque eorum vehementer subleuabant: castrorum imprimis conditio melior, atque illa Gilsensis pagi; nam hic flumē riuique ad potum, agri maturi, horrea demesso frumento plena: cœli deinde conspirantis perpetua temperies, quamdiu ferè miles lignis cędendis, virgultorum fascibus faciēdis, sarmentis comportandis, cespitibus circumcidendis, vallo munitionibusque substruendis exercebatur. Quibus rebus factum, vt militis nostri valetudo morbis nullo tentaretur, cum è diuerso hostium multos grauis autumni pestilentia febresque affligtarent.

Improbata quorumdam militum sententia.

Melior posteriorum atque Gilsensium castrorum cō ditio.

Miles noster sanus dum hostis morbis conflictatur.

Hostes intereà, prouidendo consulendoque tueri se quoque conabantur. Ac duo quidem memoratu digna sub id tempus decreuere. Primum, vt Aertsenius Tribunus vrban⁹, quoties comitia bellica haberentur, dicendæ in concilio sententiæ, inter ceteros Tribunos ius haberet, quò firmiùs nempe militum ciuiumque vires inuicem nectèrentur. Alterum, vt singuli iuramento adacti, quantum haberent pe-

Duo hostium inuenta ad tolerandam tutius obsidionem.

Aertsenius bellico consilio adlegitur.

Bredani coguntur iurati opes suas profiteri.

cuniæ, ad Senatum deferrent, eamque Quæstoribus, Ordinum fœderatorum auctoritate creatis, mutuam darent, ad operum sumpt* militumque stipendia persoluenda, quando ærario angustè erat prouisum. Ne quis falleret recusaretque, præiure iusiurandum vrbi Præfectus, Tribuni, Prętor, Senatores, Centurionesque militares atque vrbani. Tum plebs auctoritate victa, haud grauatè secuta est. Collatum æris in publicum, ad centum quinquaginta millia scutorum; quo pecuniæ capite, militi hebdomadatim sua stipendia numerata, operumque expensæ persolutæ. Insuper nummis quibusdam exoletis publico signo prænotatis, pretium vetus arrogatum, nonnullis etiam auctum, quò conflatum pecuniæ caput cresceret æstimatione. Simul potestas facta ex horreo publico vendendi casei atque aselli siccati, butyro scilicet & carne iam deficiente. Sed ciues, ne quid militi, deesset, emptione abstinuere. Spinola intelligens, tot simul operibus tanto interuallo circuituque ad perficiendis ac tuendis, simul supportando è longinquo commeatu, exiguas se copias habere, planè vt vno tempore & materiari, & frumentari, & tantas munitiones fieri seruarique necesse esset; præcipuè verò quòd certis rumoribus adferretur, Mansfeldicum nothum per confinia denuò perrupturum, ad intermissa nuper latrocinia exercenda, auocandumque ab obsidione exercitum Regis Hispani; manipulos xxv. Germanorum liberos, nullius legioni accensos, constantes singulos capitibus ccc. scribi curat. Simul Go-de-

Ab Optimatibus iusiurandum dictum.

Quãta in publicũ collata summa.

E publico horreo annona vendita.

Spinola pro obsidionis magnitudine audito Mansfeldici nothi aduentu, nouas copias cogit.

defridum Bergium Grimbergæ Baronem (deinde Comitem) ad Archiducem Isabellam ab castris) in quibus equestrum cohortem ducebat) dimisit, vt inde ad Excellentissimum Comitem Ioannem Tillium, deinde ad Serenifs. Bauarię Ducem, pro legione vna eorum sacramento absoluta, Hisp. Regi auctoranda, proficisceretur. Is autem non minore successu quàm celeritate effecit, vt legiones duæ offerrentur. Simul peditum Centuriones x. in equestrem præfecturam promotos, ad totidem cohortes equitum ære suo scribendas armandasque, in prouincias, delectus causa, cũm cõquisitoribus ablegat. Mauritius Geneppam vrbẽ iam vltrò à nostris, educto præsidio, desertã; Mondelbergam præterea Cliuosque deditione recepit. Hoc ille negotio distentus, demoliendaque Cliuensium murorum parte, liberũ nobis muniendi perficiendique castra tempus reliquit. Huius deinde ad Bredam aduentu rumoribus perlato, nostri Heydensis pagi cãpos, reclusis riuorum omnium ostijs, latè stagno superfundunt, qua parte introrupturus facilius credebatur. Henricus Bergius (submisso à Spinola ad accelerandum Lossano) Mauritiũ vti iubebatur, breuissimis itineribus, etsi minimis copijs, per infesta Campiniæ loca est subsecutus. Ea fama arrectus Comes Brionius Gallus, qui Breda (vbi militabat) per nos in Galliam discedendi potestatem impetrarat, spe noua videndæ Bredanę pugnæ, Spinolæ beneficium commeandi remisit. Equestre præsidium sub id tempus Bergomio egressum, cùm prædam aliquam, equosque ac vectores

Godefridus Grimbergæ Baro Legat' ad Bauariæ Ducem & Comitem Tillium mittitur.

Mauriti' recipiendis Mondelberga, Geneppa, Cliuis distinetur.

Henricus Berg' Mauritiũ subsequitur.

Brionius Gallus Bredę manere decreuit spe futurę cũ Mauritio & Spinola pugnæ.

Præda abacta & recuperata Annona à Seuenbergensibus petita.

commeatuũ decerpsisset, nostrorum immissa maiore manu, fugatum est, prædaque recuperata. Ab castris nostris Seuenbergam miles inuicem missus bono carrorum numerorum, ad cibaria excipienda. Quòd verò ea vrbs libera ac neutrarum partium esset, ne quid per militarem licentiam detrimenti caperet, aut miles vllus incolæ iniuriam faceret, Spinola, al legato Theodoro Schott, qui de castrensibus controuersiis omnibus, priuatis publicisque, constituebat, aut si quod esset admissum facinus, aut si de spoliis controuersia, idem summi Iudicis auctoritate decernebat, Senatum iussit mercium omnium pretia æstimare, solutionem abs se præstitum iri pollicitus: cum autem pro carrorum numero, annonæ copia longè superaret, eiusq; vecturam vrbi Spinola imperasset, Ordines autem fœderati abs Senatu metuente consulti, contra vetuissent, ciues bonam æris summam emendo frumento obtulere; sed eam Spinola repudiauit, affirmans, frumento in castris apportato se egere, non alibi emendo, aut eorum ære. Ad id oppidũ, cum duo Sacerdotes Societatis IESV, & ex iis qui in castris operam militum saluti procurandæ nauabant, vna cum eo agmine ad temperãdam calonum rapacitatem, propulsandasque iniurias essent profecti, & magno Seuenberganis ciuibus vsui fuere, & irritatæ quorumdam audaciæ Verbi-præconem cum vxore familiaque nequidquam pericula deprecantem eripuere. Quod admirati, qui de Sacerdotibus ijs asperiora semper crediderant, vulgauerantque; interrogabant, Ex quo tandem atri

Ne iniuria Seuenbergensibus fieret. vna cum milite missus rerũ capitaliũ Iudex.

Cùm Ordines fœderati vetuissent vecturam, Spinolam pecuniam à Seuenberganis oblatam repudiauit.

Iniuriæ militares opera Patrum Societatis IESV propulsata iã ciuibus Seuẽberganis.

Minister Seuẽbergensis cũ familia ab ijsdem Sacerdotibus assertus contra militũ minas.

illi,

illi, albi adeò effecti essent.

Per eos dies Bruxellam venerat VVladislaus Sigismundus Poloniæ, & Sueciæ Princeps, Isabellæ Archiducis visendæ causa, à qua Regio sumptu magnificentiaque fuerat acceptus. Is militiæ non minùs amans; quàm peritus, multis etiam nobilissimis victorijs clarus, cùm obsidionis lustrandæ cupiditate teneretur (obuiàm sibi cum ingenri equitatu Antuerpiam misso Magistro Equitum Comite Salazario) in Bredana castra extremo Septēbri perductus est.

VVladislaus Poloniæ Princeps Bruxella in castra Bredana venit.

Spinola, præmissis equis aliquot ephippiatis, omni ferè Nobilitate stipatus, ad horas duas ab castris progressus, aduentantem multis gratulationibus, summaque voluntatis significatione accepit. Domi tabernaculum paratum erat, in quo cùm nihil ad splendorem Regiamque Maiestatem desideraretur, plus tamen erat apparatus militaris, quam mũditiæ cultusque vrbani. Huc cùm Princeps sub noctem introduceretur, tormentis omnibus semel, iterum, tertium explosis, signisque canentibus, Lunam Solis aspectu disclusam, lumen omne subito terræ interiectu laborantem destituit. Portento (si liceat augurari) Principem illum armis exercitatissimum aliquãdo Ottomanicæ Lunæ fore domitorē. Breda antehac nullo fuerat tormento percussa, sed neque tot simul ictibus grauiùs est læsa, cum lætitiam, non stragem edere, iaculatoribus nostris esset imperatum, pilæque complures trans vrbem innoxiæ adijcerentur. Quamquam plus lucri etiam quā damni ea iaculatione obsessi fecere, cùm

Spinola VVladislao Principi it obuiã.

Splendor quo in castris acceptus.

Lunæ defect⁹.

Prima nostra in vrbem iaculatio festa magis quàm infesta.

pendendis vectigalibus omnibus fuere post id temporis, de more, liberati. Altero die Princeps, præsidia pleraque à Spinola circumductus, obsessorum globis, qui densè, vbi confertam videre turbam, iaculabātur, salutatus est. Postridie ad reliqua castra perspicienda solus cum Spinola equitauit, reliquis remanere iussis, vt periculo caueretur.

Poloniæ Princeps obit castra.

Eo ipso tempore Galli adolescentes octo, domi Nobiles, dum Breda per nos clàm euadere ad Mauritij castra moliuntur, in paludibus fuere deprehensi, habiti non hostium sed hospitum more liberaliter atque vrbanæ. Spinola illustriores eorum (in quibus Marchio Griniolius, Vicecomes Serrius vna cum fratre, & Baro Blinuillius, præclara indole iuuenes) mensę conuiuas adhibuit, ac deinde cùm (quòd orabant) negasset, suę consuetudinis esse quemquam per castra sua ad hostilē exercitum dimittere, optionem ijs dedit aut in Galliam, aut Bredam vnde venerant, redeundi. Quod postremum cùm elegissent, ne ad suscipiendos quàm ad tolerandos obsidionis labores, promptiores fuisse viderentur, rheda Spinolę domum vecti, Bredam ducente buccinatore remissi sunt.

Galli Nobiles octo perfugę à nostris capti.

Gallos captos Spinola conuiuas habet.

Optio Gallis data redeundi Bredam aut in Galliā

VVladislaus Polonię Princeps, operib, quę ad eum diem plenè perfecta non erant, perspectis aleam iactam esse à duobus maximis belli Ducibus, Spinola atque Mauritio, dixisse fertur, actumque de alterutrius existimatione. Spinola redeuntem extra castra comitatus, salutationumque officijs perfūctus, Comiti Salazario ducendum Antuerpiam vsque commisit.

VVladislaus Polonię Princeps castris discedens, sapienter de obsidionis euentu auguratur.

Pri-

Pridie eius diei Baro Beauuoixius Burgundicę legionis Tribunus cũ peditibus MC. equitibus D. præmiſſus locum faciundæ munitioni propè Ooſterhautum antecapere, quem magno noſtrorum incommodo hoſtis inſidere potuiſſet.

Baro Beauuoixius Mauritio locũ præcipere mittitur.

Ex eo loco poſtridie cùm ſigna hoſtium canere audiuiſſet, antemiſſis qui cognoſcerent, Spinolam admonuit de aduentu.

Beauuoixius Spinolam de Mauritij aduentu monet.

Perlatum fuerat indicio exploratorum, Mauritium Gertrudibergæ cum exercitu exſcendiſſe. De noua eius profectione, aliquamdiu nihil percunctationibus reperiri potuerat. Oudenboſcam & Roſendaliam multi eum occupaturum exiſtimabant. Hi loca illa præripienda monebant, ne vllum poſt nos hoſtem haberemus; veriti alioqui vt cibaria nobis commodè ſupportari poſſent, liberaque pabulatione prohiberemur, ſi ea priùs hoſtis occupaſſet.

Ignota nobis primũ Mauritij conſilia. Suſpicio quorundam de Mauritij molitione.

Spinola nihil huic rei præuertendum duxit, ſatis gnarus, neque illis ea loca, ad inſidias, admodum eſſe poſſe opportuna; neque commeatibus noſtris adeò infeſta, quando inde longioribus aliquantò itineribus ad vitanda eorum caſtra, circumducerentur. Fore tum nempe receptum illis interuallo tanto periculoſum, nobis vitabundis profectionem non intutam.

Spinolæ ſolers reſpõſũ.

Haud multò pòſt intellectum, Medæ (qui pagus itinere horarum duarum à Breda abeſt) exercitum Mauritij conſediſſe.

Mauriti[*] Medæ in pago caſtra metatur.

Nimirum id aduentui ſuo tempus captare viſus eſt opportunè, quando omnis ferè noſter eques, Poloniæ Principem comitatus, abeſſet: quò admirabilius multis viſum, id temporis à Mauritio nihil in tam debiles copias noſtras fuiſſe ten-

tentatum. Spinola quod satis esse visum est militum, munitionibus præsidio circum vrbẽ relicto, Franciscum Medinam, Legati loco restare iussum, Ginekensibus castris præfecit. Ipse antemissis metatoribus, qui locum nouis castris idoneum deligerent, stipatus peditũ millibus VII. equitum cohortibus XXX. haud procul Oosterhauto, ter mille passuum spatio, contra hostem castra metatus est. Nimirum in vna occurrendi celeritate, huiusque tam idonei loci præceptione, obsidionis vniuersæ summa vertebatur. Nam profectò si aut Spinola vel diem vnum cunctando perdidisset, aut Mauritius festinando tantumdem præuertisset, tantilli temporis beneficio Breda poterat conseruari. Quippe Teteringam inter & Hagam, amplissima terræ stagnique patebant spatia, qua curribus ad vsque stagnum; trans stagnum, lenunculis annona nõ multo negotio poterat in vrbem importari, si ea loca à Mauritio fuissent prærepta. Poterat autem id fieri non difficulter, cùm ad id tempus nihil admodum munitionum inter ipsius castra & vrbem (præter turriculas quatuor Nigro aggeri impositas) interesset. Sed Spinola iam multo milite vias aditusque omnes inter eum aggerem & Mauritiana castra obtinebat, Mauritiumque præuenerat, spe omni penetrandi sublata. Tantum in bellis valet celeritas prudentiaque Imperatorum.

Spinola Mauritio obuiàm tendit.

Spinola castra sua castris Mauritianis opponit.

Euentus obsidionis pendet ab vna celeritate & loci præceptione.

Spinola Mauritio aditum intercludit.

Hic ingens myriceti planities, qua aciem latè explicare posset, si pugna incidisset. Hanc equestribus custodijs, per tumulos diuersos distributis, obtineri fecit, equitatu reliquo pro

Locus aptus instruendæ aciei a Spinola lectus.

fronte

fronte caſtrorum remotiùs diſpoſito. A tergo vallus naturalis eminebat Bredam inter & myricetum. Huic imponit tormenta ſeptem, peditatumque poſt eum locat, virgultis pratorũ riuorumque ſuccifis, & foſſis celeritate maxima completis. Ab dextero latere caſtellum maius, quod Baro Beauuoixius iam ferè perfecerat, Burgundionibus relinquit tuendum. Erat ei caſtello figura quadrata, angulis in latus vnum prouolantibus, ea magnitudine, vt tormenta imponi poſſent; muris firmitas aduerſus ictus machinarum. longitudo pedum cxx. craſſitudo xxviii. altitudo xv. Sudes oblongæ vndequaque eminebant, ad tardandũ aſcenſum. Interiùs in ipſo muro ambulatio erat & gradus vnus contra loricam, quæ alta pedes v. craſſa x. foſſa exteriùs circumducta, depreſſa in altitudinem pedum x. labris patentibus pedes xxii. ſolo imo pedes xii. ſic vt à ſolo foſſæ ad ſummum murum altitudo eſſet pedum xxv. Quæ forma caſtelli maioris, quæ firmitas.

Caſtris ita, vt dictum eſt, diſpoſitis, acie per biduum inſtructa, Spinola Mauritium expectauit, vt ſi vellet prælio decernere, poteſtas non deeſſet. Nonnemo audiens fortè agitari in colloquio Spinolæ, Reliquaſne copias, deſertis ad Bredam caſtris, in Mauritium ducere præſtaret, nec ne; etſi ſententiam non rogatus, cenſuit; Mauritium non modò non expectandum, ſed caſtris etiam ab vrbe deductis, omnem in eum multitudinem conuertendam eſſe, eoque omnibus copijs contendendum. Is conſilij ſui principem laudabat Parmenſem Ducem, heroem tot olim victorijs clarũ. Spinola, de Parmenſi Duce honorificè præfatus, hominem illũ Spinola Mauritium biduo expectat acie parata. Cuiuſdã conſilium nõ probatum.

parum

parum cauti conſilij auctorem futurum fuiſſe oſtendit. Haud longè eum videri ab Aeſopi Apologo abijſſe, pro certa obſidione, incertam pugnæ aleam commendando. Id demum fore, canis inſtar, demiſſo bolo, eius vmbram in flumine conſectari,& vtrumque amittere. Non ita ſe eſſe ſuas exercitusque fortunas in dubiū deuocaturum: hoſtis eſſe, ſi luberet, inferre bellum; ſuum autem,oblatum defendere.

Facetè Spinola mali conſultoris conſilium refutat.

Haud multò pòſt quidam Tormentario officio præfectus Spinolā interrogat, Quidni Mauritij caſtra, nullis admodum munitionibus firmata, tormentis ſex ſeptemve diſploſis, vltrò iret laceſsitum? Cui Spinola reſpondit: Non pati ſuam dignitatem, vt leuiùs hoſti inſultaret, quàm honeſtiùs ſe reciperet: oſtentatione non aſſueuiſſe, ſed prudentia militari: Imperatoris eſſe non minùs conſilio, quàm gladio viribuſque dimicare.

Alterius ſententia à Spinola reprobata.

Dignū Spinola reſpōſum.

Mauritius, caſtris Medæ poſitis, ijs ſe continuit, neque ſui vmquam poteſtatem fecit, neque ſuos longiùs ab caſtris ire permiſit. Quo animaduerſo, Spinola, eiuſdem ferè magnitudinis caſtella v. eidem Baroni Beauuoixio, Ioanni Comiti Naſſauio, Philippo Comiti Fuggero, facienda mandat, ab latere ſiniſtro, Heydam vſque; ad omnem Mauritio tranſitum auferendum. Quod ſpatium ingens planè ac magnum, perpetuis inter caſtella muris expletū, primæ illi ſubitariæ circumuallationi deinde fuit adiunctum. His autem caſtellis omnibus, figura, pro vario ſitu, fuit quoque diuerſa, ſed æqualis firmitas atque altitudo cum priore illo Beauuoixiano.

Mauriti⁹ Spinolæ celeritate præuentus conſilio deſiſtit.

Spinola caſtella v. faciēda curat, nequà Mauritius perrumpeiet.

Varia caſtellorū forma, ſed æqualis omnibus firmitas.

Man-

Mauritius nostros hisce operibus intentos, nullis vmquã diurnis nocturnisve eruptionibꝰ est adortꝰ. Tyrones Anglos (quos subsidio aduocarat) multos per eos dies fuga amisit. Buccinator quidã Gallus per occasionem rei perditæ in castra nostra ad Ioannem Comitem Nassauium missus, Gallicæ Nobilitatis nomine, propiùs eum Mauritij castris inuitauit, experiundæ cum ijs fortunæ causa. Comes postridie ad certam horam adfuturum se tribus cum socijs promisit, gladio sclopisque duobus instructum, cetera inermem. Postridie, vti conuenerat, ad dictam horam vnà cum Centurione Steenhusio, & Pro-præfectis duobus duorũ equestrium Præfectorum, Grobbendonckij iunioris atque Botbergij, sub castris hostiũ constitit. Prodiere ex hostium castris equites quaterni, alijs eminus ad sexdecim subsecutis, trecentis hostium spectantibus è principijs castrorũ, quos inter Princeps ipse Mauritius fuisse fertur. Erat inter quaternos adolescẽs Briautæus, illius filius, quem olim singulari certamine cæsum Grobbendõckij iunioris pater, amisso Lackerbetio Pro-præfecto suo, superarat. Is in paternæ necis vltionem educatus, misso nuper ad Spinolam tubicine, potestatem sibi fieri flagitarat, experiundæ pugnæ cum filio patrij, vt vocabat, percussoris; quasi serò alioqui periturus: quam cùm ei Spinola recusasset (filio Baronis Grobbendonckij, ne euaderet, custodito) Briautæus occasionem vltrò quærebat, iuuenis animo ferox. Comes Nassauius aduersarium quempiam in certamine nactus, cùm plũbeam eius glandem antica ephippij parte excepis-

Mauritius operas nostras nullis eruptionibus fatigat.

Gallicæ iuuẽtutis ad pugnandum ardor.

Ioan. Nassauij Comitis promptitudo ad occurrendum.

Tres Nassauio in pugnã socij.

Briautæꝰ qui pugnam poposcerat: prodit.

cepisset, ceruicem ei fistulæ flamma adussit. Briautæus manu voceque audax; Me, me, inquit, pete, quisquis es: en Briautæum: hic dies, hic dies, paternæ cædis culpam expiabit. Quæ cùm dixisset, equo calcaribus incenso, Grobbendonckij iunioris Pro-præfectum sclopo nequidquam lacessens, ipse eius glande traiectus, ephippij capulo semimortua manu prehenso, mox ad terram exanguis delabitur: ita duorum Grobbendonckiorum, patris & filij, lacessita virtus, Briautæos duos, patrem & filium superauit. Deinde Steenhusio Centurione, alteroque ex hostibus sauciato, accurrunt subsidio sexdecim à castris hostilibus progressi. Nostri paulatim se recipientes, dum angustiùs equitando inuicem premunt, eorum vnus Nassauium præteruectus, habenas ei, capulo gladij sui implexas, è manibus extorquet, & gladium ipse habenis retentum vaginaque eductum amittit. Ita duos scilicet insolens casus periculo improuiso obiecit. Sed Nassauij equus, ardens alioqui atque inquietus, attoniti instar restitit, Dominoque tempus attollendi freni concessit. Alter, relicto gladio, discrimini se subduxit. Cornicularius noster, qui spectatum venerat, Briautæum (hostis interuentu) spoliare prohibitus, spirantis adhuc caput gladio sauciat, conscensoque equo reliquos consectatur. Paucos post dies cùm equestres custodiæ nostræ sub hostium castris in conspectu starent, Boutteuillius Gallus præsidio equitum quinque, eas statione submotum venit. Baro Beauuoixius comitum aliquot numero stipatus, forte am-

Briautæus prouocat, primusque traiectus cadit.

Improuisum Nassauio periculum equi beneficio auersum.

Præco Briautæum adhuc spirantem orco dimittit. Hoc habet.

Boutteuillij & Beauuoixij velitatio pro custodiis.

tè ambulabundus, interuenit, cuſtodijſque ſuſtentatis, hoſtem retrò repulit in vicinum nemus. Hinc Boutteuillius pauliſper progreſſus, iactitans identidem nomen ſuum, noſtros ad ſingulare certamen, fiducia vicini receptus, ferreique thoracis quo ſub penula tegebatur, inuitat. Accepta è noſtris conditione, rogatus ab nemore diſcedere longiùs, cùm loco non moueret, iaculatoris cuiuſdam noſtri pila ſub renibus vulneratus, ſclopum quem manu tenebat, dolore vulneris dimittens, aufugit.

Boutteuillius ſaucius diſcedit.

Intereà dum otia in Mauritij caſtris àgi videntur, neque ignem munitionibus noſtris inferre, neque opera impedire, neque eruptionibus laceſſere eorum quiſquam conatur; ipſe, conſiliis ſtudio celatis, quòd dolus poſceret interualla, nec tutum, ſubitò res ſummas aggredi, Antuerpienſem arcem clàm noctu tentare inſtituit. Id quod ita adminiſtrauit. Cognouiſſe putatur paucos milites ſeruandæ arci præſidio fuiſſe relictos, præter eos, qui ætatis aut morbi cauſa, vacatione vtebantur. Arx digna illi operæ huius pretio viſa, lucrumq; Bredano damno maius. Igitur Bergozomij & Roſendaliæ in caſtris ſuis diligentia tanta ſuos omnes, appoſitis cuſtodijs intra muros continuit, vt nec indicio minimo, aut Antuerpiã, aut in caſtra noſtra, molitio maxima fuerit per lata. Brouchemio Bergozomij Prætori, equeſtris turmæ præfecto, Medam ad ſe euocato, mandata expeditionis ſumma. Is pedites mille, equites ducentos (vt vulgatum) omneque genus inſtrumenta curribus impoſita, ij quib⁹ di-

Mauriti⁹ lapſus perrumpendi ſpe, Antuerpiẽſẽ arcẽ adoriri clam ſtatuit.

Arx id tẽporis paruo milite cuſtodita

Brouchemio expeditio mã data.

dictum est locis, deducit. Militi è castris & Rosendalia egredienti, Bergozomium; Bergozomio abeunti, in castra eundum esse persuadetur. Vbi longiùs aliquantò ab vrbe municipioque ventum, puniceos cæruleosque baltheos (quibus Ordinum miles assueuit) omnes demi, rubrosque (quales Regiorum sunt militum) indui iubet, ne Regias copias mentiti, pro hostibus, de balthei colore cogniti, agrestium delatione proderentur. Rogati ab obuijs qui essent; respondere docentur, Antuerpiam commeatus causa se proficisci; quò nostros nēpe, id temporis, commeaturos, rumoribus fuerat iactatum. Catrorum vela Burgundis crucibus (more nostro) signata, fraudem adiuuere. Ad arcem ipsam perueniunt nubilæ noctis tenebris tecti, colonis omnibus deceptis. Iam palos ternos quaternosve perfracta sepe euulserant, pontem nonnulli inscenderant. Ventus in aduersam partem conuersus fragorem omnem, equorum hinnitum, curruumque strepitum, ex arce exaudiri prohibebat. Eò audaciùs illi scaphas in fossas dimittere, scalas muris admouere, forcipes, malleos, vectes, reliquumque instrumentum affabrè ad suffringendas claustrorum seras, portasque cardinibus extrudendas factum, expedire. Dum proximè muros hæc aguntur, Andreas Cea veteranus, cui noctis illius vigiliæ obtigerant, attentiùs auscultare, deinde etiam exaudito strepitu, insidias suspicari, & signum dare fistula explosa. Ioannes Brauius arci Præfectus, ceterique vigilum, ex statione in muros accurrere, & defensionem parare; hostes eiusdem venti maiore tem-

Insignis hostium astus.

Fraus historia digna.

Hostiū audacia & euētus Tēpestas hosti secunda.

Excubitor insidias animaduertit, datq; signū.

Præfectus arci caterique in muros accurrunt.

re tempeſtate (qua prius moderata tutiùs acceſſerant) ita impediebantur, vt neque iam lintres firmare, neque ſcalas muro affigere, neq; quidquam adminiſtrare poſſent. Relictis igitur per metum inſtrumentis, ſcaphis, ſcaliſque aliquot (cùm ſe ſentirent deprehenſos) celeriter diſceſſere, Numinis haud dubiè interuentu reiecti. Ita quæ rebus noſtris grauiſſima ſanè accidiſſet, facilē exitum machinatio inuenit. Andreas Cea pro arcis ſeruatæ officio (liberaliùs quàm olim Capitolij cuſtodes) ab Archiduce Iſabella donatiuo xv. ſcutorum in menſes ſingulos; ab Antuerpienſi Senatu, inſigni veſte baltheoque ornatus eſt. Mauritius ea ſpe falſus (quam certiſſimam animo conceperat) ingenti doloris vulnere ictus, caſtris aliquamdiu otioſus mœrenſque reſtitit, tuguriorum ſuorum plurimis per illius venti tempeſtatem proſtratis. Sed Friſiæ equitatus, eius quoque iuſſu accerſitus, Gertrudibergam appulſus, in diſcrimen venit. Nam eadem illa tempeſtate & aggeres & pons (quo equitatus traijciend' erat) abrupti, omnibus cum ſociorum auxilijs interclusit, planè vt à nobis conſcindi facilè deleríque poſſe nuntiaretur. Cuius rei admonitus Spinola, cum dubitaſſet, inuaſuruſne maiore manu eos eſſet, necne; maluit in nocendo aliquid omittere, quàm cum aliquo ſuorum detrimento hoſti nocere. Nam minima commoda non minimo ſectante diſcrimine, ſimiles (cum Auguſto) cenſebat piſcantibus aureo hamo; cuius abrupti damnum nulla captura penſari poſſet. Tandem Mauritius re nulla ad Bredam geſta, poſt diem xxii.

Tempeſtas mutata hoſtē turbat.

Hoſtis re infecta diſcedit.

Andreas Cea ob arcē ex eius[?] obitus ſeruatam, præmio donatus.

Mauritij de aduerſo expeditionis ſucceſſu dolor.

Nouum hoſtilis equitat' periculum.

Marchionis Spinolæ in ſuſcipiendis expeditionibus moderatio.

Mauritius incenſis caſtris diſcedit.

quàm Medę conſederat, vaſis conclamatis, incenſiſque caſtris, mœſtus, numquamque rediturus, diſceſſit. Fertur vix à ſuis deinde viſus; adeò nullum doloris ſolatium admittebat. Spinola viſis perpetuis incendiorũ fumis, magna equitum manu ad hoſtium caſtra profectus, ea milite vacua deprehendit, extremo agmine iam ſe recipiente. Hic, quolibet ſe ſe bonum ſtrenuumque in ore Ducis probare cupiente, nonnulli hoſtem ad tutelam agminis reſtantem, ſtatione ſubmoueunt; dum plurium coacti recurſu, honeſtè ſeſe recepere.

Noſtrorũ in ſequendo hoſte feruor.

Merces propolarum multumque familię caſtrenſis inſtrumentũ reperta, militib. prędę ceſſere. Ceterũ recept⁹ hic prudentiſſimè a Mauritio inſtitutus, tantũ ei honoris attulit, quantũ addiderat doloris expeditio infeliciter adornata. Cum Antigono cedente dicere iure poſſet, non fugiſſe, ſed retrò ſitam vtilitatem fuiſſe perſecutum. Ita quippe diſcedens ſuę ſuorumque ſaluti conſuluerat, vt & Spinolę impetum operibus factis retardaret, & ſui inſequendi prę̨ſentem adimeret facultatẽ. Ad extrema caſtra Svvaluenſis agger pertinebat, quà Seuẽbergam eſt iter: huic pro fronte munitionem receptaculi loco impoſuerat. Lateri aggeris, foſſam benè altam prę̨duxerat, ſuperſtructa in longum lorica ad tuendos diſcedente. Huc ſe illi tutò referebant; hinc ſi qua maior reliquos oppreſſerat noſtrorum accurrẽtium vis, propugnabant; hinc ad repellendum procurrebant, vicinitate valli confiſi; nam erat id opus firmum adeò atque altum, vt non niſi ſcalis à latere, à frõte anguſtiſſimo itinere oppugna-

Præda in caſtris deſertis relicta.

Prudentiſſimè à Mauritio receptus inſtitutus.

Opera ab Mauritio ad receptum facta.

Receptus qua ratione tut⁹.

gnari poſſet:è tergo altera munitio aggeri impoſita loricam claudebat, qua parte Heydẽſis pagi agger interſciſſus erat,ne hac noſtri diſcedentiũ iter morarẽtur. Mauritius exercitũ bipartito deduxit.Ipſe Roſendaliã cum Erneſto Caſimiro Naſſauio contendit, locumque vallo atque operibus firmauit. Henricus Fredericus Naſſauius Sprangam cum reliqua copiarum parte occupatũ miſſus eſt; quẽ factis quoque operibus communiuit. Spinola diebus aliquot poſt Mauritij diſceſſum conſumptis,ſatis & ad laudem & ad vtilitatem profectꝰ arbitratus,in priſtina caſtra propiùs Bredam ſe recepit. Mauritius paucos Roſendaliæ moratus,cũ tentari eius valetudo cœpiſſet, ad exercitum non manere decreuit. Erneſto igitur Caſimiro Naſſauio ea cura pro ſe mandata, æger Hagam Comitis in Hollandiam refertur, tædio uerſarum rerum. Vbi cùm omnia agitanti,nihil proceſſiſſe ſibi cogitaret, nullumque exitum reperiret, paulatim contabuit, dolore in phthiſim, vt fertur, conuerſo. Quod vnum fortè euenire poterat,ſperabat ſcilicet, ſi bellum in hiemem produceretur(vt parum iam ſupererat Autumni)aut ſæuitia tẽporis obſidionẽnos eſſe deſerturos,aut ob itinerũ difficultates,vicinaq; caſtra ſua,cõmeatu nos intercluſũ iri.Ne tamẽ cõſtãtia felicitateq; noſtra falleretur,ad nouas copias conſcribendas,Manſfeldicũ nothũ in Hollandiam accerſit.Is Hagę Batauorum cum eo collocutus, Roſendaliam deinde ad Erneſtum Caſimirum Naſſauium miſſus, poſtquam quæ ex vſu erant petractaſſet, in Galliam Angliamque profectus,

Mauritiꝰ Roſendaliã exercitum ducit. Henricus Naſſauius cum reliquo exercitu Sprangam tenet.

Spinola ad veterem ſtationem reuertit.

Mauritiꝰ Roſendalię ęgrotare incipit. Mauritius æger in Hollandiam redit.

Vana Mauritij ſpes.

Manſfeldicꝰ nothus ab Mauritio vocatus, in Angliam Galliãque miſſus auxiliorũ cauſa.

auxilia accerſitum iuit. Hanc nauigationem cũ hiemi ſubieciſſet, ac primò placidum ſoluenti eſſet mare, mox atro nubium globo effuſus imber, ſimul variis vndique procellis incerti fluctus conſpectum ademere. Omne dehinc cælum, & mare omne in turbines ceſſit, qui naues in ſaxa aut vada rapuere. Non adhærere anchoris, non exhaurire irrumpentes vndas poterant; ſarcinæ, arma præcipitantur, quò leuarentur aluei per latera natantes, ſuperurgente fluctu. Tandem aucta cæli mariſque truculentia, naufragium fecit ſubmerſis ſociorum plurimis, ipſe vix lintris paruuli beneficio ſeruatus, vt diu pro mortuo cenſeretur. Angliæ Rex peditum millia XIV. promiſit. Scriptæ à Mansfeldico cohorte aliquot Leodienſi tractu & alibi; ſupplementa prætereà per Germaniã collecta ad peditum millia II. Ordines autem fœderati decreuere exercitum veterem augera ingentibus copiis, equitum peditumq; Anglia, Gallia, Germania euocatis.

Fœda maris tempeſtas Mansfeldicũ vexat.

Mansfeldic⁹ naufragium facit.

Angliæ Rex copias Manſfeldico promittit.

Ordines fœderati augere exercitum decernuit.

Spinola hiſce hoſtium conſiliis circumſpectis, Archiducem Iſabellam admonet, vti contra Mansfeldicum ab Cæſare quoque peditum equitumque præſidia paria accerſat; à Bauaro autem Duce, aduerſus conatus Mãsfeldianos, auxilia Principum Germaniæ fœderatorum. Prouinciis inſuper, ad tuendos fines, imperet peditum (quos Keurlingos ſeu Electitios vocant) millia xv. equitum (quos *Bandes d'Ordonnance* appellant) millia III. quibus copiis partem Prouinciæ, partem Regis Prouinciale ærarium ſtipendia numerare poſſent; peditibus quidem huius ſolo belli tempore, equitibus

Spinola de auxiliis aduerſus Mansfeldicos tẽpori aduocandis Iſabellã monet.

Stipendis copijs nouis ſoluendis prouiſa.

bus

bus perpetuò deinceps, vt eorum munus esset, quoties bellū aliquod incideret, statim in bello versari illatumque defendera, aut inferre. Archidux Isabella augusta quadam prouidentia omnia circumspiciens, diurno nocturnoq; consultandi scribendique labore, rerum summam velut è sublimi administrabat, regebatq; molem tantam. Duabus autem rebus efficiebat facillimè, quæ nemo alius consequi potuisset, auctoritate nominis, & gratia. Auctoritate apud exteros, gratia apud suos. Auxilia igitur quæ Spinola rogabat, litteris ab Cæsare impetrauit. Ad Bauariæ Ducem Comitem Octauium Sforzam misit. Promissa ab Cęsare peditum millia III. equitum millia II. & quingenti. A Bauaro equites M. peditum millia III. reliquum equitatum peditumque Prouinciæ pro constituto numero, in tempore summisere. Tum Spinola (in quo obsidionis totius cardo vertebatur) vni huic rei pręcipuè studere, vt tantis copijs, pro ea quam pręsentiebat belli diuturnitate, commeatus abundè tutoque supportaretur. Atque hanc in rem, cū duabus rebus maximè opus esse intelligeret; inprimis carrorum facultate, quibus annonam subueheret; deinde perpetuo aliquo Duce, qui commeatum difficilioribus temporibus itineribusque administraret; Henricum Bergium ducendo commeatui pręfecit, retento in castris Ochoa Gomezio Commissario, vt vocant, generali, quo hucusq; ad expediendos commeatus fuerat vsus, sed nunc maximè ad excursiones circum Bredam circumque castra, cum reliquo equitatu faciendas indu-

Archidux Isabella, belli molē vniuersam studio administrat.

Auctoritate nominis apud exteros, amores apud suos Isabella omnia obtinet.

Comes Octauius Sforza ad Ducē Bauariæ missus.

Cęsar & Bauarus auxilia pollicentur.

Duabus in rebus Spinolæ cura, procuratione carrorū ad vehendā annonā; prudentia Ducis ad expediendos ducēdosque cōmeat⁹ Commeatibus ducendis Comes Bergius præficitur.

Procurandis curribus Comes Henyni⁹ ad Brabantiæ Ordines mittitur.

Brabãtiæ exẽplo, Prouinciæ ceteræ excitatæ.

ſtria eius indigebat. Comitem Henynium per cauſſam curandorum curruum, ad Brabantiæ Ordines, vt miſit, vt iis primùm perſuaſis, ceteræ quoque Prouinciæ exemplo adducerentur. Henynius, ſingulos quibus ſuffragii ius erat adortus, facilè apud volentes obtinuit, vt vniuerſi deinde in Comitijs conſentirent; cùm æquè illi & præſentem neceſſitatem intelligerent, & publico conſultum exoptarent. Brabantis igitur adductis, Flandri, Hannonij, Arteſij, ceterique haud grauatè conſenſere, vt curruum vecturæ ſcriberentur.

Prinincię omnes conſentiũt in curruũ vecturas.

Lyræ annonarium horreum poſitũ.

Lyræ publicum annonæ horreum conſtitutum, & huc primùm comportari commeatus; inde in caſtra aduehi. Comiti Bergio equitatus pars maxima attributa, quæ commeatui præſidio eſſet; nam caſtra Bredana ferè poterant ipſa iam munitione defendi. Huius ductoris nomen etſi hoſtibus metuendum eſſet, ipſe tamen re maluit quàm fama eos ab irrumpendo deterrere. Quare hac ratione munus ſuum adminiſtrabat. Solemne illi erat, mane ante lucem, confuſum impedimentorum agmen explicare, deinde præmiſſis equitum turmis aliquot emiſſarijs, proficiſci. Tormenta primis vltimiſque adiungere, ad ſignificandum hoſtis aduentum, cuius indicium ſonitu tanto lõgiſſimè perferretur, vt eo ſigno (quod conuenerat) miles ſcilicet colligeretur, eamque in partem accurreret, quæ laboraret. Vtrumque viæ latus contra Roſendaliam & Langheſtratam (vbi hoſtilia caſtra) equitum alis diuiſis tegere; equitatui præſidia leuis armaturæ interponere; reliquo equitatu denique agmen claude-

Comitis Bergij cura diligentiaq; in cõmeatu cautè ducendo.

Ordo ducẽdi commeatus.

re;

re;sic itineri simul & prælio incedere. Occurrere, quantum poterat ratione caueri, vt tutioribus itineribus ad fallendas insidias contenderetur; vijs ad faciliorem subuectionem instauratis. Si quod periculum nunciaretur, ne alieno loco prælium committeret, dispicere; eāque ob rem, aut idoneo resistere, aut iniquo egredi, & carros pro vallo, si pugnandum foret, obijcere, iaculatoribus introrsum reductis. Quoties procedendum erat, statiuis ante omnes progredi, tum donec vltimi ferè trāsijssēt, ad spectandum accelerādumque resistere; post omnes iter agere, & primis deinde inter procedendum præcurrere; post omnes denuò statiuis inuehi. Hospitia militi ante vesperam partiri; tum statiua lucente adhuc die, circumuehi. Agrestes aduocare; de hoste, de itineribus cognoscere; custodias, vbi vsus erat, disponere, pontes occupare aut abrūpere, vt hosti viā auferret. Milites frenatis equis, in stationibus si opus esset, expeditos collocare: alios in omnem partem dimittere ad excipiēdos aliquos, ex quibus de hostium insidiis cognosceret. Certos prætereà habere speculatores, qui consilia molitionesque omnes indicarent, in quos plurimum nummorum effundebat. Noctu aditus omnes excubitoribus tenere. Ne autē assiduitas consuetudine minueretur (quod diuturnitate accidere consueuit) ipse sæpiùs stationes improuisò obequitare, nō tam diffidentia circitorum, quàm vti militibus exæquatus, cum ductore volentibus labor esset. Iam agrestium rebus non minùs, quam commeatui consulebat. Milites ipse, tamquam incendiorum

Cautio Henrici Bergij aduersus hostiles insidias.

Præsentia Du cis militē officij admonet.

Artes impediendi hostiles dolos.

Speculatores vius.

Comitis Bergij vigilantia nocturna.

Disciplina mi à Comite Bergio seruata.

præfectus, de igne (quem in horreis accenderant) extinguendo admonere. Indiligentiores, quorum incuria incendium malè obrutum resurrexerat, domosque corripuerat, sub dio deinceps excubare facere, ære diruere, farciẽdique damni condemnare. Monere Aureliani more; de præda hostis, non de lacrymis Prouincialium viuerent. Agrestibus aduersus militarem licentiam iudices ferre, querimonias audire, compertos castigare. Qua disciplina obtinuit, vt coloni (à quibus maxima per pagos erat solitudo) è templis turribusque, in quę vxores, liberos, rem familiarem, frumenta deposuerant, ea venum darent; quæ metu clausa compressaque tenebant, & agri cultoribus inanes sine maleficio exercerentur. Tanta cũ quiete exercitum per Brabantiæ pagos, cum singulari cura frugum, agrorum, domorum, hominum ducebat. Hostes verò tam accuratæ disciplinæ opinione, ne ad carpendum quidem agmen se vspiam ostentarunt, planè vt quo honore Alexandrum Seuerum, ob modestiã, dum in Parthos duceret, habuere Prouinciales, eo nomine Bergium Croatij appellarint Agrestium deum.

Pœnæ in incautos & indiligentes.

Seruatæ disciplinæ fructus.

Bergius à Croatius vocatus Agrestiũ deus.

Hoc tanto Comitis Bergij studio etsi feliciter quidem res omnis frumentaria expediretur, quoniam tamen ob equorum numerum in castris pabuli copia paulatim minuebat, equique ipsi ob laboris diuturnitatem macie corrumpebantur, cùm plerique conciso stramine paleaque vescerentur (quibus pabulum adaugere inopia subigebat) Spinola ad hunc modũ vtrique incommodo prouidit. Ne reliquum

Spinola pabulo equisq; accrescendis studet.

pabuli

pabuli equos in caſtris deficeret, equitatũ qui commeantes ſtipabat, in hiberna ad viciniores vrbes municipiaque dimiſit; vbi ſe per interualla reficeret, dum annona carrique Lyræ appararentur. Atque vt ne eo quidem tempore, quo commeatum ad caſtra equi ſupportaſſent, caſtrenſe pabulum exhauriretur, caſtrorum illis ingreſſu interdixit, carris etiam iumentiſque ſarcinarijs (quàm ſtatim exinanita erant) ab caſtris dimiſſis. Hinc equi, cùm alibi copioſiore pabulatione vterentur, per tantillũ quietis à macie defatigationeque recreabantur. Id vti tutiùs Spinola efficeret, munitionem omnino magnam Barlenſi in pago, triũ à caſtris horarum ſpatio, ſubſtruxit, præſidiumque impoſuit; adiunctâ equeſtri cohorte vna. Ad hoc vſque loci commeatum cum equite ſuo Comes Bergius deinde ſubuehebat. Hic reſiſtebat, dum carri deonerati ex caſtris redirent. Huc vſque è caſtris cohortes equeſtres peditesque alij occurrebant excipiebantque.

Equi cõmeſtes per interualla in ſtatiua miſſi. Itinera commeatui ducẽdo Spinola munit.

In omnem prætereà caſum quò tutiora itinera eſſent, Leurenſi in pago contra Roſendaliã, munitio ab Iſenburgico Comite facta, eo ferè loco, quo flumen interlabens tranſiri pontibus aut vado poſſet. Aliæ inſuper tres ab Henrico Bergio Lyram inter, Herentaliam & Turnhoutùm, quatuor item Oouturnhouti, intra quas qui commeabat miles, quietem noctu capiebat. Quod iter etſi longius multò eſſet altero quo per Hooghſtratam directò itur, tamen quia ab hoſtium caſtris, maioribus aberat ſpatijs, tutius certiuſque iudicatum fuit, maximè cùm arcibus hiſce duabus Hoogh-

Opera & munitiones ad tuendos commeat' variis locis factæ.

Longius at certius iter inſtitutũ ad commeandũ.

ſtratanæ

ſtratanæ & Turnhoutanæ præſidia quoque mediocria eſſent relicta. Erant hac cautela ita tutæ viæ, vt agreſtes, Turnhouto præcipuè, nullo ferè præſidio comitati, in caſtra ſecuri annonā carris ſupportarent; quam commeandi licentiam cùm hoſtes cognouiſſent, eos ſemel latrocinio adorti, carros aliquot, abactis equis vectoribuſque, haud procul Barlenſi pago ſpoliarunt.

Agreſtes nimia fiducia vſi, ab hoſte ſpoliantur.

Mauritius res nouas in morbo meditatus, nondum depoſita intercipiendę Antuerpienſis arcis ſpe, nocturna denuò expeditione ſuſcepta, ad eam aggredi iterùm deſignauit. Stakenbrouckio Grauiæ Præfecto gerendam rem permittere placuit; ſed nihilo feliciùs priore conſilio conatus ſucceſſit. Nam tantus perpetuò cecidit imber, vt & fiſtularum omnis interierit vſus, ob pulueris nitrei madorem: & cùm nocturnos ignes in vrbis mœnibus eminùs hoſtis aſpexiſſet, ratus ſe proditum, tanta ſubitò perturbatione retroceſſit, vt relictis per auia impedimentis, fugæ ſimilem fecerit profectionem. Credita intra muros fuiſſe coniuratio ciuium aliquot perditorum, qui nouarum rerum ſtudio hoſtem inuitaſſent. Triginta, quos loquendi petulantia ſuſpectos fecerat, ſolum vertere iuſſi; ſed mox venia donati, nonnulli manere permiſſi.

Altera Mauritij molitio in arcem Antuerpienſem.

Suſpicio proditionis in Antuerpienſi vrbe.

Pœna in ſuſpectos proditionis, & venia.

Mauritius quoq; cùm nihilo amplius ſe poſſe in commeatus noſtros videret, caſtris licet bipartitò ad inſidias diuiſis; ad vexandos eos, qui commeatus adiuuiſſe ferebantur, omnis eius cura conuerſa eſt. Capti qui eius rei fuerant comperti, magnoque ære multati; neque

Mauritij nouum conſiliū ad prohibendam caſtris noſtris annonam.

ijs par-

ijs parcitum, qui Ordinibus fœderatis erãt vectigales, ceteris grauitate pœnæ perculſis. Inſuper molæ frumentariæ omnes, quoquo verſus, ſublatis ferramentis mutilatæ. Officinæ ceruiſiariæ panariæque, pertuſis lebetibus ac furnis, corruptæ. Agitatum quoque inter eos accepimus, eſſet ne ex vſu, Campiniæ loca paruis aut nullis præſidijs cuſtodita, (quæ commeatus noſtros adhuc ſuſtinebãt) populari vaſtaque fieri. Quidam incendi oportuiſſe hoc ſpatio quaquaverſus cenſebant, qua noſtri adire poſſe commeatus cauſa videbãtur, ne propoſita nobis eſſent ad copiam cibariorum. Alij veriti ne viciſſim incuſtoditis eorum municipijs pagiſque ignem paſſim inferremus, eam ſententiam improbarunt.

Molæ, piſtrina, lebetes ceruiſiarij, corrupta ab hoſte ad incommodandum Spinolæ caſtris.

De Campiniæ incendio dubitatum.

Incẽdiorum molitio metu talionis repreſſa.

Diuerſa igitur (vt ſolet rebus perditis) capeſſunt, Turnhouto, Hooghſtrata, viciniſque pagis, quoſdam qui caſtra noſtra annona pabulove adiuuerant, captos abduxere. Spinola talione vſus, quoſcumque intellexit hoſti pabulum cibariave ſubuexiſſe, inuicem capi, multarique paſſim iuſſit. Horum multi conqueſtum cum eo per Legatos miſerunt, quaſi innocentiam ſuam probaturi. Ipſe eis reſpondit: Iam ſic præſentis belli rationem diuiſam eſſe, vt cũ hoſtes quocumque modo annonæ ſubuectionem impedirent, ipſe eam viciſſim prohibere niteretur; & ſi hoc ſibi remitti vellent, remitterent ipſi de noſtris intercipiendis; ſin id tenerent, ſe quoque illud retenturum.

Capti qui annonam Spinolæ iuuerãt.

Talione in hoſtem à Spinola actum.

Reſponſum à Spinola deprecatoribus datum.

His exemplis pœniſque deterriti agreſtes ac mercatores, cùm nihil ferè niſi clanculùm apportare in caſtra noſtra auderent, magna per

Mercium caritas ex pœnæ terrore.

dies

dies aliquot exstitit panis, vini, ceruisiæ, aliarumque mercium caritas, quam Spinola statuendis minoribus mercium precibus subleuare verebatur, metuens, quantum ea re militi commodasset, ampliùs etiam infrequentia propolarum frumentariorumque (qui compendio & pretiorum magnitudine alliciuntur) nociturum fuisse. Has ob res per eos dies, militum nonnulli (qui decorum post famem ducebant) cadauerum equinorum frusta (miserandum alimentum) in cibos partiebantur. Atque hac nostrorum inedia, & obsessorū mitior fames, & maior Mauritiani exercitus luxuria (quæ flu minum vrbiumque vicinitate sustentabatur) expugnanda nobis fuit. Vrbi quippe id temporis suppetebat annonæ abundè, pretio non magno; quod certum iustumque mercibus singulis Senatus decreuerat, neque maiùs eo quo fuerant ante obsidionem æstimatæ, ne obsessos se ciues militesque sentirent. Tritici mensura vendita florenis octo, siliginis quinque, panici quatuor; hordei tribus & dimidio, auenę totidem. Saccus salis æstimatus florenis quatuor: aselli siccati & casei libra, tresse; casei viridis pondo, besse; olei cantharus, floreno & besse; olei è raporum seminibus pressi cantharus, assibus octo; bubulæ libra, tresse. Atque hac cibariorum vilitate mirum quantū obsessorum patientia fuerit sustentata. In castra verò hostium, frumentum, vinum, pabulum ex omnibus portubus minimo cōportabatur, quò adire nostris omnino non licebat. Spinola vt suorum egestati remedium adferret, pręter consuetam Regij panis largitionem, ceruisiam

Remedij difficultas ob metum maioris mali.

Equina cadauera in Spinolæ castris eduntur.

Minor obsessorum atque obsidentium fames, maiorque luxuria castrorum Mauritianorum.

Senatus Bredani prudentia in pretiis mercium æstimandis.

Vilia mercium pretia in castris hostilibus ob vicinos portus.

Spinolæ in militem noua largitio.

ſiam etiam ex publico dimenſam, militibus viritim quotidie diſtribuere inſtituit; quæ res vehementer eorum animos deuinxit, ſalutique profuit. Archidux Iſabella aduerſus hiemis pluuias ventoſque, vigilibus (quibus ſub dio excubandum erat) togas villoſas ſexcentas, reliquis caligas, calceoſque ad millia ferè octona erogari fecit. Bredani, qui volentia de rebus noſtris lubenter accipiebant (cùm inflatiùs ſcilicet ad eos damna noſtra ſubinde nuntijs perferrentur) credebant, nihil annonæ quadraginta dierū ſpatio in caſtra noſtra perueniſſe: exercitus parte maxima dilapſa, multò minorem partem ſupereſſe, nec iam vires ſufficere cuiuſquam, neque ferre operum laborem poſſe: reliquos aut per inopiam, aut morbos, obſidionem deſerturos. Pleniora hæc atque vberiora Hollandi ſcribebant. Nonnemo latiùs etiam atque inflatiùs, vulgato Mercurio, publicauit. Obſeſſi igitur inopiam nobis exprobrantes, bubus ſubinde in ſuburbana prata eductis, annonæ facultates ſcilicet foris oſtentabant, domi tamen, cùm frumentum, ratione inita, mediocriter haberent, Senatus (ne celeriùs conſumerent quo diutiùs ſibi viuendum ſciebant) decreuit, ne quiſquam ceruiſiam coqueret, quæ ſupra ſcuti pretium in vaſa ſingula veniret. Ablatæ quoque clibanorum omnium vitreę plumbeæque galeæ, vini aduſti factoribus, ne frumentum cauſticis officinis in vinum verteretur, atque ita paulò etiam longiùs tolerauere parcendo. Sed oſtentatio digna caſtigatione viſa eſt. Spinola cùm videret, eos laxiùs (vbi quędam manu ſata

Iſabellę Archiducis liberalitas in milites bello tolerando per hiemem vtilis.

Vana Bredanorum credulitas.

Falſi ſparſi rumores.

Obſeſſorum oſtentatio.

Senatus Bredani parcimonia.

Spinola obſeſſorū oſtentationem arctiore circumuallatione reprimit.

nu fata erant) circum muros vagari, ad legendum ſi quid herbarum radicumve reperiſſent, ne inultis ager carperetur, aut tabellionibus vallus pateret, qua parte (ob circuitus magnitudinem) cuſtodiæ incautiùs diſpoſitæ cernebantur, turres minores aliquot, maioreſque munitiones, & aggeres ternos ad imponenda tormenta, tribus ſimul partibus proximè vrbem iaci fecit. Earum turrium munitionumque latera, quà vrbem reſpiciebant, ad reſiſtendum pilis tormentorum, craſſum murum habebant pedes xxv. Aggeribus hæc forma erat.

Qualia opera proximè vrbem a Spinola facta.

Aggerum forma.

Maior in pago Ginekenſi, quem Marchio Campolattarius tuebatur, longus pedes CLX. latus CXXV. muris cinctus à tergo & lateribus craſſitudine pedum xv. ſed latus vnum dēſius, ambulatione & lorica supernè erat inſtructū. Anguli punctim extantes frontem vtrimque finiebant. Feneſtræ in ſtruendo relictæ IX. verſus vrbem, ad mittenda totidem tormenta, amplitudine ſingulæ pedum II. & medij, non directæ eæ, ſed extrorſum labris latè hiantibus diductæ. Internè ſubſtructio erat thori inſtar, è ceſpite ſarmentiſque aggeſta in pedes VIII. lata XXXV. tabulis conſtrata ad expediendum mouendumque celeriter tormenta. Poſt eam ſubſtructionem planities lōga pedes CXXX. latitudine pedum L. Externè ſub feneſtris valli acuti eminebant: pro fronte receptaculum iaculatorum lorica & ſepe cinctum, ad aggeris tutelam. Inde foſſa latitudine pedum XLVIII. depreſſa in altitudinem pedum VII. labris à ſummo decliuibus ad imum vſque ſolum, quod patebat pedes XXXVIII. Exteriori ripæ in longum

gum pręfixa seps sudium dolabratarum, ad tardandas irruptiones. Alij aggeres duo Teteringæ & Hagæ, hic mediocris, ille trium minimus, sed castelli adiunctione maximus, ad eũdem ferè modum substructi, sola longitudine latitudineq; atq; angulis diuersi, à Barone Balanconio & Isenburgico Comite seruabantur. Dum hæc administrantur, obsessi subinde eruptiones diuersis portis facere, & tormẽtorum globos in operas præsidiariosq; densè permittere, sed exiguo operæ fructu. Operibus perfectis, cùm rem in angusto fore viderent, nonnulli se militum, opificum rusticanorumque, famis metu, dedere cœperunt: quippe præsentibus incommodis defessi, graui pestilentia, & diutina conclusione, & mutatione victus afflictati, & re frumentaria angustè vtebantur, & iam carnis, piscis, casei exiguum superesse intelligebant. Oleum seminibus raporum expressum pani illitum, in obsonium vulgò adhibebatur. Lautissimæ militibus apud carnificem epulæ præbebantur, parabili pretio; bessis scilicet cum semisse. Is namque decreto stipendio florenorum x. in menses singulos, canes omnes vitandæ pesti necare iussus, his ferculis mensam instruebat, nec paucos quotidie milites habebat conuiuas, qui tantilla symbola tã splendidè prandere vellent. Sed hæc vita cùm plerisque per se grauis duraq; videretur, tum longè molestissima diuturnitatis metu reddebatur; quare fuga conditionem mutare nitebantur. At Spinola buccinatore ad vrbis Pręfectum cum mandatis misso, monuit, ne quis post id temporis aut per causam deditionis, aut

Aggeres alij duo.

Nonnulli obsessorum sese dedunt.

Epulæ Bredæ apud carnificem præbitę.

Plurium obsessorum ex vrbe fuga.

Prohibitio Spinolæ.

aut fugæ, abs ſe veniam ſperaret; agendos in vrbem, aut furcam, quotquot deinceps ab vrbe veniſſent. Simul loca omnia, quibus tranſiri clàm poterat, cuſtodijs iuſſit obſeruari, propoſito xxv. Philippæorum præmio, qui mœnibus egreſſos excepiſſent. Omnes in præſens perterriti, ſed tempore, vt ſolet, pauci fidentiores effecti, clementiæ ſe Spinolæ commiſere, qui flentes omnibus precibus extra munimenta orabant, vt ſe receptos noſtri cibo iuuarent, aut priùs interficerent, quàm in vrbem relegarent. Spinola vxorem Antuerpienſis cuiuſdam opificis, ſua nuper poteſtate ex vrbe egreſſi, cum infantulo recepit, ceteris redire iuſſis. Sed poſteà liberaliùs ſuæ legi indulſit, nullo perfugarum in oppidum repulſo, cùm rarò ſatis paucique elaberentur. In agreſtes duos, qui noctis ſilentio annonam perferre conabantur, furcæ ſupplicio animaduertit, ſub vrbis ipſius aſpectum. Id vſu ſalubre, & miſericordia melius apparuit, ceteris in poſterum perterrefactis. Mauritius maiore numero cibaria obſeſſis ſupportare meditatus, cùm frumenti reliquæque annonæ vim magnam appuliſſet ad vicinarum vrbium portus, apparat onerarias octodecim omnino magnas, carinis planis, quibus deceſſum æſtus excipere poſſent; quæ ab æſtu derelictæ, nihil arenas timent, tutæque vadis ipſis inſidunt. His latera & proras vtrimque erecta atque edita facit ex denſo robore, ad vim omnem atque contumeliam perferendam. Singulas ad hunc modum fabricatas armat baliſtis ęneis ferreiſque quaternis aut ſenis; inſtruit pilis incendiarijs multis; one-

Vigiles tranſfugis intercipiendis appoſiti.

Deditiorum preces ne in vrbem relegentur.

Marchionis Spinolæ in deditiios clementia.

Pœna in eos qui vrbi annonam inferebant.

Mauritii molitio ad annonam ſupportandam.

Nouum onerariarum genus.

rat

rat deinde frumento vaſis incluſo, ingēti vi caſei, laridi, ac porcinę. Ad hęc, omnes lectiſſimis iaculatoribus completę. Bredanos eodem tempore monet, vti actuarijs aliquot in eam rem armatis, ex oppido ad certum diem erumpant, eaſque concitent in pontem noſtrum. Bredani dicto audientes, adornant pontones xiv. quorum ſex, tormentis totidem armant, inſtruunt pilis ad incendia præparatis; deſignant imponendos nauigijs milites ccc. apparant ſexcentos qui terra propter flumen erumpant. Eo cognito, Spinola, Heydenſi vico præſidijs maioribus firmato, aggerē abs ſe iactum (quà tranſeūdum hoſti fuiſſet) pręfixa ex arboribus ſepe ingenti, communit. Alterū praeterea ſudetum ſudibus maioribus inter ſe vinctis ducere inſtituit, longitudine paſſuū bis mille quadringentorū, inter quaternas munitiunculas, quas Nigro (vt vocant) aggeri ſuperſtruxerat; ne eo ſtagno, quod ad vrbem hieme tota pertinebat, annonam hoſtes traijcere poſſent. Ea enim pratorum illorum natura erat, vt quoties ſe vis maris æſtu concitauiſſet (quod bis ſemper accidit xii. horarum ſpatio) ſtagnantibus ſimul campeſtribus aquis, aditum in vrbem lintribus planis facilè præberent, pedibus etiam vado, poſt deceſſum æſtus, facto. Sed ecce vēti, qui primùm Mauritio ſecundi erant, incredibili felicitate noſtra, in contrarium verſi. Aeſtus quoque præter morem vix aquas concitauit. Ita hoſtile conſilium vis iterùm diuina diremit. Eo tēporis interuallo, quo naues annona militeque onuſtæ tempeſtatē operiebātur, caſeorum, ſuillæque carnis numerus adeò mili-

Arma & annona onerarijs impoſita

Bredani Mauritium iuuare ſtudent.

Spinola prouidet ne annona obſeſſis ſupportetur.

Aggeres duos ſ[?]pib⁹ munit

Numē Mauritianis contrarium aduersū.

Annona hoſtilis aut direpta aut corrupta.

tum direptione fuit deminutus, vt exiguum eius annonæ fuerit ad obsessos peruenturum, etsi fortuna naues penetrassent. Paucis verò post diebus frumentum, quod in vasa compactum fuerat, pluuia nauticoque humore madidum, per ipsas vasorum rimas effrondescere cępit, postquam è nauibus expositum fuit. Ita dãnis adiecta damna hostes perpetuò fecere.

Longinquæ nostræ pabulationes periculo obiectæ.

Subinde, cùm nostri è castris longius lignatum pabulatumque mitterentur (viciniore pabulo lignoque consumptis) credebant hostes, militem nostrum in pabulando & lignando dispersum, equitatu suo facilè deleri posse. Obseruare ergo diligentiùs pabulationes lignationesque. Omnibus modis studere huic rei, vt vtroque nostri prohiberentur: facile id videri, quod maiore equitatu valerent ipsi; quando eques noster partem tuendis castris, partem ducendo commeatu, totus ferè distineretur. Neque interesse, an interficerent, an impedimentis exuerent; quibus amissis obsidio susten tari non posset. Hinc accidebat quotidianis pabulationibus (id quod erat necesse) cùm raris disiectisque ex ædificijs pabulum conquireretur, vt impeditis locis dispersos pabulatores subinde pauci circumuenirent: quæ res etsi nō magnum, aliquod tamen calonum, iumentorum, vectorumque detrimentum nobis adferebat. Spinola, ne tantillæ gloriolæ lætationem diu hosti relinqueret, deinceps quoties pabulandum erat, earum copiarum reditum operiebatur, quas commeatus causa Comes Bergius ad tertium à castris lapidem reducebat; quarum præsidio tutos pabulatores ab castris

Pabulatio lignatioque ab hoste impediti cępta.

Damna accepta, sed exigua.

Spinolæ cautio ad tuẽdos pabulatores.

in

in vicina rura quaquauersum dimittebat. Ita prætereà commeatus suos instituebat, vt quo tempore currus Lyræ frumento onerabantur, partito equitum peditumque numero, carri auena onusti, pabulum celeriter in castra supportarent; quibus deinde exinanitis, ad reliquum commeatum stipandum primo quoque tempore milites Lyram reuertebantur. Intereà equi alij, qui labore macieque propè inutiles ad gerendam rem erant effecti, in locupletiores ad pabulandum locos in hiberna mittebantur, dum alij redirent, quibus sua tum quoq; statiua ad quietem designabantur. Ita duplicatis itineribus, equis recentibus beneque pastis pabulum frumentumque breuissimo tempore expediebat; cui officio præpositus fuit Alexander Hesius, tormentariæ rei Pro-præfect', qui celeritatem in onerandis transportandisq; curribus labore perpetuo adhibebat.

Equi à macie per quietem recreati.

Alexãder Hesius commeatui accelerando præfectus

At postquam Prouinciæ (quibus volentibus frumenti pabulique vectura fuerat imperata) iam duci obsidionem, & nouas semper rogationes prioribus subiungi sentirent, tot curruum continenter submissorum impendijs fatigatæ, inposterum abnuere velle videbantur; noua iuuandæ annonæ ratio excogitata est. Conducti pagis omnibus carri duarum rotarum, quos propter ampliores orbes, vnus plerumque, duo cùm plurimùm, equi vehunt, maiore etiam celeritate, quam terni illos, qui quaternis rotis, sed minoribus, voluuntur. Pretium in singulos pactum, quod initio grauius, ob itinerum difficultates, melioribus deinde temporibus, dimidio fuit imminutum.

Prouinciarũ sês' ob ingentes vecturas.

Nouum vecturæ genus inuentum.

Vtilitas noui inuenti ad annonæ ſubuectionem.

Ita minori longè equorum curruumque impẽdio, parciore pabulo, pari celeritate, æquali numero, leuiore pretio, res frumentaria fuit adminiſtrata.

Mauritius opinione falſ'.

Fefellerat hæc noua induſtria Mauritium, qui anni tempore confiſus, crediderat, tam duris longiſque ſubuectionibus, nos numquã tantas rei frumentariæ difficultates fuiſſe ſuperaturos, præcipuè quod propinqua iam hiems ſubeſſet, & pagis omnibus exinanitis, conuectum in vrbes eſſet frumentum, pecoraque propter bellum longius remota. Dixiſſe glorians apud ſuos fertur, quod olim de Cæſare ad Dyrrachium Pompeius: *Non recuſare ſe, quin nullius vſus Imperator exiſtimaretur, ſi ſine dedecore exercitu s Spinolæ diſceſſiſſet*; adeoque libenter ſe eam illi gloriam conceſſurum (poſtquam hieme tota obſidionem Spinola ſuſtentaſſet) eum plus ſe, plus etiam dæmonibus ipſis ſcire poſſeque. Et profecto, niſi diuina magis quã humana præſidia res noſtras perpetuo adiuuiſſent, hiemiſque tempus (quod aſperum eſſe conſueuit) mitiſſimum fuiſſet, numquam tãtæ expeditionis difficultates vel ſumma conſtãtia ſuperaſſemus. Certè aquarum copia, quas caſtris noſtris oppidani per Nouembrem ſuper miſere, cum clauſis fluminum oſtijs, ad effundendum latè Aa & Merkam, aggerem iacere cœperunt, ſollicitudinis metuſque ſatis nobis attulere. Sed neque exiſtimabat Spinola, aut id bellũ adeò duci potuiſſe, aut tanta mole curruum, tantiſque vecturarum impendijs fore opus. Quod onus ſi Prouinciæ iam inde à principio, vniuerſum ſimul ob oculos poſi-

Mauritij de Spinola dictum.

Deo victoriã acceptã referendam, vel vno certiſſimo argumẽto oſtenſum.

Spinola opinione falſus.

poſitum vidiſſent, fortè numquam id tanta voluntate conſenſioneque ſuſcepiſſent, quanta fide ad extremam vſque obſidionem, ſoluendis quadringentorum curruum vecturis, & peditum ſimul prouincialium ſtipendijs numerandis, ſuſtinuerunt. Quo certè nomine fidiſſimas ſe Regi ſuo probarunt, æternamque laudem conſecutæ ſunt. Præterea quis prouidere poterat, tantos Europa tota motus, vnius Bredæ cauſa, excitatum iri? Credebatur vulgò, frumentum cibariaque in hiemem abundè non fuiſſe prouiſa tot capitum millibus, quot in vrbe tenebantur obſeſſa. Ciues copia aſſuefactos, belli famiſque inſolitos, inopiam non laturos. Gallos, Scotos, Anglos, Belgas, (quorum plurimi præſidio diſpoſiti) nec expectaturos res frumentaria deficere incepiſſet. Alios natura, alios conſuetudine appetentiores eſſe deliciarum. Quare veneramus in ſpem futuræ breui deditionis. Adeò facile eſt bellum pro libidine ſumere, ponere autem, arbitrij alieni. Sed præter ea frumenta, quæ ciuibus viritim fuerant imperata, quæque militi in horreo publico condita ſeruabantur, maximum etiam numerum agreſtes (eo tēpore quo Gilſæ nos conſederamus, neque impedire ſimul aditus omnes erat conſultum in vrbem inuexerunt, belli metu. Præterea Tribuni Centurioneſqae omnes ob inſignem quæſtum, quē addictis vindicatiſque mortuorum ſtipendijs faciebant, aſperitates omnes conſtantiſſimè perferre animum obfirmarant; eo etiā diutiùs, quò militum plures incommodis morbiſque necarentur; quòd ſcilicet eo damno

Prouinciæ quàm Regi ſuo fidæ.

Res quæ non potuere hoc bello prænoſci.

Qua re obſeſſi diutius obſidionem tolerarint.

Mortuorum ſtipendijs atque annona viui diutius ſuſtentantur.

ipſis in dies creſcerent lucra, & famem ſuam mortuorũ ſtipẽdiis haud grauatè ſuſtentarẽt, ex inedia mortem, ex morte compendia captã-tes. Tanto ſecurius aurum eſt fide. Morientiũ autem tot obſidionis tempore fuit numerus tã-tus, vt ſupra quinque mortuorum millia venerint in rationes Libitinæ, quæ tertia pars fuit capitum (quot Bredæ erant) vniuerſorum, cũ cenſa initio eſſent ad millia quindecim. Ita mortuorum parſimonia, uiuis fuit annona. Id quod ne nos ciueſque ipſi indicio animaduerteremus, Senatuſconſulto iam inde à principio cautum erat, ne vlli deinceps, quantumuis locupleti aut nobili, campanarum parentali ſonitu exequiæ ducerentur. Hæ res non noſtram modò, verùm etiam ipſam obſeſſæ plebis opinionem vulgò fallebant (Duces alioqui, qui factione plus pollebant, fidem lucro habebant quodammodò oppignoratam) & perfugarum ex vrbe plurimi renuntiabant, niſi ſubſidium citò mitteretur, diutius ſuſtinere non poſſe: quod idem ex ipſa Hollandia Comiti Henrico Bergio erat perſcriptum. Germanus quoque miles, ſtipendiis nouem inter Hollandos functus, à noſtris captus, & ab Iſenburgico Comite pro ciue ſuo agnitus, cùm capitis abſolutus, ea conditione Bredam ab eo fuiſſet remiſſus, vt quando iam in anguſto res eſſent, rediret ad caſtra noſtra, vitæ præmijque ſecurus; poſt bimeſtre quam Bredę fuerat, inter milites ſine ſuſpicione verſatus, redux nuntiabat, milites inedia ſubactos iam equina vitam tolerare cœpiſſe, neque in menſes duos habere frumentum, Optare ipſos vt vrbem Spinola crebriùs tor-

Quot per obſidionẽ mortui intra vrbes

Cautio obſeſſorũ, ne mortuorũ numerus noſceretur.

Comitis Iſenburgici ſtratagema.

tormentis verberaret, vel in speciem saltem, vt honestiore obtentu sese dedere possent. Horum affirmatione læti arrectique ij, qui quæ volunt optantque pro exploratis habent, cùm neque Bergium Comitem delusum, neq; Germanum militem rem tantam esse mentitum, neq; perfugas omnes falsos fuisse existimarent Spinolam obtestantur, vt vrbem pilis ferreis pulsari sinat. Is etiamsi satis intelligeret, nihil admodum ijs machinis obtineri solere inter milites bello assuefactos, ciues autem ipso vsu metum dediscere, eorum tamen precibus concessit, vt ternis è partibus (quà aggeres totidem vrbi imminebant) vrbis muri ædificiaque quaterentur. Commodùm id temporis in castra redierat Philippus Comes Mansfeldicus, Tribun' nuper Custodię militaris Gustaui Adolphi Regis Suedorum, Riga expugnata clarus, quò ipse copias summo cum imperio duxerat. Is adhibita ad artem solertia (vt est rerum omnium magister vsus) cum adinuenisset, magno vsui ad bellum esse posse nouum quoddam tormentorom genus, quæ maiorem haberent vsum mobilitatis, longiusque globos permitterent, minore pulueris numero; per causam eius rei administrandæ ex castris Bruxellam profectus, conflari fecerat quadragena tormenta ænea, mortaria item vicena terna, ad iaciendas pilas feruefactas. Triginta ex iis tormentis minuscula, librarum non amplius CLXXX. singula globos admittebant pondo VI. decem maiora, librarum singula DCCL. capiebant pilas pondo XXV. Horum vsus, etsi precio plusquā dimidiato minore, maior erat

Inanis quorū dam spes.

Preces spe vana nixæ.

Comes Philippus Mansfeldicus nouū tormētorū genus vsūque suggerit.

atque conſuetorum. Minuſcula quippe equis duobus, maiora non amplius quaternis celerrimè vehebantur, cum vetera ſingula indigerent ſenis denis, aut denis octonis. Sphæras ferreas, adhibita tantùm tertia pulueris parte, iaciebant longius quam antiqua. Id cōpendium Mansfeldicus arte faciebat; nam liquefactum metallum ita igne excoquere nouerat, vt minori æris craſſitudini parem duritiem atque alijs tormentis maximis præſtaret; vnde leuitas tanto maior exiſtebat. Pilæ verò etiamſi minore puluere excuſſæ, ea tamen cauſa longius volabant, quòd ænearum fiſtularum tubi fundo non plano, ſed in cuſpidem excauato ignem extrema fiſtulæ parte (qua tubi centrum erat) comprehenderent, contra veterum tormentorum morem, quibus supernè inter pilam & planitiem fundi ignis inferebatur. Atque hinc nouorum vis maior, cùm ab extremo centro conceptus ignis in orbem ſimul æquabili flamma perferatur, quæ cauo cuſpidis collecta, tanto vehementiùs celeriuſque pilas expellit.

Pulchra ars faciēdi æneas machinas.

Alterum quoque eiuſdem Comitis inuentum admirationi fuit: ferreas pilas puluere nitreo factas, pondo amplius c. ſeptingentis paſſibus lōgiùs atque alius quiſpiam mortario æneo iaculari. Has è longinquo in vrbis mediæ ſinum adijciebat, cùm alioqui omnis mortariorum vſus ſpatio longinquitatis interiſſet quod aggeres noſtri ſexcentis minimùm ab vrbe paſſibus abeſſent. Intellectum à perfugis, non minus damni quam terroris obſeſſis

Alterū Philippi Mansfeldici Comitis inuentū.

eo

co pilarum iactu illatum. Ipſi vidimus iam vrbe potiti. ingentes domorum euerſarum ruinas. Vna armamentarij (quo puluis ſeruabatur) tecto deuoluta, cum ignem non comprehédiſſet, innoxia cecidit; magnam alioqui vrbi ſtragem allatura. Verùm aliæ tormentorum ſphæræ, quibus triplici parte (atque ea præcipuè quam Iſenburgicus Comes obtinebat) vrbem verberabamus, tantum facere timoris, vt & domus pleræque vacuæ defererentur, & concio in templum quot hebdomadis abſque æris campani ſonitu alienaque hora acciretur, & miles tandem ſilentibus etiam tympanis in ſtationem ire iuberetur. Aertſenij Prætoris vxor, vt trepidos ciuium animos erigeret, ſubinde cùm globi denſiſſimè volarent, carpento per muros vecta, femineo in corpore virilem animum profeſſa, audaciam docebat eſſe pro muro. Cùm eo loci res hoſtium eſſent, inuicem ſibi ſuccenſuiſſe rei malè adminiſtratæ, Ordines fœderati & Mauritius, vulgi ſermonibus ferebantur. Ordines quidem, quod tantum temporis Spinolæ ad communienda caſtra (adhæreſcendo ad demoliendos Cliuorum muros) reliquiſſet; quod re nulla geſta) poſt dies XXII. per otium conſumptos) Medenſibus caſtris diſceſſiſſet. Mauritius contra Ordines recriminari, imperiumque detractare impoſterum, apud quod ſimul omnium ferè ſententijs, ſimul vſui ſeruiendum eſſet. Ipſis remittere, ſi ſibi magis honorem tribuiſſe, quàm abs ſe ſalutem accepiſſe viderentur. Ea voce turbati Ordines, veritique ne imperium abijceret, conclamant eum ſummum eſſe Du-

Terror ingẽs damnaq; magna vrbi illata Mansfeldianis pilis.

Iſenburgicus crebra iaculatio ciues ad deſerenda domicilia cogit.

Ordinum cũ Mauritio expoſtulatio.

Acre Mauritij reſponſũ.

Ordinũ placatus anim.

cem,

cem, neque de eius fide prudentiaque ambigere; sed ea tantum in medium attulisse, quæ videbantur potuisse prodesse; pergeret Rempublicam armis tegere, bellum arbitrio suo administrare, ostensuros se, quam sibi cordi Breda esset; Nullis vectigalibus parcituros, vel eo solo nomine, quod Nassauiorum patrimonium esset. His ille promissis excusationeq, placatus, ne studium suum à Republica desiderari pateretur, ære suo priuato equites mille scribi armarique iussit. Ordines ipsi item alios præterea mille, ad augendas copias quæ è Gallia expectabantur. Consilium insuper capiunt iaciendæ molis, quâ Merkam flumen haud procul Seuenberga intercludant. Vna scilicet hæc reliqua eis videbatur Bredæ liberandæ ratio, si quoties ex alto sese æstus concitauisset, exæstuante in subiacentes campos freto, aquisque hibernis (quæ per riuos flumini affluunt) retentis, omnem latè humum inũdassent: idoneum id stagnum fore, aut commeatui nauigijs in vrbem inuehendo, aut obruendis castris nostris. Rem igitur operę maximæ sumptuumque immanium aggrediuntur. Onerarias, lembos, scaphas (vt summam eorum habent facultatem) numero maximo ad Seuenbergam mittunt, eo loci, vbi quoddam os est fluminis, quod Lamsgatum appellant, & latera decliui ripa sunt vadosa. His omnibus nauigijs ad molem conuehendam erat opus. Tum operis, fossoribus, vectoribusque quamplurimis adhibitis, ligna cædere, cespitem circumcidere, saxa, arbores, tabulas comportare, scaphas onerare, molem denique ab

Ordinum noua machinatio ad Bredā liberandam:

Mole extrudere flumen, & stagnum facere meditantur.

Scaphæ innumeræ ad faciendam molē coguntur.

Operæ faciēdæ moli incūbunt.

ab vtraque fluminis ripa è diuerso iacere instituunt; cum ecce tridui improuiso gelu desistere coguntur.

Ipsa autem Natalis Domini nocte (quo die primùm ad id opus faciendum sunt aggressi) Stakenbrouckius cũ insigni suorũ manu Rosendalia profectus, ecquid in Isenburgici castra posset, à tergo exploratum venit. Intellexerat ab exploratoribus, fossa vna non maxima expleta, facilem aditum esse; ad eam explendam nonampliùs sex septemve ligonibus fore opus. Eo indicio lætus, octodecim secum cohortes equitum ducit, comportatis ligonibus non ampliùs septem. Ad locum vbi venit, neque centum ligonibus rem agi posse cognoscit; transitum tamen tentari præmissis nonnullis iubet. Eques noster stationarius, qui haud procul excubabat, explosa fistula significationem facit, armaque conclamat. Stakenbrouckius, indicio proditus, signis simul omnibus classicum canere iussis, quietem castrorum turbasse contentus, discessit. Aditus alioqui omnes ab Isenburgico Comite tot scrobibus, tot arborum ramis cippisque depactis erant impediti, vt vix singulari homini patere viderentur. Remittente gelu, opifices (etsi summa difficultas molis perficiẽdæ ob rapiditatem fluminis proponeretur) ad opus intermissum reuersi, oblõgas vectorias tres, cespite saxisque onustas depriuunt, fascibus terraque superiectis, simul cœptam ab vtroque fluminis labro molem, dispositis cespitum ordinibus, ceruisque grandibus ad adstringendam humum interiectis, producunt, alueum medium versus. Seuenberga

Delusi Stakẽbrouckij creduli tas Isenburgici codfimius cura.

Isenburgici diligentia in præcludendo castrorũ suorum aditu.

ga præterea in ipſa vrbe, admittendo auertendoque æſtui, oſtia faciunt ad alterum fluminis latus, vt poſtquam æſtus agros compleſſet, eos ſub aquis ea ſtagni altitudine tenerent, qua ad traijciendos pontones annona referros, eſſet opus. Igitur æſtus commutationem conſecuti, apparant denuò ea, quæ ſunt vſui ad armandas naues.

Spinolæ ſollicitudo de modis cœptę progreſſu.

Spinolam multiplex operis eius cura exercebat. Ergo illud ſtudebat inprimis, vt ſpeculatorum indicio cognoſceret in ſingula diei noctiſque tempora, quidquid eo loci ageretur. Quoties verò Luna aut noua aut plena erat (qui dies, maritimos æſtus maximos efficere conſueuerunt) auxilia iuſta Heydenſibus Hagenſibuſque caſtris addebat, qua parte ſcilicet irruptio metuebatur. Deinde oſtia riuorum omnium (quibus campeſtres aquæ in Bredanum flumen circa Heydam ducebantur) aperiri, dum æſtus agros omnes inundaſſet; claudi, cùm recederet, iubet; ac tùm cùm illi ad inſtitutam molem (humilioribus iam per deceſſum aquis) aggrederentur, ipſe ſubito apertis oſtijs, reliquam quam retinuerat aquæ vim, diluendo operi ſupermittebat, tardabatque omnem operarum adminiſtrationem.

Auxilia maiora periculoſis locis diſponit.

Supermiſſis aquis operarum laborë intercpellit.

Submiſſis præterea nautis, noctu ripas Merkæ fluminis, locis plurimis interſcindit, longitudine pedum v. millium: cuius rei duplex conſilium erat. Primùm, vt quas illi aquas ad inflandum fluminis alueum, mole retinerent, Heydamque verſus extruderent, ipſe interrupta fluminis ripa in vicinas camporum valles alio deriuaret. Deinde, vt quò plus aquæ extra ripas in latiſſima

Ripas Merkæ perfodit.

Quo fructu perfoſſæ ripæ

ma pratorum spatia æstus detulisset, eò maiore impulsu per eius decessum in molem referretur. Id quod certò adeò euenit, vt quo angustiùs vtrimque molis latera coirent, eò altiùs arena fundo elueretur. Quæsitis denique fabrũ architectorumque omnium sententijs, qui molem tantam altioribus aquis contineri posse negabant; anteuertendum tamen Spinola omnibus consilijs duxit, ne hosti locum vllum penetrandi relinqueret. Aggeri igitur illi, quem à nauali ponte Hagam versus produxerat (ne perfossus transiri scaphis posset) alteram crassiorum arborum sæpem præduci imperat, superneque transuersis arboribus ad alterius modum vinciri. Tum aggeri secundùm id sepium latus, loriculam imponi, altitudine pedum v. ad disponendos tegendosque libratores. Munitiones prætereà duas, quibus tormenta disponeret, hinc inde locat. Flumen denique ipsum tertio quartoque magnarum arborum præfixarum vallo magnis inuicem interuallis, hinc inde intercludit contra obsessos, cõtraq; externum hostem; vt si disijciendi operis causa naues essent immissæ, oppositis arborum truncis earum vis minueretur, neu ponti nocerent, ratesve perrumperent, ipsæ priùs ad præfixas trabes appulsæ. Inter hanc vtramque extimam arborum sepem, ad anchoram stabant naues hostium nuper captæ, malis in proras antrorsum submissis, ad excipienda lacerandaque ob uiarum nauium vela. Ijs pons instratus est, impositaque ponti lorica è tabulis saxo effartis. Nõnullæ carinas habebãt pforatas, sed ita occlusas, vt eductis foraminũ obijcibus, hausta que

Spinola omnia tuta timet, neque architectis temerè credit.

Securiore remedio hostiũ conatus eludit.

Munitio aggeris.

Duplex aliud in flumine vallum.

Vsus valli.

Naues flumini impositæ ad impediendũ transitũ.

Naues perforatæ ad fraudem.

que ingenti aquæ vi, flumen subitò subirent, nauigationemque intercluso penitus transitu impedirent. Extimæ arborum sepi prænatabant mali duo, punctim colligati. Ante hos excubabat oneraria compleța pice, resina & stuppa, reliquisque rebus ad incendia præparatis; quæ, si hostis aduenisset, in aduersariorum classem immissa, magnam haud dubiè editura fuisset stragem. His perfectis, nihilo segniùs hostes, aggeris à nobis interfecti detrimentum locis vicinioribus reconcinnarunt, gemina munitione hinc inde ad oras fluminis facta, ne eruptionibus administrationem operis impediremus. Simul Bredani, vel vt in laboris partem venirent, & fluminum suorum refracta vi, moles apud Seuenbergam faciliùs perficeretur; vel vt frustra retentatum Decembri opus, aggeribus, quibus flumina separantur, attollendis compensarent, ad aquas castris nostris superfundendas, eos aggeres densare altiusque ducere ceperunt. Ea re cognita, Spinola (cùm Merkam flumen solito alueo demouere non posset) fossam bis mille ducentorum pedum longitudine, propter vrbis męnia depressit (vbi fastigiosior humus aquas retinebat) qua stagnum omne, riuo circùm vrbis latus ducto, in Mekam auertit, ne aquæ in castra sua altiùs supermitterentur. Quæ fossa priusquam perfecta esset, aggeres à Bredanis in flumine aucti firmique, collectarum aquarum alluuione disiecti, ostia munimentaque nonnulla mœnium summa vrbis trepidatione labefactarūt. Simul propè Seuenbergam summa relabentis aquæ vis vectorias tres (quas onustas in flumen de-

Oneraria pręparata ad incendium.

Hostes laboris damna reconcinnant, & molem reparant.

Bredani collaborant moli perficiēdę.

Marchio fossam instituit ad aquas cōpescēdas in flumen deriuādas.

Aggerum ruinę vi aquarum factæ.

Moles labem facit.

depreſſerant) fundo fluminis emerſit, molemque omnem ſuperinieċtam diſturbauit. Cui rei illud etiam diuinę tutelę ſucceſſit, quod quamdiu ea foſſa tot ſimul operarum manibus inſtitueretur, etiamſi ex vrbe perpetuò in noſtros iacularentur, vnius ſolummodò militis humerus minore fuerit glande traieċtus.

Operę noſtrę diuinitus aduerſus tormenta videntur ſeruatæ.

Nondum Seuenbergani ſententia deſtitere, quantumuis difficulter confieri poſſe intelligebant, quod iam tertiùm quartumve fruſtra fuerant machinati. Qui conditionis iniquitatem perſpiciebant, inani ſimulatione eos velle obſeſſorum ſpem ſuſtentare opinabantur. Illi nihilominùs ſuſceptam molem vtrimque ab ripis fluminis inſtaurandam locant. Ei firmandę directas ad perpendiculum arbores in flumen defigunt, glebas per manus tranſditas deijciunt. Interualla arborum ſaxis grandibus, ceſpitib⁹ ſarmentiſque effarciunt. Ne labor intermitteretur, ceſpites humilioribus locis effoſſos (vnde aquā ęſtus depulerat) attollunt in metas, inſtar ſloporū; vt quos ex aquis ęſtu adauċtis extātes viderent, lintribus aduehérent. Naturam denique ipſam aduerſo mari fluuioque ſuperuadere nituntur. Iuſtinus Naſſauius ſuos quoque Bredę aggeres denuò inſtaurare, oſtia munimentaque labefaċta reconcinnare inſtituit. Vallos prętereà muroſque aduerſus tormenta attollere, ne ędificijs adeò iaculatione noſtra noceretur. Spinola, etſi Architeċtorum affirmatione iam vtcumque crederet, caſtra ſua neque redundantibus ęſtu cloacis, neque reſtagnantibus oppidi foſſis ſubmoueri poſſe, ex quo nouę foſſę duċtu, paludes in Merkam ab

Hoſtis in mole inſtauranda pertinacia.

Nouæ artes ad molem firmandam.

Iuſtinus Naſſaui⁹ pro ſua quoque parte adnititur.

Prudēs Marchionis Spinolæ metus.

agris

agris auerterat; tamen quòd ſciret, Hollandos ſcientia atque vſu nauticarum rerum valere, videretque eos conatu non deſiſtere, exploratores perpetuò Seuenbergam immittebat, nō cōtentus auditione pro re comperta, niſi viſa etiā abs ſe dicerent, quæ exploraſſe narrabant. Cūque adferretur, molem iam magna perfecta parte procedere, & naues ad anchoram ſtare plurimas ſupportandæ annonæ expeditas, eam in partem conuerſas quà Bredam ventus ferebat: Numinis iterum cura, ventus, qui ſecundus ad eum diem flauerat, in contrarium ſe vertit, tantaque ſubitò tempeſtas coorta eſt, vt & trabes quæ fiſtucis in flumen actæ, & ceſpes & faſces & ſaxa fuerint alluuione deuecta, & lembi quibus glebas materiamque apportarant, inuicē afflicti, inque littus eiecti, omniſque nauigatio penitus impedita. Deinde verò eæ tempeſtates conſecutæ ſunt, commutatione temporis, continuationeque ventorum, vt ſuſceptæ molis opus neceſſariò duxerint in ſequentem Martium proferendum.

Vſus exploratorum.

Tempeſtate moles omnis diſiecta.

Molis ſubſtructio in aliud temp' prolata.

His cognitis, Senatus, ne aut diuturnitate obſidionis eos deficeret annona, aut ob ęrarij tenuitatem, ſoluendo militi ſtipendia tandem deeſſent, remedijs duobus prouidendum duxit. Annonam in primis parcè diſtribuendo metiendoque extendit. Nam poſtquam ſemel Septembri menſe frumenti rationes domeſticatim ſubduxiſſet, iterum Octobri frumenta omnia vrbe tota adnotaſſet, rurſum eodem Octobri, bidui tantum interuallo, quæ notata erant eſt admenſus, appoſitis vicatim Centurionibus, numeroque capitum per familias de-

Senatus Bredani prouidētia.

Ciuium Bredanorum granaria ſæpius excuſſa.

deſcripto. Cùm vero reperirentur apud ciues menſurarum ſiliginis millia XII. in cella publica millla V. & pecora D. decretum eſt, admetiẽdas eſſe, quot hebdomadis, militi quidem ex publico horreo mẽſuras CL. ciuibus, ex aceruo ſuo, menſuras M. cedenda pecora XVIII. quorũ libra veniret beſſe cum ſemiſſe. Frumenti Bredani numerus init°.

Sed neque ea diſpenſatione contenti, Nouembri denuo luſtratis ciuium granarijs, frumenta omnia rurſum adnotarunt, vetueruntque, abſque publica auctoritate aut vendi aut efferri, propoſita pœna XL. Philippeorum. Qua pœna quoque ſanxerunt, vt ciuium nemo ceruiſiam deinceps domi coquere poſſet, ne frumenti plus abſumerent coquenda clam lautiore. Amplius denique Decembri factum, cùm in publicum conferri priuatis ex ædibus iuſſere, quidquid alibi frumenti compreſſum tenebatur. Ac ne falli quidem à quoquam poſſent, ipſis Kalendi Ianuariis, ſingulos in curiam vocatos iuſiurandum adegerunt, vti ex animi ſententia profiterentur, quantum quiſque, ſiliginis, farinæ, hordei, auenæ, ſeu ſuum ſeu alienum, conditum apud ſe haberet. Ea conditione ac lege, vt qui iuratus numerum profiteri nollet, tantiſper in dies ſingulos, penderet florenos decem: qui verò ſciens peieraſſet, periurij pœnis, & ducentis inſuper ſcutis multaretur. Iiſdem pœnis obſtricti piſtores molitoreſque; quibus lege ſumptuaria interdictum, panem pinſere leuiorem pondo ſex & quadrante, aut frumenti farinæve ſimul cuiquã vendere plus libris duabus. His legibus perlatis, poſtridie Kalendas Ianuarias Senatus Cen-

Noua frumẽti recenſio.

Ceruiſię foris coquẽdę lex.

Frumenta in publicum collata.

Ciues adiguntur iuſiurãdũ

Lex sũptuaria piſtorib° & molitorib. lata.

F tu-

turioneſque, domos granariaque omnia obeuntes, frumenta ſingulis abſtulere interpoſito iuramento, nihil præterea frumenti clausũ ab iis retineri. Iam ærarij vitio mederi ad hunc modum conati ſunt. Vrbi Præfectus, Centuriones, Tribuni, Pro-præfectique omnes, iureiurando, quantum quiſque pecuniæ haberet, affirmauere, vt quid mutui ſinguli dare poſſent, conficeretur. Tum quinque generum nummi ære argentoque conflati, figura quadrata. Argentei quidem, vnius, duum ac trium florenorum; ærei, aſſis & beſſis cum ſemiſſe. Deinde per præconem edictum, id genus nummos auctoritate publica tanti æſtimatum iri, tantique valituros, quanto pretij numero notarentur.

Bredani ærario publico medentur.

Noui nummi procuſi.

Intereà ſiniſtri nobis de Gochemio Cliuiæ oppido nuntij deferuntur. Iambertus Charleſius Neomago ab Ordinibus fœderatis Præfectus, cognito exiguo præſidij numero, mœniumq; labe; collecta è vicinis fœderatorum vrbibus manu, vrbem; qua parte introrumpi poterat, adoritur, inuaditq;. De nongentis noſtrorum, qui præſidio relicti fuerant, quingenti omnino gerendis armis idonei cenſebantur, ceteris morbo ſeniove confectis. Munimenta madore infirmata, quà mœnium foſſæ vadoſæ erant, tranſitum gregibus præbebant, neq; fuerant ſudibus paliſve ea parte pręſepta. Iacobus Tourlandus Gochemio Præfectus, de militum Neomagenſium egreſſu edoctus, vicinos vrbium Regiarum Prefectos admonet, ne quid detrimenti caperent, ſui, vt ſibi videbatur, ſecurus. Stationes vigiliarum in mœnibus identidem

Charleſij in Gochemium ſuſcepta impreſſio.

Mœnium Gochemienſiũ vitium.

dem obit, pridieque eum diem quo oppidum oppugnatum fuit, duplicatum numerum militum custodijs disponit. Octoginta eo loci excubare iubet, vbi muri vitium fecerant, quà per ruinas facilior patere aditus videbatur. Simul quid de hostis egressu accepisset, quid vicinos admonuisset, quid fecisset ipse, earum rerum omnium rationem Spinolæ per litteras reddit; qui litteris Ioannis Consalij VVesaliẽsis Præfecti, de ambiguo rerum statu, vna cum Tourlandi epistola acceptis, Tourlandum reprehendit, quòd sui aut oblitus aut securus aliorum sollicitudinem suscepisset, cùm ipse tanto locorum interuallo præsidium è castris submittere in tempore non posset. Hostes noctis silentio profecti, benè manè sub collapsum oppidi murum constitere. Peditum fuisse millia IV. equites CD. fama iactatum est. Hi dum per ruinas in fastigium adnituntur, octoginta vigiles nostri, præsentia numeroq; impro uisi hostis turbati, deserto optione suo, in fugam turpi formidine versi, hosti introeundi locum patefecere, per eam munitionem quam acceperant defendendam. Illi districtis gladijs murum occupantes, portis duabus, foroq; haud multò post potiuntur. Tourlandus à suorum plerisque desertus, cùm ægrè oppugnationem sustineret, hoste iam portis admisso; arcem portamque vrbis reliquam, collecto è fuga milite, defendendas inuadit. Ad Ioannem Gonsalium auxilia rogatum, VVesaliam mittit, pollicitus se suosque tantisper in officio fore. Rehortatur eum Gonsalius, vti pristinam virtutem retineat, addicitque subsidia breui

Excubiæ duplicatæ.

Spinola Tourlandum reprehendit.

Hostium inopinatus aduentus.

Nostri militis turpis formido ac fuga.

Hostium audacia.

Tourlandus arcem & vnã vrbis portam retinet, petitque è vicinis auxilia.

abs se aduentura ; tantùm permaneat in fide. Aegrè is dies sustentatur. Noctu cùm hostium impetum nostri animo magno sustinuissent, porta tandem depelluntur. Arx sola restabat. Postridie visa subsidia peditum M. qui contra quàm Tourlandus fieri mandauerat, arcem postica ingressi, pontem festinando fregere, trecentis vltra flumen relictis, qui omnes aut hostium telis occisi, aut viui in eorum potestatem venere. Tourlandns eo ponte, quo in vrbem ex arce itur, quemque ipse abruperat, scalis tabulisque refecto, eruptionē in vrbem facturus, traiecto ventre grauiter sauciatur; ac tum demum Centurionibus omnib⁹ visum, deditionem honestis pactionibus esse faciendam. Ita hostes post triduum arce vrbeque potiti sunt. Lamberrus Charlesius expeditionis auctor, victoria quidem vsus, sed nō diu victoriæ fructu lætatus est. Nam postquam domib⁹ aliquot exspoliatis, fanis direptis, aris subuersis, statuis combustis, diuina atq; humana omnia promiscua, nihil denique pensi neq; moderati habuisset, perinde atque iniuriam facere, id demum fuisset victoria vti; paralysi extinctus, dignas sceleribus pœnas dedit. Apparuit, ipsa hostium sententia, nihil magnū amisso Gochemio nobis decessisse, neque tam eius retinendi studio, quàm consilio auertendi à Breda Spinolæ, fuisse ab ijs interceptum. Breda enim iam dedita, nobiscum pacti sunt (nulla inuicem conditione petita) vti id oppidum neutrarum partium ac liberum esse censeremus. Bredani tamen ea victoria intellecta; de muro cum vigilijs nostris colloquentes,

Nostri porta depelluntur.

Auxiliorum turba sine ordine admissa obest sibi alijsque.

Tourlandus in eruptione sauciatur.

Hostes Gochemio potiti.

Charlesij impietas & pœnæ quas dedit.

Gochemium liberum ac neutrarum partium oppidum declaratur.

Bredanorum in nostros ioca.

tes, Gochemium, per militarem facetiam, eos ablegabant. Sub id tempus, nuntiatum, copias, quas Mansfeldicus accerserat, haud procul Hannonæ Artesiæque finibus (quæ finitimę Gallis sunt Prouinciæ) oberrare. Isabella Archidux, quamuis suspicari non posset, Principum quempiam res suas florentes cum perditis Mansfeldici implicaturum esse; quod tamen Regias voluntates, vt vehementes, sic mobiles subinde ac varias esse non ignoraret, ipsa pro periculi magnitudine, bellum in omnem casum parare, defensura fortiter si offerretur. Præsidia igitur circa Hannoniam Artesiamque, tuendorum confinium causa, constituere; Hannonibus Emdanum Comitem pro duce mittere; Artesiam Hooghstratano Comiti (qui eam summæ Præfecturæ auctoritate obtinebat) tuendam commendare; Comitem Sforzam ad Imperatorias Bauaricasque copias in Mansfeldici aduentum accelerandas mittere, iubere frumenta pecoraque in remotiores vrbes compelli; vetare in Galliam è Belgis ęquos educi, vti Galli inde prohibuerant frumenta in Belgas exportari. Spinola quoque suspicatus, Mansfeldicum Gallicis, Anglicis, Germanicisque auxilijs instructum, ad inferiorem Palatinatum respicere; Guilielmum Verdugium eorum locorum Præfectum, Germanorum peditum cohortes liberas IIX. equitum II. præsidio adlegere iubet, præter admissam in stipendia legionem Tribuni Gratzij, cum equitibus D. Armauerant sese intereà milites Prouincijs Belgicis imperati, equitum millia III. peditum millia ferè XV. Præstò erant co-

Fama de aduentu exterarum copiarũ.

Isabella Archiducis prudentia in paranda defensione.

Spinola nouo milite scripto prouidet Pa-lanati natui.

Præstò sunt Prouinciales copiæ & auxilia.

Imperatoria auxilia ducit Marchio Spinelli.

Carolo Coloma Prouincialium copiarum exercitus commendatur.

Alberto Principi Barbanconio equitatus Prouincialis tribuitur.

hortes nouæ exeunte æstate collectæ. Veneratlegio Comitis Anholtini peditum millium III. cum alarijs equitibus M. Fines attigerant (admaturante Barone d'Ainsio) Imperatoria auxilia, quæ Marchio Carolus Spinelli summa decernendi cum Mansfeldico spe ductabat, equites bis mille ducenti, peditum millia III. Prouinciales copiæ omnes Carolo Coloma, nuper Balearium Pro-Regi, cum imperio mandantur; equitum Prouincialium Magistro creato Alberto Arenbergio Barbanconij Principe, qui recens ob id munus à Tribunitia Præfectura fuerat euocatus. Hi primùm iussi ad Namurcum manere, vt Mansfeldicum transitu intercluderent, si, vt nuper, ad inuadendos fines aduenisset; sed mox intellecto eum Mauritij sese castris iuncturum, ambo cum copijs Prouincialibus haud procul Antuerpia consedere.

Quãta totius exercitus sũma.

Spinolæ studium ad cognoscẽda hostiũ consilia.

Mauritij literæ casu inuentæ.

Spinola tanto exercitu lætus, quantum vix vlla retro memoria Belgæ vidisse meminerunt (censebantur enim, præter vrbium finitimarum pręsidia, peditum millia XXX. equitum millia IIX.) nullum tamen obsidionis tempus sine sollicitudine intermittebat, quin Mauritij obsessorumque consilia, literis interceptis intelligere niteretur. Huius rei causa neque insomniis, neque labore fatigabatur. Varios in stationibus insidijsque locat, magnis propositis pręmijs, si huiusmodi litteras excepissent. Tres obseruati vrbẽ ingredi, custodijs nostris aut incuriosis, aut celeritate delusis: eo ferè loci, vnde hi visi elabi, à quęrentibus, post dies paucos, crumenula inuenta, in qua geminæ

lit-

litteræ cera oblitæ, aduersus contumeliam aquæ, si fuissent per aquam perferendæ. Ambæ Mauritii erant, ad Iustinum Nassauium vnæ, alteræ ad Bredensem Senatum, notis sigillisq; propè inexplicabilibus scriptæ. In his cùm multorum labor insudasset, vnius Michaelis Routartii, Regi Marchionique à Secretis, felicitas vicit. Is diei noctisque continuato studio earum sentẽtiam assecutus est. Hęc summa vnarum ad Iustinum erat, quibus alterę ad Senatum respondebant, eodem sed breuiore argumento.

Litteræ notis scriptæ à Michael Routartio explicatæ.

Magna se animi voluptate intellexisse, tantũ nuper frumenti numerum apud ciues fuisse repertum. Efficiendum omnino, vt parcè erogãdo, etiam extendatur, quo plus temporis sibi supersit ad suppetias ferendas; cuius vnius rei gratia in Gallia, Anglia, Prouinciisque fœderatis, conatus maximo laboretur. Adesse eo consilio Mansfeldicum, vt iunctis copiis suis, Spinolam auocet ab obsidione. Adfuturas eas iam fuisse, fuisset absque aduersis ventorum tempestatibus. Gallorum equitum millia II. (pręter cohortes aliquot Leodiensi ditione & alibi scriptas) Bolonię; Anglorum peditũ millia XIV. Douuerę ad conscendendum esse parata. Reliquum peditatum in Germania Prouinciisque fœderaris ab eo lectum ad millia II. in naues impositum, cum aliis nonnullis copiis operiri tẽpestatem. Iam semel fecisse vela, sed aduerso vento fuisse retro reiectos. Quod ad Ordines ipsos fœderatos attineret, eos nihil laboris sumptuumque prętermissuros ad conatus Mansfeldici promouendos, Bre-

damque liberandam, decreto iam nouo exercitu quater mille equitum, supra numerum exercitus consueti, in Anglia Galliaque scribendorum; peditum autem amplius millibus sex septemve, ibidem cogendorum. Prorsus vt sperandum sit, ineunte Vere, confere fore armata millia peditum XL. equitum millia VI. ad Bredam quoquo modo liberandam. Quod vti quam maximo exercitus vrbisque bono fiat, optare se, vti annona (quod ipse Iustinus scripsisset) è decimo Ianuarij currentis die in centum & octo dies proximos ad Kalenda vsque Maias superare possit. Et quamquam omnino speraret, multo etiam citius copias suas omnes paratas fore, rogare tamen, vti quantum fieri possit annona extraheretur parcendo, quo suo alterique exercitui, qui etiamnum in Gallię finibus consideret, plus temporis superesset. Iam quod intelligere cupijsset, ecquid ipse de eroganda milibus, ciuibus, vxoribus liberisque certa panis portione censeret; dignum sibi ęstimatione visum, plus vulgò tum edi solere, cum panis dimenso erogatur; alias non amplius consueto necessarioq; emi, maxime vbi venum iret. Prętérquā quod ea res tumultibus etiam ansas prębere soleat, quantauis maxima cautio ęquitati seruandę adhibeatur. Quamobrem relinquere id omne ipsius Senatus Concilijq; militaris arbitrio quodcunque ad annonę parcimoniam ex vsu bonoque fore, sint decreturi. Quid militum equis faciundum esset (frucibus pabuloque consumptis) cum Ordinibus se tractasse. Promisisse eos, pręstituros sese id omne pretii quod

pro

pro viuis amplius quam pro mactatis, equites fuiſſent accepturi, modo æqua æſtimatio conſtitueretur. Quare nihil detrectarent ad extremam famem tolerandam cędendos eos in publicum conferre. Lactantes vaccas (quoniam lactis magna vtilitas eſſet) in vltimæ inopiæ leuamen ſeruarent, quamdiu pabuli quippiam ſuperaret. Quamuis autem dubitandum non eſſet, nuper eum cum Senatu omnium ciuium granaria cellaſque ſumma diligentia excuſſiſſe; orare tamen, perpetuo circumſpiceret rationes omnes communis acerui augendi, ſi quid fortè per fraudem à quopiam fuiſſet occultatum. Præterea ab Senatu quidem indicatam ſibi populi Bredani ſtudioſiſſimam voluntatem, ad omnes obſidionis anguſtias ære ſuo priuato frumentoq; leniẽdas, ſed delatas ab eo quoque querelas, aduerſus inſolentiam præſidiariorum, qui quamuis neque de hoſpitio, neque de foco, neque de ſtipendio, neque de cibariorum grauiore pretio, iure queri poſſent; tamen per licentiam & vim interdiu iuxta ac noctu, nihil penſi haberẽt aut domos ſuffringere, aut hortos ſuffodere aut ſepes hortorũ cõuellere, aut ſtabula, officinas ſtationeſque ipſas diripere; idque ſolius diſciplinæ remiſſione, cùm impunè abijſſet nonnullis nuper ob has noxas in vĩcula abſtractis. Quod exemplum haud dubiè promptitudinẽ ardoremque ciuium in obeundis vigilijs refrigerare poſſet, qui iam cauſari cœpiſſent, ſuas ſibi domos, prius mœnibus ipſis, aduerſus domeſticum hoſtem eſſe cuſtodiendas. Quare cupere ſe, vti, ſi ita compertũ fuerit, in eos, qui

dein-

deinceps peccaturi essent, seueriùs consulatur quò ad ceteros pœnæ metus perueniret: militum enim esse ciuibus iniurias prohibere, non facere. Velle autem, vti Tribunis Assessoribúsque Concilij militaris, hæ suæ litteræ traderentur, quò intelligerent, hisce ciuium incommodis omnino prouidendum esse, qui cetera satis premerentur. De nouo hostium aggere, de lorica aggeri aduersus Seuenbergam imposita, de producta ingenti è trabibus sepe, aliunde se quoque accepisse. Porrò Ordines non supersedere Bredano flumine propè Seuenbergam obstruendò, idque breui fore confectum. Quamquam quid, alueo illo interclusо, futurum sit, à multis dubitari. Ab his campos latè restagnaturos putari, ab illis disputari. Iudicaturum se, post euentum. Certum se scire, esse sinum illum tam amplum, vt non nisi immensis aquis expleri possit, etiamsi flumen retineretur; neque magno auxilio fore ad aggerem penetrandum adeò iam ab hoste firmatum. Molestiæ tamen aliquid hosti id opus allaturum, quando ipse suppetias venturus esset. Quare non fore abs re, si in id tempus expeditæ essent ab eo naues ad se ex vrbe adiuuandum. Hæc erat litterarum summa. Extremis ad calcem adiectum erat: Mansfeldici copias denuò quidem soluisse, sed contrario iterùm vento in portũ fuisse relatas. Lambertum Charlesium Neomagi Præfectum, Gochemio per vim potitum esse.

Spinola aduersus hostiũ consilia se nouis operibus munit.

His acceptis cũ patefacta nobis essent Mauritij consilia, aduocantis flagitantisque vim tantam militum externorum; Spinola intelligens

gens omne ad se bellum esse translatũ, triumque adhuc mensium spatio in castris hærendũ fore (quando Bredam tanta pertinacia liberandam Mauritius suscepisset, quasi omnem Reipublicæ salutem in eius vrbis periculo positam existimasset) prorutis primum ijs munitionibus, quas nuper Mauritius Medæ exstructas deseruerat, castra sua incredibili labore, vallo admirãdæ magnitudinis circumuenire, iniquissimo hiemis tempore instituit, ne tantus hostium exercitus in incautum à tergo irrumpere sub initium veris, vt decreuerãt, posset. Is vallus cum perfectus esset, circuitu toto complectebatur passuum millia LII. Tantò scilicet hic maior erat priore illo subitario, continente millia passuum non amplius XXX. sexcentos. Mirabitur posteritas, neque ipsi, si viuerent, crederent Pompeius aut Cæsar; quorum ille, vt magnum, vallo passuum milliũ XV. hic XIIX. ad Dyrrachium contendere. Ne tamẽ rationes calculi quisquam vacillare existimet, numerum passuum per castra singula, fida propriàque cura repertum, in tabulas placuit referri. Spinolæ castra Ginckensi pago, cum ea statione quam à tergo Magister equitum Salazarius tuebatur, claudebantur vallo passuum millium XXII. sexcentorum triginta trium: Balanconij VIII. millium sexcentorum: Isenburgici XI. millium quingentorum quinquaginta quatuor: Ballionij IX. millium octingentorum tredecim. Iam vrbem Spinola altero item, sed minoris spatij vallo, introrsum circumdare aduersus obsessorum eruptiones cœpit. Is, quòd vrbs priùs dederetur, numquam

Incredibilis magnitudo noui valli externi.

Rationes subductæ in passus singulorum castrorum.

quam plenè perfectus fuit; tamen circulo ſuo imperfecto, obtinebat paſſuum millia XVI. Vterque autem hic vallus altitudinis fuit pedū X. muris non directè ſed faſtigiatim ſurgentibus: infernè craſsitudine pedum XV. ſuppedaneo ſcamno infernè ad vſum iaculatorum in gradus duos ſubſtructo, ſupra quod eminebat lorica, craſſa infernè pedes X. ſupernè VI. erecta in altitudinem pedum V. foſſa externè depreſſa altitudine pedū VII. latitudine XV. à labro ad labrū, fundo patente pedes non amplius VIII. Tantum quoq; firmitatis, duo hæc valla amplius habuere prioribus duobus, quæ altitudine non excedebant pedes V. craſsitudine VII. foſſa nihilo latiore. Horum vallorum maiorum vtrique inædificatæ turres nouæ, aggerèſque multi imponendis tormentis, qui bini præterea erant ad ſingulas caſtrorum portas, lorica extrorſum pro aditu in cubitum curuata. Caſtella item adiuncta, pro locorum periculo ſitûque diuerſa. Singula inſuper caſtra, deſtructis minoribus nonnullis munitiunculis, nouis receptaculis operibuſque multis deinde fuere ita communita, vt niſi qui viderit, cogitatione aſſequi tantorum operū ſubſtructiones difficilè omnino poſſit. Labyrinthum quendam munitionum nō iniuria appellarim. Cenſa in ipſis caſtris (prçter ea munimenta quç varijs in pagis aut ad mendos commeatus, aut ad impediendas irruptiones fuere ſubſtructa) opera vniuerſim CLXXIIX. turres nimirum XCVI. caſtella XXXVII. aggeres plani aut murati XLV. Adeò obſidio hæc celeberrimas Cçſaris ad Aleſiā Dyrrachiumq; mo-

Magnitudo interioris valli.

Quæ vallo vtrique inædificata opera.

Singula caſtra magis munita.

Opera quàm multa.

molitiones superauit vbi castella fuere non amplius XXIV. nullis alijs præter vallum munitionibus factis. Dum hæc administrari cœpta, Mansfeldicus transmarinis alijsque auxilijs comparatis, è contempto iam metuendum se ratus, Palatinatum petentis speciem simulans per litteras Archiducem Isabellam quàm summissimè rogat: Vti tutum sibi iter per fines suos concedat, commeatùque supportato iuuet. In animo sibi esse, sine omni maleficio per Prouincias Regias iter habere, quà sibi necessariò transeundum esset, ad obsequendum Angliæ Regi Domino suo. Noluisse se id ea insciente tentare, quod ipsa, nisi iniuria, negare non posse videretur. sin tamen negaret, tum vi se facturum viam, quam causæ suæ æquitas esset apertura. Isabella noti hominis ingenium sæpiùs experta, silentio significandū duxit, & quàm parum fidei apud se haberet, & quàm parū formidaret subitariū hebetèmque eius exercitum, agri magis quàm belli cultorem, nec fere nisi coactis per vim tyronibus conflatum, ipsa tam præstanti multòque milite confirmata.

Mansfeldici astus. Einsdem ad Isabellam Archiducem fallaces litteræ.

Isabella nec responso dignatur nobilem Mansfeldici inconstantiam.

Bredani intereà dum tātis se operibus circumuallari vident, & spe longa Mansfeldici opem expectant, atque ille auxilia mari circumuecta diutiùs opinione tardaret, ingemiscere ac fatigari. Nimirum iam caseus, iā asellus defecerant, iam immanè ingrauescere cibarijs pretia cœperant. Butyri libra stabat assibus XXV. olei cantharus coronato vno; ouū vnū assibus III. mensura pisorū coronatis X. libra suillę assibus XV. Quę caritas annonę prę-sidiarios

Bredanorum angustia.

Annonæ caritas Bredæ.

diarios Anglos, inediæ impatientes, ad infamem cadauerum esum abiecit. Alios plerosque ciborum insolentium vsus scurbuco (sic Medici vocant) confecit: omnibus enim defessi malis, pestilentia graui conflictari, frumento vetere atq; corrupto alebantur, quod ad huiusmodi casus antiquitus fuerat paratū.

Morbi ex cibi mutatione.

Ciues vt militum labores, vigiliarumq; crebritatem minuerent, mœnium muros seruandos sibi delegerunt, extremis militi munitionibus relictis. Quo ab opere nemo, etsi veteranus aut immunis, vacatione vti voluit. Iustinus, ne qua militum coniuratio, annonæ seruitia impatientiáque efflagraret, quò fidos sibi faceret, opifices egentiores in militū mortuorum loca adlegit, vt stipendia facerent, cùm iam quæstum non possent, eorùmque labori succederent. Præterea alternis excubijs absolutos, nec nisi tertia nocte vigilare iussos laxiùs licentiùsque habuit, solita disciplinę seueritate remissa. Tum adhortari eos Tribuni, de pulpito Verbi-præcones obtestari, ne se animo dimitterēt, ne ve turpissimam sub Hispano seruitutem leni deditionis nomine appellarent; de Mansfeldici venturi fide nihil esse dubitandum; quòd ad diem non adesse videretur, eos falli; viciniorem opinione esse, sed nuntios, omni aditu pręsepto, perferri nequisse: Spinolam non animi causa tot faciendis quotidie munitionibus exerceri; eo ipso teste, non sua affirmatione vterentur; auxilia Germanica, Gallica, Anglica, Battauica appropinquare, quorum timore dies noctèsque in opere versaretur: indignæ mollitiei fore, tam

Ciuium voluntas ad militem subleuandum.

Iustini in milites indulgentia, ne tumultuarentur.

Tribunorum studium ad militum animos erigendos.

Vana solatia ad leuandū obsessorum mœrorem.

tam vicinis auxilijs, tantiſper dum adueniſſent, inopiam ferre non poſſet. Omnes iam aſperitates ſuperatas eſſe, libertatem tantùm expectandam. Ne paucorum dierum impatiētia, tantæ inediæ toleratæ, conſtantięque laudem amitterent. Quæ cùm dicta eſſent, Tribuni, ne aut falſi ab obſeſsis conuinci, aut viſa auditaq; miſera vrbis conditio, indicijs commeantium ad nos perferri poſſet, decreuere, ne tubicines aut tympaniſtæ à nobis miſsi, mœnibus deinde exciperentur, ſed foris reſponſa expectarent; hic autem lautè liberaliterque haberentur ad annonæ copiam oſtentandam, conſilio ſcilicet Manliano. Senatus quoque alia omnia circumſpiciens, ciuiū Collegijs conuentu omni interdixit, Auguſti exēplo, ne factiones titulo collegij ad facinoris alicuius ſocietatem coirent. A Centurionibus autem obſeruati milites, quoties plures circularentur, eorumque interuentu, coniurationes circulorum impeditæ. His ſimilibuſque remedijs vrbi periclitanti conſultum, & ciuium militùmque languentes animi ſubleuati, cùm inopiam deinde ſpe ſola ſuſtentarent.

Cautio ne fraus inopiæve cognoſcerentur.

Senatus Bredani ad impediēdas ſeditiones ſollicitudo.

Iam tandem Mansfeldicus pedeſtria auxilia nauigijs ad Gertrudibergā appulerat, cùm viſum iterùm pugnare cum eo cælum. Venti namque appulſam claſſem ita inuicem afflixere, vt eliſę nauium multæ, inutiles redderentur: deinde, tamquam in id tempus totius hiemis frigus fuiſſet dilatum, ſubito gelu flumina omnia fuere aſtricta, vt annona ijs diu ſupportari non poſſet. Eſt ea Gertrudibergēſium conſuetudo, vt parum domi annonæ aſſeruent,

Cælum Mansfeldici nauigationi infeſtum.

Incommoda militis ad Gertrudibergam appulſi.

feruent, fiduciæ perpetuæ nauigationis, vicinorumque locorum. Hinc tanto militum aduentu exiguum fuit omnibus cibariorum, cùm gelu noua inferri prohiberet. Pestilentia præterea, febribus, salo, nauseaque ex diutina nauium conclusione, angustijs loci, & odore tetro confecti plurimi (cùm tyrones essent propè omnes, tempestatumque ac sentinæ insueti) aut mortui aut semiuiui in fluctus deijciebantur. Supra IV. millia mortuorum à nonnullis censa. Quidam pro mortuis in mare turbati, natando ad littus euasere, & viui etiamnum in oppido degunt. Multorum per littus cadauera insepulta; plurimorum passim in terram respuente mari eiecta, graues vicinis Hollandię oppidis pestem afflauere. Triste Anglis commilitonibus spectaculum, qui externo solo, quòd ad suppetias missi, tam aspere habebantur. Quod vero longè miserrimum accidebat, cùm Mansfeldicus eos, quos inuitos iusiurandum adegerat, in terram exponere non auderet, eodem pręcipuè remedio interibant, quo, ne fugerent, seruabantur; exscensus nimirum prohibitione. Plures tamen ad nos fuga elapsi, inermes, squallidi, ceterorum specimen prębuere, affirmantes se reliquis etiam pręstare, cum omnes propè & inuoluntarij, & militię essent insolentes, vt docendi mox fuerint armorum tractationem, cùm in aciem iam essent deducendi. Reperti narrantur, qui puluerem, quem ad crebras iaculationes dimenso acceperant, vniuersum simul vice vna infundebant, fistulam ore tenus opplentes, vt immittendę glandi vix esset locus, adeò erant iaculan-

Crebræ tyronū miseræq; mortes.

Anglorū ex cōmuni fortuna ægros.

Squallor Anglorum militum post classé appulsam.

Quorundā imperitia militaris.

culandi periti. Conſtitit multorum litteris, eas copias ex viliſſimis ordinum omnium coactò fuiſſe conflatas, breuique, quà morbis quà defectionibus, adeò eſſe imminutas, vt de XIV. millibus, vix quaterna ſuperarent. Dum claſſis Mansfeldiana gelu retinetur, ipſum anni tēpus variorum nos conſiliorum admonuit. Nordāmenſis munitio proxima Seuenbergæ, per æſtatem æſtuarijs inacceſſa, iam pedibus propter gelu adiri: Prinslandia quoque, Roſendalia, atque ipſa Seuenberga occupari facilè poſſe per id tempus credebantur. Dimiſſi igitur in omnem partem exploratores: pilæ etiam ad incendia, quæ hoſtium nauibus inijcerentur, præparatæ. Fruſtrà, cùm glaciatæ fluminum cruſtæ (quæ craſſæ alioqui firmæque videbantur) fragiles adeò eſſent, ob intermixtas niues, vt duorum triumve ſimul militum pondus ęgrè ferrent. Itinera etiam, niuibus nuſquam æquabili altitudine iacentibus, ſed huc illuc in foſſas vento dilatis (vt incerta à ſolidis diſcerni non poſſent) admodum periculoſa erant, ad explicandum proficiſcentium agmen: Exploratores modò pectore, modò ore tenus extabant aliquando ſubſtractis niuibus diſiecti aut obruti. Non vox, non mutui hortatus iuuabant. Fuggeriani milites tres ad omnem audaciam excitati, Roſendaliam in caſtra ingreſſi, poſtquā compotandi confabulandoque hoſtium naues exploraſſent, in reditu proditi, vix fuga euaſere, vno ſauciato captoque. Alias Fuggerianis ſuæ artes feliciùs euenerant, paucique multos frequenter reduxerant captiuos. Sed varia belli dolique eſt fortuna. Erant nonnulli,

Coactæ inuoluntariorum copiæ.

Varia pro tēpore oblata conſilia.

Conſilia impedita.

Fuggerianorum militū aſtus.

qui Spinolam orabant, vt copijs Caroli Colo-ma, ſuisque aliquot cohortibus adiunctis, Roſendaliam parum munitam ſinere inuadi. Sciri indicio incolarum, eos adeò metu noſtri perterritos eſſe, vt vaſis collectis ad fugam magis quàm pugnam ſtarent comparati; fieri id ſine damno periculoque poſſe, ſi tantiſper equitatus noſter contra Bergozomium Prinslandiãque bipartitò obijceretur. Spinola, cui cauta potiùs conſilia cum ratione, quàm proſpera ex caſu placerent, grauiore examine ſecum omnia pertractans, ratus eam rem nihil admodum ad ſummam victorię iuuare poſſe, maluit ſuos integros in neceſſarij certaminis occaſionem ſeruare, quam aut vniuerſum exercitum hoſtilis audacię opinione deterrere, aut hoſtium animos ſucceſſu erigere, ſi paucorum ſuorum pugna infeliciter fortè eueniſſet. Solere nempe in bello, minimis ſępè momentis, maximas rerum fieri commutationes; neque prudentis Ducis eſſe, victorias paruas maioribus periculis conſectari. Quarto Nonas Martias vertebatur anniuerſarius dies Bredę olim ab Ordinibus fęderatis per fraudem nauigij interceptę. Hunc diem Bredani quotannis celebrare ſoliti, nunc tantò etiam coluere ſplendidiùs, quantò in poſterum fortè rariùs celebraturos ſe credebant; parentalium veriùs quàm natalium ritu. Ter quippe minoribus maioribuſque fiſtulis omnibus ſub veſperam exploſis, poſtremam ei memorię noctem conſecrarunt. Iã tempus aderat in quod intermiſſa in flumine molis adminiſtratio fuerat prolata. Id interuallum, quod nautę opificeſque laborem deſierant,

Spinola non facilè incerta conſilia arripit.

Anniuerſarius Bredæ olim Regi ereptæ dies ab obſeſſis celebratus.

fierant, variorum studia excitarat: Quidam ingentis pretij pactione perfecturum se opus propè desperatum recepit. Is, præsentibus ijs quos Ordines huic molitioni curandæ præfecerant, loco haud procul à priore delecto, vbi vadosius angustiusque est flumen, saxa reticulis (ne diffluerent) illigata demergit; arenæ quoddã tenacis genus (ex Anglia Galliave, vt ferebant, subuectum) saxis aspergit, ad effarciendas rimas, firmandamque molem. Res solito meliùs ire videbatur, cum subita cœli mutatione, tãta se rursus aquæ vis, Martiæ Lunæ æstu (quo maximè tumescit Oceanus) ex alto concitauit, tãtaque simul imbrium ac solutarum niuium alluuio vndequaque affluxit, vt & moles cœpta ad Seuenbergam, & pleraque Rosendaliæ, & quædam Bredanæ vrbis suburbana munimenta, penitus subruerentur. Nostrorum quoque castrorum itinera, munitionesque nonnullæ vrbi viciniores, ita fuere inundata, vt nisi lintribus adiri triduo non possent; quo tempore castra castris disclusa, graui annonæ difficultate laborarunt, cum inuicem curribus commeari non possent, neque scapharum tanta suppeteret facultas. Eadem fluuio, littori, cãpis facies erat. Nũquã alias clarius, intellectũ, quãto Dei beneficio exercitus hieme tota esset conseruatus: si enim eadem hiberni cæli duritia, copiaque niuium (quæ breuissimo hoc exeũtis hiemis tẽpore extitit) prioribus (vti alias erat solitum) mẽsibus accidisset, haud dubiè susceptam obsidionem deserere vel sola temporis iniquitate debuissemus. Nã per paucos illos dies, quibus acrius frigus sæuiebat, ambusti mul-

Intermissus labor ad molem faciẽdã resumptus. Nouæ ad perficiendã molem artes.

Moles propè perfecta eluuione disiecta.

Aquæ exũdãtis copia castris quoque Regijs incõmoda.

Manifestum Dei præsidiũ.

Hiemis etsi breuis, dura damna.

torum artus vi frigoris, & quidam inter excubias exanimati sunt. Nonnullis adeò prærigueremanus pedesque, vt cultris fuerint desecandi. Vectores quoque frumentariosque multos, quos itinerum grauitas, pluuiis, niuibus, luto, ventisque retardatos in nocturnas profectiones coniecerat, gelu in viis necauit. Ipse autem commeatus impediebatur adeò, vt triū hedomadarum spatio (quibus niues geluque perpetuis imbribus soluebantur) vix quidquā annonæ inferretur, præter id, quod Germanorum militum vxores, quotidie instructis ferè agminibus in vicina municipia excurrentes, humeris in castra supportabant. Quarum mulierum, cùm alia quoq; perpetua in viros suos extent obsequia, ligno longissimè ferendo, pabulo vndequaque conquirendo, cibariis apparandis, linteis lauandis, supellectili dum vasa conclamantur portandę; ea certe illarum ratio in castris habenda videretur, vt non impedimentorum nomine, sed honore Mulorum Marianorum censeantur. Aquis deminutis, hostiles operæ denuò ad institutam molem perficiēdam summa iterùm animi contentione sunt aggressæ. Spinola Leurensis riui ostia (qui ad Merkam flumen attinebat) suffringi, riuosque nonnullos, qui castris se nostris infuderant, ob strui auertique iussit. Aggerem prætereà, quē à Merka Hagam vsque palustribus locis iecerat, attolli altitudine pedum III. ne stagno, quantumuis inflato, superuadi nauigijs posset. Illi vt vim rapiditatemque fluminis à Breda refluentis obijcibus exceptam refringerent, ab vtraque eius ripa, introrsum promontoria, hinc inde ripis continentia fa-

Retardatio commeatus.

Germanorū vxores castris vtiles magis quàm noxiæ.

Quo honore accensen castris debeant Germanorū vxores.

Moles denuò instaurari ab hoste cœpta.

Spinola molem impedire nititur riuorum suffractis ostijs, & aggere aucto

Noua molis perficiendæ ratio.

ciunt, proximè ante eum locum, quem immissa mole obstruere nitebātur. Tum hiatum illum, qui duo inter promontoria, fluminis medio patebat (quà scilicet aquæ iam angustiùs coactæ vis maxima ferebatur) præstruunt trabibus oblongis, tridentis figura, paruo interuallo in flumē defixis, quas flumen interclude bat, sed modicè refractum. Tum molem à tergo instituere cœperunt, euentus, vt putabant, securi. Dierum noctiumque aliquot cōtinuato labore, iam eò rem adduxerant, vt aggeribus ab vtroq; fluminis labro ductis, præter oris exigui angustias, nihil pęnè obstruendum restare videretur. Sed tāta fuit aquæ immensum auctæ coactæq; vis, vt iam rueret torrentis impetuosissimi instar, quę anteà per laxū alueum ea semper fluxerat lenitate, vt oculis, in vtram partem flueret, iudicari vix posset. Ipse præterea fundus, ebullientibus vltrò arenis, trabes impactas extrudebat, vt præstructa seps penitus collaberetur. Tempestas autem eo tempore incidit tāta, vt & quidquid nauium, saxorū, cespitū, fascium, arborū, ad firmandam molē fuerat depressum, disijceretur, & classis, qua Gallicum equitatū Christianus Dux Brunsuuicensis supportabat; in ipso traiectu grauissimè laceraretur, nauibus nō paucis depressis, multis huc illuc iactatis, quę cursum vix tenuere. Ita demum hostis, vbi tantos suos apparatus malè euenisse videt, rē toties frustra tentatam, aliquando sibi dimittendam iudicauit. Per eos dies, memorabili astu, literæ Iustini ad Mauritiū, Mauritij itē Mansfeldiciq; ad Iustinū acceptæ sūt, qb' res multę cognitu vti-

Moles vi aquæ & tempestate dissipata.

Classis hostilis afflicta.

Molis desperata substructio.

Astus insignis quo intercepta literæ Iustini ad Mauritium & huius ad illum inuicem literæ intercepta.

G 3 les

les Spinolæ apericbantur. Non nemò, publicæ rei studio, agrestem hominem nactus, locorũ itinerumque peritum, ac quidlibet agere promptum, iacturis magnis adducit, vti tabaco, butyro, caseoque onustus, perfugę specie (quasi custodias nostras fefellisset) ad Bredæ mœnia penetraret, nauaretque Iustino operam ad litteras Mauritio, si vellet, perferendas. Homo fluxa fide, pręmij auidus, cum domi nihil præter inopiam haberet, fidem vendit. Ita ergo instructus, vti conuenerat, ad vrbis muros penetrauit. Apportatæ merces, aduenam esurientibus fecere gratum. Iustinus sciendi auidus, de castris, de reperto transitu, de publica opinione, multa interrogat. Ille vt Sinonius ei erat animus, sui obtegens, rei cuiuslibet simulator ac dissimulator; vera quædam referendo, quędam veritati vicina mentiendo, fidem sibi peperit hominis probi. Nam quę volumus, eadem, & facillimè credimus. Rogatus, an quà irrepserat, transitũ aliquẽ cum litteris reperire speraret; cũ trepidè primũ affirmaret, animos sibi tandem pollicitationibus accendi passus est, ad rem gerendam, quam vnam recusantis specie, flagrantissimè cupiebat. Litteras igitur Iustini ad Mauritium obtinet, prœmio proposito, si ablatum ab eo responsum in vrbẽ retulisset. Simulator operam omnem addicit. Vbi in castra nostra peruenit, literas Iustini ad Spinolam adfert. Id earum erat argumentum:

Iustinus à rustico circũuenitur.

Rustici calliditas.

Rustici in Spinolã fides

Iustini ad Mauritium literæ.

Gauisum se admodũ ternis Mauritij literis acceptis, quibus intelligebat, & Mansfeldicum auxilijs Germanicis Auglicisque incolumem aduenisse, & tantos fieri belli apparatus,

Bre-

Bredę ſubleuandę. Curaturum ſe, vti, quod addixerat, frumentum in extremum Aprilem, aut ineuntem Maium ſuperaret, niſi fortè ſubiecto igne combureretur, quem crebrò hoſtes in vrbem iacularentur globis incluſum. Breui ſe nouas frumenti rationes initurum, ciuium granarijs perſcrutatis. Machinas hoſtium ab aggere maximo, qui aquarię molę obiacebat, ad Balanconij caſtra recens eſſe aduectas, contraque myricetum Gertrudibergenſe locatas. Ea caſtra à Spinola quoque operibus muniri cœpta. Vrbis pręſidium in dies peſtilentia, dyſenteria, ſcurbuco vehementer diminui. Aegros inopia medicamentorum, ſalubriumque ciborum, recręari curarique non poſſe. Ceteros, qui valerent, non dimittere animos, ſed occaſionem auidè expectare rei bene fortiterque gerendę. Raporum oleum priùs ſemper fuiſſe crematum, quam in obſonia adhibitum, ſed exiguum ſupereſſe.

Spinola literas Iuſtini Mauritio tranſmittit. Mauritius ab eodem agreſti deceptus.

Lectas Spinola iterumque obſignatas per eũdem tabellionem mittit, pollicitus liberale ſtipendium, ſi reſponſum à Mauritio literaſque Mansfeldici ad ſe attuliſſet. Mauritius ratus tutò ei nuntio credi poſſe, per quem (ſumma nempe fide) Iuſtini literas accepiſſet, reſponſum pręmiumque laboris dat, & Mansfeldico eum allegat, ad litteras ab eodem obtinendas. Idoneus fraudi tabellio, vtraſque Spinolę adfert, pręmioque donatus diſcedit.

Mauritij literæ Iuſtino reſcriptæ. Spinolæ in manus veniunt.

Ijs litteris Mauritius Iuſtino ſe purgat de mora, cauſamque tardatarum ſuppetiarum cõfert in aduerſas anni tempeſtates, obteſtatus, vti annouam hebdomadis pluſculis parſimo-

nia extrahere nitatur, etiam vltra extremum Aprilem. Tanto sibi tempore ad colligenda iungendaque auxilia opus esse: frustrà alioqui fore tam immanes Ordinum sumptus, frustra tot studia sua. Duras quidem has esse preces, sed fortunam industria adiuuandum, maximè quando equitatus omnis Gallicus à Mansfeldico collectus (duabus tantùm cohortibus, quæ in horas expectantur, desideratis) iam Boloniam venerit, eoq; Ordinum naues, ad eos transportandos profectæ, secundo vento sint. Pedestres etiam Gallorum copiæ à Duce Candalio partem adductæ, partē in via sint, vt & reliquus equitatus peditatusque per Germaniam pro Ordinibus scriptus. Supplementa denique Gallica, Anglica, Germanica haud multò post aduentura ad id temporis, quod ab eo prorogari vltra Aprilem velit.

Litteræ Mansfeldici.

Mansfeldicus Iustino conuiuā hospitemque se breui fore pollicebatur; hilariter tum bibiturum illius sodaliumque fortissimorum salutem. Aduenisse se instructum cohortibus peditum C. equitum XL. de suppetijs nihil dubitaret.

Spinola conscius Bredanæ necessitatis Iustinum ad deditionem sollicitat.

Spinola his iterùm de annonæ exiguitate confirmatus edoctusque de lento auxiliorum aduentu, II. Kalendas Apriles, qui Paschati festus erat, Iustini animum tentandum duxit, deditione petita. Clam igitur Salazarij Comitis buccinatorem, cum literis suis, in hanc sententiam mittit. Nihil se ad hunc diem de Bredà cum eo tractasse ob frumēti numerum, quē in vrbe habuisset: ast iā, quādo sciret etiā, in quē diem certò illi annona suppeteret, eaq;

re

re æquum non eſſet prolatari ab eo vrbis deditionem, voluiſſe ſe offerre ei honeſtas conditiones, ſi de compoſitione ſecum tractaret. Et quidem ſi temporis aliquantulum poſceret ad ſuppetias expectādas (quas tamen, ob operum ſuorum firmitatem, magnitudinemque circumiacentis exercitus, facilè intelligeret nullo modo vrbi ſubuenire poſſe) id ei conceſſum iri, modò tamen in præſens tractare inceperet, alioqui in poſterum ſimilis gratiæ dandæ cauſam non fore.

Iuſtinus belli Concilio aduocato, acceptas Spinolę literas legit, inflatúſque promiſſo ſupſuppetiarum aduentu, annonæq; per tot mortuos auctæ incremento, in hæc verba reſpondit:

Obſtupuiſſe ſe literis Spinolæ lectis, tamq; aliena eius petitione; ampliùs verò, quòd ſe, totque fortes ſocios ſuos, verbis etiam terrere potuiſſe crediſiſſet; quibus præter turpem famam nihil formidandum accipere poſſe ipſe affirmaret. Tempore ipſo appariturum, vt malè de vrbis ſtatu fuerit (ſibi blandiendo) inſtructus, quam illi in manus contradere ſperaret, à quo ſeruandam tuendamque accepiſſet. **Iuſtini reſpõſum.**

Prudenter Spinola (ne militi fatigato animus caderet, iactabūda obſeſſorum vanitate, qui tantos ſpiritus ſumpſerāt) id reſponsū altiſsimo ſilentio preſsit. Quod ſatis fuit ad laboris reliqui breuitatem militi perſuadendū, vulgò ſcitum eſt ſuſpicionibus, Iuſtino miſſum è caſtris fuiſſe buccinatorem, vtiq; de deditione, vt lubenter plerique ominabantur: quamquam multi opiniones fingebant, & ad id **Spinola reſponſum Iuſtini occultū prudenter habet.**

quod

quod ab alijs audierant, sui aliquid timoris addebant, cùm falli aut differri diutiùs spes ipsas Spinolæ intelligebant. Tempori igitur compositio relicta, externorùmque auxiliorum aduentus, firmissima facta circumuallatione, expectatus. Intereà cùm hostium copiæ omnes, euocatis vndequaque præsidijs (ciuibus mercede conductis eorum loco dispositis) Gertrudibergam & Sprangam conuenirent, indidemq; miles reliquus, qui Rosendaliæ hibernarat, expectaretur; Spinola suspectas habens eius temporis moras, ratus eos simulare aduentum, re autem ludificari velle; Siluamducis, Rinberkam, VVesaliam (quæ ferè loca sui à Breda auocandi causa tentari posse existimabat) immissis prȩsidijs communit. Siluæducis quingentos (quos eius vrbis Præfectus Baro Grobbendonckius legioni recens acceptæ, supplemento scripserat) præter veteres præsidiarios, præsidio disponit. VVesaliam peditum cohortes VII. è Palatinatu euocat, quæ vicino Rinberkȩ oppido opem ferrent; sed literis Mauritij ad Iustinum Nassanium exceptis, cognitum deinde est, eorum omnes copias, Bredæ iuuandæ liberandæque submissas, haud procul castris nostris abesse. His ergo locis, ita vt dictum est, prouisis, Ginekense templum (in quo VI. millia saccorum frumenti moliti condita erant) cum vicino auenæ tabulario, Mauritius, immissis speculatoribus, incendit. Ignis venti magnitudine citiùs serpsit, quam extingui potuit. Ad duo saccorum millia (saccis alijs superpositis seruata) postridie fuere sine noxa inuenta.

Spinolæ aduersus hostiles simulationes prudentia.

Siluamducis præsidio auget.

Mauritius frumenta nostra incēdio corrumpit.

Quantum frumenti combustum.

Spinolȩ constantia.

Spino-

Spinola nihil eo casu supra bonum atque honestum perculsus, damnum (conquisitoribus ad frumenta emenda circummissis) breui resarsit. A Vincentio Lasaanio, summo annonæ Regię structore (dum incendium is spectaret) Spinolæ tria saccorum tritici millia (quæ in ipsis castris clausa in omnem casum tenuerat) fuere oblata. Hollandi hæc detrimenta ita inflatè scripsere, vt quæ vnius templi incēdio consumpta prodiderunt, vix sex templorum maximorum parietibus cōtineri possint. Censa fingunt, quæ eo incendio periere, XXII. millia saccorum tritici, XX. millia siliginis, VI. millia hordei, XVI. millia auenæ, IV. millia pisorum & fabarum, CCCC. armos carnis suillæ, CC. vasa olei, CC. vasa butyri, CCC. circulos aselli siccati, CC. vasa halecum, CC. vasa carnis salsæ, CC. saccos salis, XXIII. millia caseorum; magnum numerum farinæ, syrupi, ac mellis. His nempe fabulis in maius celebratis, spem alere suorum, nostram vulgare inopiam, Hollandi nitebantur.

Summi annonæ Præfecti Vincentij Lasaanij prouida cura.

Hollandorum confictæ famæ.

Spinola per litteras monitus de armamentarij periculo (cui ignem quoque, vt nuper tēplo, subijcere hostes molirentur) duplicatis custodijs, alteràque circumducta fossa, seruari cautiùs fecit; pulueris nitrei numero fere dimidiato in nouum armamentarium trasportato, ne, si periculum incidisset, vniuersus simul accenderetur, exercitusque egeret.

Spinola armamentario consulit.

Ad belli reliquum quod supererat patrandum, cùm intelligerēt Ordines fœderati, ærario præcipuè prouidendum esse, cuius modò rei nomen reperiri poterat, hoc satis esse ad exi-

Ingentia vectigalia à fœderatis Ordinibus excogitata,

exigendas pecunias iudicantes; præter tributum in singulorum capita pridem impositum, vrbibus pagisque omnibus ducētesimum pretiorum merciumq; omniū exegerunt. Coniurati prętereà socijq; sexcenta scutorum millia repræsentatione, sexcenta collybi detractione per argentarios qui mensas exercebant, numeranda Ordinibus submisere. Eo pecuniæ numero conflato, hostibus abūdè in id tempus fuit: nobis contrà angustè ab ærario esse cœpit. Quippe cùm ad tentandam Genuam eo ipso tempore, quo districtæ Hispani Regis copiæ ad Bredam adhærescebant, nec auelli sine dedecore poterant, exercitus Gallicus per mōtes victor procedebat, plurimorum negotiatorum fides apud exteros (quos Genuæ obsidendę metus deterrebat) angustior esse cępit: atque ita, quod hostes diu studuerant, tum angustijs ærarij ingentibus nos premebamur. Varij ergo cogendi æris modi propositi. Pecuniam insequētis anni mutuam à publicanis omnibus Regijs præcipere. Vestigalia publica vrbibus in mutui pignus dare. Pacisci cum militaribus Tribunis, vt singuli in mensem vnū alterùmve legionum suarum Centurionibus, aut militibus, aut vtrisq; stipēdia ab Rege soluerent. Si id graue foret, ipsi saltem Tribuni suiq; Centuriones (qui priuatis opibus pollerent) nullis stipendiis per bimestre contenti, ea finerent gregarijs procedere; quod postremū Tribuni pleriq; polliciturì videbantur, sed in prę sens omittendū iudicatū, ne nouitas inopiā indicaret. Tandem Dominatus Regios oppignerare feudi conditione placuit, militique hac

Aes à socijs in commune collatum.

Angustia ærarij Regij in Belgio.

Negotiatorū angustia apud exteros fides.

Variæ æris cogendi artes.

Tribunorum quorumdam voluntas in Regem.

Remedium inseruendo hostilibus ærario inuentū.

hac ratione ſubuentum eſt. Per eos dies ad recentes Italiæ motus componendos, Hiſpaniæ Rex Gonſaluum Corduam Italici exercitus ſui Legatum creauit. Gonſaluus Bredanis in caſtris iã inde ab expeditionis principio fuerat, cumeoque & Comite Salazario, Spinola conſilia ſua omnia communicarat, aduerſum alios obſcurus, hiſce duobus intectus. Ille etſi militię artibus inſtructiſsimus, & fuſi fugatiq; nuper Mansfeldici victoria celebris, ijs ſe tamen hic moribus pręſtitit, quales non nemini Velleius modeſtiſsimos appinxit, actu otioſis ſimillimum, nihil ſibi vindicantem, eóque aſſequentem omnia; ſemper infra aliorum æſtimationes ſe metientem; vultu vitaq; tranquillum, animo exſomnem.

Gõſaluus de Corduba Italici exercitus Legatus creatur.

Qui mores Gonſalui.

Allati hoc tempore nuntij de morte Regis Anglorum, Hollandicas Mansfeldianaſque molitiones non leuiter tardauerunt. Angli magno numero quotidie ad nos, deſertis ſignis, perfugere; noſtros Mansfeldius à ſuis captos, nulla lytri exactione remittere; affirmare ſibi nihil inimicitię cum Hiſpano Rege intercedere. Qua re animaduerſa, Henricus Naſſauius, euocatis Roſendalia copijs, collectiſq; confinium omnium Præſidijs (quaſi breui de ſumma rei decreturus) ne otio defectionẽ meditarentur, tyrones quotidie ad militiã certis exercitijs erudire inſtituit. Spinola, vt in tẽpore auxilia copiaſq; pręſtò haberet, Henricũ Bergium cũ equitatu ſuo, nonnulliſq; Imperatorijs auxilijs, Hooghſtratę imponit. Arcẽ municipiũq; ipſe cognoſcit, muniriq; facit. Inde ad Bredana vſq; caſtra certis interuallis

Angliæ Regis mors.

Ambigua Mansfeldij fides.

Henricus Naſſauius vires omnes iungit.

Spinola copias propiùs admouet, vt ad manum præſto ſint.

tur-

turres maiores sex, secundum Hooghstratanũ flumen ædificat. His interuallis perpetuas militum cohortes (quæ ferè inuicem contingerent) constituit, vt breuissimo tempore exercitus vniuersus ad Bredam aut Hooghstratam hosti pro necessitate occurrat. Comitem Anholtinum cum auxilijs Germanicis, Carolum Colomam, & Principem Barbanconium cum Prouincialibus copijs, alijsque nonnullis extra ordinarijs, per vicinos Antuerpiæ, Mechliniæ Lyræque pagos disponit. Pro ea exercitus magnitudine, equorum numero, tanta pabuli inopia esse cœpit, vt aut equino fimo, aut aridis arborum folijs, aut myricis, equi pabulabundi vescerentur. Auenæ satis afferri non poterat, qua tot currulia sarcinariaque iumẽta, præter ephippiatos militum equos, sustinerentur. Aduentitius miles liberioribus populationib[9] assuefactus, ac nostræ disciplinæ insolens; non contentus prisca illa militaris furti indulgentia, argentei vnius in diem, hastæ; hastilis, ligni, vtris, follis aut facis; initio domos prædari, pagos vastare, commeatus nostros hostili more carpere, subinde etiam petulantius ob stipendij dilationem vociferari, quasi imperia recusaturus. Legiones nostræ, quibus non aliæ vnquam ad eum diem egerant innocentiùs, doctę hostem odisse potius quam suos, easdem quoque exterorum artes (vt in vitia semper prompta sunt militum ingenia) maleficijs imitari, & eorum nomen licentiæ suæ accommodare cęperunt. Spinola, Ducibus admonitis, leniendam magis quam exagitandam eorum hominum vim in tali tẽpore existimãs, ca-

Ingens pabuli inopia.

Extraordinarij militis licentia, mores exercitus nostri infecti.

Spinola moderatè ob causas ponit externi militis licentiã.

capitis quidem pœnam in paucos sanxit, sed instructis Centurionibus, vt veniam abs se peterent, supplicium eis condonauit, ratus non esse id tempus animaduersionis. His locis sparsi dum nostri consistunt, Mauritius Hagæ Batauorum extremum diem clausit, vel hoc nomine felix, quòd viuus non luxerit amissæ Bredæ suæ deditionem. Eius adhuc spirantis extrema verba, post quæ aliud nullum fecit, hæc fuisse feruntur: *An dedita, an liberata est Breda?* vt facilè quiuis intelligat, illius vrbis amittendæ dolore confectum, cuius olim recuperatæ gloria primum decus famamque pepererat, cuiusque non tuendæ causa incredibili suo Ordinumque sumptu, Europam propè vniuersam concitarat.

Mauritij Nassauij Auriaci Principis mors.

Breda Mauritio prima lætitia, & supremus dolor.

In demortui locum ad bella administranda Henricus Fredericus Nassauius Mauritij frater, Princeps militiæ artibus omnique vrbanitate cultissimus, Ordinum fœderatorum voluntate adlectus est. Eo temporis interuallo, quo Mauritio inferiæ datæ, quo nouus exercitui Imperator dictus, multi Prouincialium nostrarum copiarum, militiæ pœnitentes, dotiuis discessere. Equites quoque veterani non pauci, militiæ duritiam abnuentes, prolati stipendij tædio, ab signis abiere. Sic & maiore indies numero Galli à Mansfeldianis castris ad nos cateruatim deficiebant, questi se deceptos esse spe inuadendi Palatinatus, neque septem mensium spatio vel vnicum stipendium fecisse. Horum ibi voces nonnullæ audiebantur, sese contra Marchionis Spinolæ exercitũ non ituros, si ducerentur. Adolescens Gallus,

Hẽricus Fredericus Nassauius Arausij Princeps fratri Mauritio Imperator surrogatus.

Vtrimque ab vtrisq; ac castris defectio multorum abnuẽtium.

Initia tumultus in castris Mãsfeldianis

lus, arte Pharmacopœus, in castris Mansfeldianis deprehensus, compertus ciues suos ad defectionem sollicitasse, inter pernicies equos religatus, Metij Suffetij supplicio, viuendi finem fecit. Ad Bredam milites nostri, cum obsessis ex vigilijs colloquentes, facta pactione, ne telum vllum interim traijceretur (vt vna castra ex binis iam facta viderentur) subinde iocis inuicem lacessebāt. Nostri illis tabaci paululum aut casei; illi panis sui frusta nostris adijciebant. Post paucos dies, reuerso ad castra nouo belli Imperatore Henrico Nassauio Arausij Principe, obsessi auxiliorum vicinitate læti, globos liberaliùs in castra nostra permisere. Vnus tabernaculo Spinolæ, tum fortè absentis, per tectum illapsus, lecti conopeum abstulit, & cubiculi mensas duas frustatim discerpsit: vt lectica olim * Augusti (tabernaculo egredi ab amico moniti) concursu hostium confossa atque lacerata est, quasi ibi cubās remansisset. Vix quatuor dierum interuallo, cùm cognoscendi loci causa Spinola equo albo vehens vrbem propiùs adequitaret, altera tormenti maioris pila frænum ei sub ore equi abrupit, habenis in manu relictis. Vt credi possit, aut summos belli Duces certiore Numinis in tutela esse; aut quantò sibi quisque in prælio minùs parcit, tantò videri tutiorem. Spinola his periculis defunctus, aduocatas vicinorum auxiliorum copias, diuersis interni externique valli partibus præsidio disposuit. Anholtinum extremis Barbanconij castris, cōtra Oosterhautanam planiciem, quà Mansfeldicus impressionem facturus credebatur, con-

Scelero exē plo [illegible] compensa.

Bredanorum vigilum cum nostris colloquia.

Obsessorum maiores spiritus noui Imperatoris aduentu.

Spinola bis graui periculo defunctus.

** Suetonius.*

Spinola vocatis in castra vicinis copijs se muniit.

constituit;Beauuoixium nuperis Mauritij castris aduersus Medensem pagũ opposuit; Ioannem Nassauium planiciei Chamensi præfecit; Baronem d'Ainsium,Tribuni titulo,cohortib⁹ Germanorum liberis præpositum,à tergo Ginekensium castrorum ad tuendam equitatus stationem collocauit; legionẽ Marchionis Spinelli hos vtrosque inter dispertiuit.Alios alijs locis distribuit.Equitum cohortes quotidie è statiuis duplicato numero ad castrorum custodiam in stationes venire iussit, multusque deinceps ipse ad nocturnas vigilias fuit,ea præcipuè parte,quà introrupturum hostem arbitrabatur,quò se noctibus singulis conferebat,donec hostis retrocessit.

Numquam aliàs magis se viri virtus ostẽdit. **Spinolę in castris indoles.** Nocturnæ vigiliæ,aut interruptus per momenta somnus, numquàm minùs affabilem effecere. Experrectus tã vegetis intuebatur oculis, tam præsenti attendebat animo, vt dormisse non videretur; somnum autem tam citò recuperabat,quàm abrumpebat, adeò curis omnibus procuratis dormiebat securus. In vestibus,omnis lenocinij negligẽs,cultusque incuriosus,intra tamen Ducis dignitatẽ.Circa cęli temporisque sæuitiam indifferẽs; & seu plueret,seu ningeret, seu gelaret,seu venti flarent, seu vesper seu nox esset, susque deque habere. Inedia illi sæpè duos dies continuata. Lectus frequenter in rheda,aut aliquo militis tugurio lo. Nulla cibi, quietis, corporis proprij ratio. Perpetua grruissimorum negotiorum moles, & supra fidem labor. Animus difficultatum omnium victor, idemque ferè in aduersis ac

prosperis vultus, in cuius pacata hilaritate mi litum spes acquiesceret. Consilia nec suo solius arbitrio probata, nec alijs communicata quam necessarijs; non impetu præcipitata, sed quæ mora valescerent. Altum secreti silentium. Auditio nouorum consiliorum iuxta ac diffidentia, tamque lēta credulitas, quam prōptus anxiorum rumusculorum contemptus. Prouidere, consultare, scribere, audire, imperare, castra obire, instar quotidiani lusus. Numquam fatigationem excusationi obtendere, numquā aditu prohibere. Affabilitas cum milite, cum agrestibus, cum exploratoribus, incorrupto semper Ducis honore; nec nisi quando opus. Cultus & beneficia erga infensos aut auersos, qui belli statum potentia corrumpere possent, maiora quàm in amicos; nullus cetera maleuolentiæ metus.

Tabelliones hostiū capti.

Capti Hagensi pago tres, qui fascem ingentem literarum, tabaci quoque bonum numerum, lagenasque olei (quo scurbucum curaretur) vrbi inferre conabantur: ij literas Henrici Auriaci Principis Iustino inscriptas, in siluas abdiderunt, dum caperentur. Quæstio habita in vnum, qui aliàs sæpiùs ad vrbem incuriosis vigilijs per castra penetrarat. Is tormenti dolore locum literasque indicauit. Scribebat Iustino Henricus:

Litteræ Henrici Nassouij ad Iustinum.

Mauritium fratrem suū fato concessisse. Eius se loco ab Ordinibus fœderatis Imperatorem exercitus creatum esse. Nihil ea re moraturum suppetias: adfore cum exercitu (qui citiùs parari proficiscique non potuerat) post triduū, Dungensi in pago, secundo ab vrbe lapide, vnde

de vel è summa turri videri possent: facturum tentaturumque omnia soluēdæ obsidionis causa. Ipse tantummodo annonam, admetiendo minuendoque extraheret, suorumque patientiam, propositis tanti tam lecti exercitus studio ac voluntate, impendijsque maximis Ordinum, confirmaret. Illud etiam ad se scriberet, qua parte, quid, qua ve ratione faciendo, existimaret Spinolæ castra facilius perrumpi posse; quam in rem sibi cum suis suppetias vēturo, studia viresque omnes coniungeret.

Varius obsessorum animus ob literas acceptas.

Obsessi qui eiusdem exempli literas perlatas ad se clā acceperant, hisce nuntijs mixtam dolori voluptatem capiebant. Lætitiam suppetiarum nuntius, dolorem Mauritij prudentissimi vigilantissimique Principis mors exprimebat. De summo turris culmine despectus latè in campos erat: visis auxilijs cōcurritur; fit gratulatio inter eos, atque omnium animi ad spē excitātur. Cornu, fugæ nostrę præcinere ex turri; de mœnibus, vt vasa colligeremus, vociferari: obliti seque & Bredam suam prædam nobis esse, nos autem, non ipsos feræ huius venatores.

Obsessorum inane gaudiū

Postquam Dungensi in pago hostilis exercitus consedisset, Henricus Nassauius copias suas nostris propiùs admotus, turrim Oosterhautanam (quam ad speculum vsum XXI. Burgundiones nostri custodiebant) præmissa non parua peditum equitumque manu, adiectis ferue factis pilis aliquot, oppugnatum venit. Burgundiones cùm recusarent hostis sese arbitrio permittere, priùs omnem fortunam experiri maluerunt, quàm turpem deditionē, nullis pactis conditionibus, facere. Hostes portis tormento

Henric⁹ Nassauius frustra Oosterhautanā turrim tentat.

Viginti & vnus Burgundiones hostiū bonā manū sustentant, pelluntque.

mento ſuffractis, in turrim templumq; iniecto igne (cũ nihil vltrà valerent) re infecta diſceſſe re. Occiſi Burgundiones quinque, ſeptem incẽdij flamma perſtricti. Ex tanto hoſtium numero ſauciati deſideratique multi, quos noſtri ſaxorum iactu obruerant, cùm puluerem, incendij metu, prudenter faſtigio turris deuoluiſſent. Ita minima manu non paruus exercitus impeditus. Burgundiones adaucti vultibus, ceruſſa atque vnguento delibutis, pulchra vulnera oſtendentes, ſtipendij vnius repræſentatione, perpetuoque augmento, à Spinola honorati ſunt. Optio, qui vigilijs præfuerat, vexillo donatus.

Burgundionum virtus præmio ornata.

Hirundo cũ ſchedio à Bredanis miſſa.

Obſeſſi, cum iam neque literas acciperent, neque tutò tabelliones vrbe egredi poſſent, hirundinem, quæ ſchediolum pennis alligatũ ſublimè perferret, emiſere. Iſenburgici milites auem chartæ indicio obſeruatam, funiculique impedimento delapſam, capiunt, ac Comiti Iſenburgico tradũt, qui deinde Marchioni Spinolæ tranſmiſit. Hæ ſchedio notæ erant inſcriptæ, 1-69-2-76. Iam ſumma orbe toto exſpectatio erat excitata noui alicuius ad Bredam euẽtus. Huc Regum Principumq; omnium oculi, atque arrectæ aures. Ipſe Turcarum Imperator pro vario belli exitu hanc illamve in partem videbatur arma conuerſurus, aut pacturus pacẽ. Adeò non de Breda, ſed de gloria, de exiſtimatione, ob ſubmiſſa tot vndequaque auxilia, iã agi cenſebatur.

Henric⁹ Naſſauius caſtra noſtra aſſultat.

Idibus Maij, poſt noctis medium, Henricus Naſſauius fortunã tentaturos, etſi accepto aliquo detrimẽto, tamẽ sũma exercitus ſalua, extre-

trema Heydēsi pagi castra (loco & ad cōmittendū preliū & ad introrūpendū satis alieno) oppugnari fecit. Aggeribus nēpe nō amplius duob' Seuenbergano & Gertrudibergensi aditus ei patebat. Horū ille fluuio interlabente abscissus valloque paruo extrorsum præfectus; hic fossis siccis duabus intersectus, turri, lorica, & castello non vulgaris formæ munitus erat. Sed nimirum nouo belli Imperatori, nominis obtinēdi cupido, fraternæ felicitatis æmulatione inflāmata, iam facilia omnia ex difficillimis redegerat. Hoc igitur aggere Gertrudibergēsi Anglos iaculatores lectissimos, hastatosq; è triarijs ducentos antemittit, omnes cataphractos, ductore Tribuno Verio Anglo, quem ceteri Angli comitabantur, Gallis Germanisque subsequentibus, vt Anglos sustentarent; vniuersi ad millia ferè VI. Tormenta maiora impedimentaq; extremo in agmine erant. Equitatus à latere stabat. Ipse Henricus Nassauius in medijs copijs consistens, euētū operiebatur. Spinola ei' molitionis indicio accepto, celerrimè ad Paulum Ballionium & Carolū Roma ijs castris dispositos misit admonitum, vti præstò in armis sint; hostem ea nocte ijs castris, quid possit, experturū. Illi subitò custodias procubitoresque stationib. locare militē disponere, Duces Prefectosq; omnes admonere, ceteraque quæ ex vsu sunt procurare. Primo diei crepusculo adest hostile agmē, celeriusq; stationariū militē pro castris excubantem oppressit, quā renūtiare eius aduētū socijs à tergo posset. Prouisum ei vitio fuisset, si vel eques vn' in aggere excubasset; & fortè poterat tātilla sollicitudine vniuers' ille

Angli ducenti triarij impressionem suscipiunt.

Ordo agminis hostilis.

Spinolæ prodita hostium molitio.

Hostiū aduēt' expectatur.

Malè statioṅi primæ prouisum.

H 3 ho-

hostium exercit' deleri: certè quin maior fuisset clades, dubitari non potest. Angli sũma animi fortitudine audaciaq; turriculã adorti, signiferũ cũ paucis qui inerãt Italis, iactu feruefactarum pilarum depellunt, inq; muros conni tuntur, nonnullis interfectis. Deinde iaculatoribus post turrim locatis, & in fossas interfecti aggeris ad præeuntium tutelam depressis, brachio castelli foribus obiecto, eadem audacia felicitateque succedunt, signumque ab latere castello inferre, & manib' pedibusq; in muros adniti conantur. Scalę nimirum & harpagones in extremo agmine ab aurigis metuentibus relicti erant, cùm vehicula promouere non ausi, diffugissent formidine tormentorum. Ita maximarum molitionum successus, res sæpè minimę interpellant. Tũ primũ nos quoq; turriculę fossarumq; nostrarum vitium experti sumus; quibus singulis si seps lignea iusto interuallo fuisset præfixa (vti fuerat constitutum, sed vel obliuione, vel materiæ aduehendæ molestia prætermissum) neq; hostis tam facilè penetrasset, neque feruefactas pilas adijcere potuisset, neque in fossis ipsis tectus delituisset aduers' tormenta. Itali igitur qui Seuenbergani aggeris loriculam tuebantur, admisso iam propi' hoste dilapsi, vacuã ei munitiũculã reliquere, cũ tueri, hac parte apertã, omnino non possent. Angli hoc animo certabant, vt nullum aliud tempus ad conandum habituri viderentur, neq; res eis vlla deerat ad virtutem. Carolus Roma, Italicæ legionis pro Marchione Campolattario Legatus, suis laborantibus Camillum Phęnicẽ cũ cohorte ad turriculæ tutelam subsidio summit

tit;

Angli Italos turricula depellunt.

Angli loricã præ castelli fo rib. inuadũt.

Vitium munitionum nostrarum animaduersum.

Itali alij in tempore se recipiunt.

Anglorum pugnantium fortitudo.

tit; ſed is fugientes neque aduentu ſuo confirmare, neq; ipſe hoſtium impetum ſuſtinere valuit. Ita quod ſubſidio additum, periculum augebat. Eum ergo vbi retrocedere, cum ceteris turri depulſis, Carolus Roma videt ſcuto recedentis brachio detracto (quod ipſe eo ſine ſcuto venerat) prior gladio ſtricto ſcutoq; pugnã inclinatam inſtaurans, Anglos fortiſſimè obſiſtentes Cæſariana audacia adortus, generoſi' eò vnde venerant ſubmouit, eorumq; impetũ retardauit. Tum præcipitare ſeſe de turri aceruatim, qui noſtros ipſi deiecerãt. Alij paulatim ſe recipere. Multi vulnerati cæſique cadere. Non pauci per paludes ſalutem ſibi exitumque quærere. Qui ſignum caſtello inferre conabatur, haſta traiectùs occubuit. Terni, qui proximum caſtello brachium inuaſerant, præ caſtelli foribus cæſi; ceteri qui cominùs certabãt omnes, traiecto ferè capite ceruicibuſque, tam pulchris vulneribus occubuere, quàm pulchrã mortem pugnando fortiter merebãtur, digni vincere, niſi noſtri etiam fortiùs melioriq; pro cauſa decertaſſent. Qui eminùs iaculabantur, tormenti maioris perpetuis ictibus, pleriq; miſerandum in modum diſcerpti laniatique, manibus, pedibus, capitibus mutilabantur; cùm nulla fere in confertos pila fruſtrà adijceretur quæ non plures ſimul trucidaret, ob varios aggeris flexus. Extremi Angli Gallique ob anguſtias aggeris difficilè prioribus ſuccedere, receſſu dato, potuere; ita ſe conſtipauerant. Quo animaduerſo, noſtris eos vrgentibus, illi paulatim ſeſe recepere. Tantum Henrici Naſſauij præſentia valuit, ne terrore periculove turba-

Caroli Romæ prudentia & illuſtris audaciæ facinus.

Hoſtium clades.

Eminùs ſtantium diſcrimen & ſtrages.

Hoſtium pulcher receptus.

rentur. Receptus igitur nihilo perturbatior accessu fuit, ita ordines quisque suos tenuere.

Verij Angli Tribuni constantia.

Prę ceteris eo prælio spectata Verij ductoris excellentissima virtus, primo in agmine stantis. Is inter confertas pilas, pari semper animi constãtia, recedentibus nouos, læsis integros, fessis recentes submittebat, donec certamẽ lento vtrimque receptu dirimeretur. quamquam apparebat, singulos ita prælijs exercitatos, vt quid fieri oporteret, non minùs commodè ipsi sibi præscribere, quã ab alio edoceri possent. Ea pugna (cùm aduersus ventus aliò strepitum omnem tormentorum differret) neque ex vrbe, neq; ex alijs castris nostris, audita est. Nuntij duo, qui ad Spinolam dimissi, aut ignari aut perturbati, proxima eum statione quot noctibus excubantem pręteruecti, ab Gineka, è solito scilicet tabernaculo, accersitũ currunt. Ita peracta priùs pugna, quàm vel Spinolæ nuntiata fuit. Manè visa primũ miserandæ cladis facies. Agger cõstratus cadaueribus, nec alius quam mixtus puluere cruor, & infecta sanguine humus: effusa tormentis ilia, præsecta capita, manus pedesq; dissipati, & laniata cæsorum corpora, spectaculum horribile quaqua visus erat. Pars in paludes se præcipitauerant; pars semiuiui graue suspirabant, qui à nostris in castra ducti, deinde obiere. Supra ducentos perijsse, Henrici Principis ad Iustinum literis cognitum; cum quingentos omnino cæsos eorum perfugæ memorarent. Octoni denive inter eos Centuriones, ordinumve ductores, alijq; natalibus illustres. Cecidere è nostris nõ ampliùs duodenis, denisve quinis. In his peditum Centurio Camillus Phœ-

Ipsorum triariorũ exercitata virtus.

Nuntiorũ in quærẽdo Spinola oscitãtia

Quanta in aggere cędes.

Miserãda corporũ laniena

Paucissimi è nostris cæsi.

Phœnix, caſtelli portam defendens. Dextera mutilatus, dum fortiſſimè pugnat, Ioãnes Baptiſta Vrſinus peditum Præfectus. Ita qui Bredã olim Regi malè ſeruarant, immanè quantum exarſerint animi, vt vitium virtute delerent. Spinola, locis ijs, quæ hoſtis obtinuerat, inſpectis, aggerem lorica maiore, brachioque obiecto, muniri, tranſuerſis longuriorum ſepibus quaternis diſtingui, vallo laterali ad caſtellum adiecto, ad vſque ripas fluminis diſcludi, & hic munitione quadrata alijſque id genus operibus firmari; tormenta denique plura diſponi iuſſit. Vallum prætereà vetus, quod myriceto Oosterhautano obiacebat, longitudine paſſuum ferè bis mille, muro craſſiore firmari aduerſus ictum tormentorum imperauit nouis munitionibus aggeribuſque nonnullis extrorſum adiectis, veteribuſque mutatis. Atque vt ingens erat id ſpatium (quod Teteringam & Heydam inter vallo erat complexus) multo pedite equiteq; expleuit, magnis è ſtramine argillaque ſtationum domicilijs ædificatis. Huius victoriæ nuntios (ne obſeſſi ignorarent) miles noſter ex vicino vndique vallo publicauit, ſuppetias vrbi miſſas per iocum militarem exclamando. Ea ſama perculſi obſeſſi, cum neq; ſuppetias aduenire viderent, & Mauritij, recens amiſſi memoria obuerſaretur, & equina iã miles veſceretur, & reliqua annona ingraueſceret indies, adeò, vt butyri libra veniret florenis VI. vitulus dies ſeptemdecim natus XLVIII. porcellus CXV. tabaci libra florenis C. quod granaria & arcę omnium denuò excuterentur, & quidam qui frumentum compreſ-

Heydenſia caſtra nouis operibus inſtaurantur.

Planiciei Oosterhautanæ proſpectum.

Obſeſſis ſuarum ſuppetiarum cædes nunciatur.

Annona Bredanis grauitas.

presſiſſe fuerat compertus, in cuſtodiam eſſet abſtractus: quòd piſtoribus ſumptuaria lege interdictum, panem vendere, niſi militiæ Pręfectis; Præfectis, niſi ſelibram panis militi in diem erogare; quòd omnibus bis coctum panem facere (quia integer diutiùs ſeruari abdique poſſet) prohibitum eſſet: has ob res, effractis piſtorũ domibus, ſeditio Gallos Angloſque inter coorta, Tribunos haud parum ſollicitos habuit; ſed mox auctoribus tribus in vincula abductis, priſtinaque emendi panis licentia conceſſa, cõpreſſa priùs ſeditio, quàm vagata fuit. Prætor Pręfectique ceteros hortatu in officio continuere; vitia præſidij omnia non aliter ac corporis vulnera obtegẽtes. Poſt exiguum tamen temporis, cùm granaria horreaque omnia excutere denuò inopia coegiſſet, ciuitate in claſſes triginta duas tributa (ne vel tuguriolum minimum pręteriretur) non ampliùs vicenis quinis menſuris ſiliginis repertum fuit.

Annonæ parcimonia milite torquere plus nimio incipit.

Seditio cœpta, ſopita.

Prætoris Pręfectorumque diligentia.

Exiguum frumenti Bredæ repertum.

Henricus Naſſauius, viſa Anglorum clade; perculſus, anceptſque quid ageret; dum ſuos in caſtra receptos continet, multoſque per fugam amittit, cum ſuis conſilia capit, an iterùm impreſsionem in nos faceret, an alio, an eodẽ aditu, an potiùs abſtineret. Spinola vicinis copijs omnibus hoſtem diu noctuque expectans, id ſimul agebat maximè, vt quid tandẽ Naſſauius ſtatuiſſet, indicio aſſequeretur. Tabellio ille noſter dexterrim', viſus rei huic opportunus, niſi quòd Henrico Naſſauio non item vt Mauritio eſſet notus. Igitur arte in notitiam ductus. Cùm in caſtris noſtris clàm reti-

Henrici Naſſauij fluctuatio.

Spinolę indefeſſa vigilantia.

Vxor ruſticani tabellionis fraudem orditur, & Henricum Naſſauium circũuenit.

retineretur, eius vxor ad Henricum Naſſauiũ in caſtra profecta, de morbo, quem maritus ſuus ferendis per hibernas aquas Mauritij ad Bredam literis, contraxiſſet, multa cum eo queſta, reliquum promiſsi præmij, ſed inſoluti, exegit. Ille ſpe fidi tabellionis nanciſcendi lætus, liberaliùs etiam ſoluturum recepit, ſi modò ſuas vnas, vt plures fratris, in vrbem maritus ferre velit. Vxor mariti morbũ cauſari, & periculum. Tandem flecti vxor haud inuita, & inuitè tamen operam ad perſuadendum polliceri. Abit vxor: redit maritus ſemiclaudus, quaſi pedibus hiberno gelu debilitatis. Paciſcitur cum homine, vt putabat, fido, Henricus Naſſauius, ſuaſque Iuſtino in vrbem perferendas tradit. Tabellio rem longè, vt aiebat, difficillimam tentare pollicetur, acceptiſque cum ſtipendio literis diſcedit. Acceptas ſtatim Spinolę in caſtra adfert, perpetuoque ſtipendio donatus abit.

Argumẽtum litterarum Henrici Naſſauij ad Iuſtinum.

Monebat ijs literis Iuſtinum Henricus acceptæ nuper cladis, dum tentaret Heydenſia caſtra. Ex eo die, firmiore etiam vndequaq; vallo nos videri cinctos, neque perrumpi poſſe. Meminiſse quàm in paucos dies obſeſsis iam ſuppeteret annona. Quare ne temporibus excluſus dedecoris aliquid cum ſocijs accipere, prolatando, tandem cogatur, tempeſtiuè prouideret, neque nimia ſua pertinacia omnium fortunas perturbari vellet. Indiciũ autem faceret hiſce literis acceptis, exploſo ſub medium noctis triplici tormento, ignibuſque poſt horæ interuallum, ſignificatione de turri facta, quot dierum cibaria etiamnum

ſupe-

superessent obsessis. Securus intereà, si quæ se obtulerit ferendæ opis occasio, eam promptissimè abs se atque à toto exercitu arreptũ iri. Priùs in vrbem aduenerat aliud earumdẽ litterarum exemplum, quàm aut Spinola suum accepisset, aut notis quibus literæ scriptæ essent, explicatis, eas intellexisset. Eques quidã Comitis Styrum, viarum omniũ peritissimus, claro die per castra nostra in vrbem euaserat, quem aduentãtem Bredani nouem displosionibus tormentorum læti accepere. Id igitur nocturnum indicium, præmisso trium tormentorum sono, priùs factum erat, quàm quid eo significaretur, nos certum scire possemus, etiãsi suspicaremur. Vndecies ignem ediderant, dierũ totidem annonam superesse indicantes.

Henrici Nassauij literæ per castra nostra à Ioanne Hannen claro die Bredæ inferuntur. Bredani ex summa turri ignibus significationẽ faciunt quot dies se sustinere possint.

Per eos dies ex Hispania redux in castra videndi studio venit Serenissimus VVolfgãgus VVilhelmus, Bauariæ, Iuliæ, Cliuiæ, Montium Dux. Occurrit aduentanti Spinola procul castris, proprióque discedens tabernaculo, Heroem tantum, quanta potuit maxima voluntatis significatione, accepit. Gratulatum ei machinarum omnium festo sono, ceteroq; militaris lætitiæ plausu. Alijs deinde diebus opera omnia circumductus, obsidij magnitudinem firmitatemq; est admiratus. Narrabat, sibi dixisse Galliæ Regem (cùm per eos redux haberet iter) credere se non posse, Bredã Spinola ea obsidione occupatũ iri. Multa tamẽ id tẽporis felicem nobis obsidij exitum pollicebantur. Quotidiana Gallorum à Mansfeldico fuga, hostis in subueniendo mora, annonæ intra vrbem penuria; obsessorum cum morbis con-

In castra Spinolæ venis Serenissimus VVolfgãgus VVilhelmus Bauariæ, Iuliæ, Cliuiæ, Montium Dux.

Opinio Galliæ Regis de obsidione Bredana.

conflictatio, medicamentorum caritas tanta, vt tabaci illati, quantum alibi constiterat scutis non amplius quatuor, venierit in vrbe florenis mille ducentis; quo remedio scilicet aduersus scurbuci morbum vtebantur. Octidui pretereà interuallo hostilibus castris abacti equi supra sexcentos, vt male custoditi pascebantur. Hanc prædã talione redhibere cùm sperasset Pro-prefectus equitũ Marquette Dominus, sexaginta octo cohortium equestrium numero commeatum nostrum improuisò aggredi parat. Sex igitur cohortibus Randvvickio Duce præmissis, ceteris in insidias abditis, vectores (qui incomitati aliud contra Bergij imperia iter inierant) inuadere, equos abigere, carros sarcinasque diripere, annonã effundere. Henricus Bergius, periculorũ prouidus, etsi huius profectionis ignarus, iamdudum cohortes equestres aliquot excubare iusserat ad omnes viarum aditus, ne quà hostes improuisò introrũpere possent. Quod vt certiùs efficeret, inprimis grauissimè sanxerat, ne quisquã Ductorum, quando excubãdum esset, à cohorte abesset. Prætereà, vti quàm longissimè ab castris, cohors stationem collocaret. Deinde, vti procubitores aliquot bono ab statione interuallo cohortem præirent. Deniq;, vt stationarius eques aliquis ante procubitores vigilaret ad captandum hostis aduentum: quo audito, ille signum ederet, reciperetque sese ad procubitores. Hi, visa maiore manu, retrocederent ad cohortis reliquæ stationem. Cohors arma expediret, pugnaretque, nisi impar numero foret; tum ipsa demum ad castra redi-

Ingens tabaci pretium.

Tentatur ab hoste commeatus noster.

Circumspecta certaq; stationum collocandarum ratio à Bergio pręscripta.

rediret. Hoc modo nimirum & retardari hoſtis aduentus, & cuſtodiæ, etſi procul poſitæ, ſine periculo ſeſe recipere, & caſtra tota armari in tempore poſſe videbantur. Fortè igitur eius diei cuſtodiæ obuenerant Hermanno Comiti Bergio, Henrici Bergij filio, iuueni animi magni, patriæque virtutis imitatori.

Hermanni Bergij Comitis virtus.

Is audito (vt propè aderat) tumultu, collectaque nō magna ſuorum manu, interritus inuolat in plenum ſpoliantium agmen, ſemel, iterū per medios vectus, ſternit nonnullos, perturbat terretque ceteros. Hos in fugam agit. Hi alios de totius equitatus noſtri aduentu monent. Ita præoccupatus eorum animus, timore & fuga primorum, nihil de reſiſtendo cogitabat. Equos dimittunt, ſarcinas proijciunt, relicta præda diſcedunt. Ne vnum ergo commeatum hoſtes tātis aduocatis copijs, tam longo obſidionis tempore, tam iniquis longiſque itineribus, vmquam intercipere valuere.

Hoſtilis equitatus cōſternatio ex paucorum fuga.

Ne vnus quidem cōmeatus ab hoſte interceptus.

Henricus Naſſauius occaſionum haud ſegnis, ne ſtudij quidquam (vti dixerat) prætermitteret ad ſoluendam obſidionem, lixas ruſticanoſque vernas aliquot, nummis pollicitationibuſque corruptoś, ad ignem caſtris noſtris armamentarioque, ſi poſſent, inferendum ſubmiſit. Spinola, incendiarijs aliquot deprehenſis, ne quid detrimenti ſua caſtra acciperent, prouidit.

Henricus Naſſauius incēdia molitur.

Incendiarij capti.

Henricus Naſſauius, rebus omnibus fruſtrà tentatis, caſtriſque Dungenſi in pago ſuccēſis, VI. Kalendas Iunias in Langeſtratam noctu retroceſsit. Receptum tot nominibus obſcurum, noctis ipſius tempeſtas, ventorum turbine,

Henricus Naſſauius deſperata obſidionis ſolutione diſcedit.

ne, denſiſsimoque imbre inſigniuit. Miles vix è veſtigio progredi, tormenta in luto hærere, ordines turbari.

Henricus Bergius nomine Spinolæ deditionẽ petit.

Spinola, diſceſſu accepto, Iuſtinum Naſſauium Henrici Bergij literis (quòd is & Naſſauijs ſanguine iunctus eſſet, & patrios gentis mores linguamque calleret) monendum duxit, quid de vrbis ſuppetijs iam retrogreſsis ſperare deberet. Scribit igitur Iuſtino Bergius, promittitque Spinolæ verbis, effecturũ ſe vt honeſtis cõditionibus in deditionem accipiantur, ſi de cõpoſitione agere velint, quare ad certum tempus locumque, ſecum collocuturus, ex vrbe prodiret.

Iuſtini Naſſauij reſponſum.

Iuſtinus (ne feſtinando quidquam peccaret in famam) corniculario remiſſo reſpondet: De auxiliorum ſuppetijs quid eſſet, à triduo ſe Henrici Naſſauij literis eſſe edoctum. Si quid amplius ipſe ſciret, id literis indicare ne grauaretur; ſe febri affectum prodire non poſſe. Spinola poſtride literas ipſas Henrici Naſſauij autographas, notis (vt erant) perplexas, alterumq; earum exemplum literis perſcriptum, Iuſtino mittendum, Henrico Bergio dedit, ne deditionem proferret. Iuſtinus cognito, quòd res omnes ſuæ ſuorumque paterent; Henrico Bergio, pro eius in ſe voluntate, gratias egit, promiſitque cum Spinola ſe compoſiturum, ſi is modò honeſtis conditionibus, quibus tot fortes ſodales ſui ciueſque, digni haud dubiè videbantur (quodque ipſe verbis eius ſcripſerat) paciſci decreuiſſet. Henricus Bergius impetratis Spinolæ literis, quibus Iuſtino, militibus, ciuibuſque Bredanis honeſtas

Spinola ipſas quas interceperat literas Iuſtino Naſſauio mittendas, Henrico Bergio dat.

Iuſtinus deditionẽ pollicetur.

Spinola Bergium promiſſo liberat, & honeſtas deditionis conditiones offert.

ſtas deditionis pollicebatur, ſi modò omni præciſa mora tractationem ordirentur, neque diem poſtularent longiorem; eas ſtatim Iuſtino miſit: affirmans (vt ijſdem literis ſcribebatur) arbitrio ſuo rerum omnium agendarum licentiam eſſe permiſſam; quare poſtridie obuios ex vrbe mitteret, itineris medio, ſuas noſtraſque munitiones inter, qui, quas ipſe peteret conditiones, ſcripto offerrent; ſe contrà eodem loci ex caſtris eſſe conuenturum.

Spinola Bergio rerũ omnium agendarum licẽtiam permittit.

Ad id vſque temporis interioris valli noſtri circulus perpetuo nautarum militumque ſtudio perficiebatur, nec multum operis addendum reſtabat, nondum plenè perfecto; cùm operæ Cõmitem Bergium fortè conſpicatæ, militari facetia eum appellant; ecquid vallo perficiundo opus ſit, ſi iam de compoſitione tractetur. Ille deſinere eos vix iuſſerat, cùm ligones abijciunt, exilientes lætitijs; ad otiũ haud paulò quàm ad laborem paratiores. Iuſtinus has vtraſq; Spinolæ & Bergij acceptas, Tribunis in belli concilium vocatis, proponit. Reſpondendum decernitur: Placuiſſe, quæ Spinola, quæ Bergius pollicentur. Quo Senatuſconſulto concepto, miſsis literis rogatur Henricus Bergius, poſtridie poſt ſeptimã è caſtris prodire, miſſoque corniculario, de aduentus ſui loco monere; ad fore ex vrbe, qui conditiones publico nomine petituri ſint.

Miles à vallo perficiendo dimiſſus.

Literis Spinolæ & Bergij lectis, decernitur cõponendi locus & tempus.

Poſtridie, qui vltimus Maij dies erat, Henricus Bergius multa Nobilitate ſtipatus, ad horam dictam è caſtris prodit, miſsoque buccinatore, Iuſtinum de aduentu ſuo docet. Egredientibus ex vrbe, quibuſcum tractandũ erat

Henricus Bergius è caſtris prodit in colloquium cum obſeſsis.

ſerat. Nobilitatem eminùs reſiſtere Comes Bergius iubet, ſoloque Regis Marchioniſque Spinolæ Secretario Routartio comitatus procedit. Medio itineris remanentem Legati acceſſere, Protribunus De la Caze, militari cuſtodię Principis Pręfectus de Dyden, Centurio Zouche, Prętor Aertſenius, Conſul, paucique Senatores. Acceſſit denique Tribunus Hauteriuius. Hi literis fiducię datis, pactionis conditiones ſcripto conceptas obtulere. De ijs vltrò citroque actam, nec niſi capita duo reiectanea fuere, de tertio dubitatum. Conuentu ſoluto, in tertiam pomeridianam colloquium reiectum. De prandio noſtri intra extimam munitionem ſub tabernaculum ea cauſa expāſum (ſpectantibus confertim omnibus de muro) admiſſi. Hic pertractari compoſitio cępta, negatumque quod diſplicuerat manè: de Religionis nimirum libertate hęreticis ciuibus concedenda, eorumque cadaueribus in cœmeterio ſepeliendis. Diſputatum deinde de tormentis maioribus quatuor, mortarijſque ęneis duobus, vna cum pręſidio educēdis. Id parum obſeſſis, nimium Henrico Bergio viſum.

Obſeſſorum Legati ex vrbe obuiàm Bergio prodeunt.

Offerunt obſeſſi pactionis cōditiones, quā petunt.

Reditur in ſecundū colloquium.

Spinola & Bergius ad petitas conditiones accedunt, duobus tantùm negatis.

Igitur Routartius ad Spinolā allegatus eſt, rogatum quid cenſeret. Reſpondit Spinola, nec tantillum ſe negare velle. Obſeſſi reſponſo lęti, gratias egere. Tum rebus eò adductis, merenda illata eſt. Mox Iuſtinus Naſſauius vrbi Pręfectus, ceterique Tribuni, pręcipuaque quę inerat Nobilitas, aduenere. Noſtri etiam, qui magno numero haud procul aberant, cōgreſſi, inuicem lętas miſcuere gratulationes.

Marchionis Spinolæ in deditos liberalitas.

Obſeſſorum noſtrorumq; mutuæ gratulationes.

I Ka-

Exemplum conditionũ ſignandum Spinolæ allatum. Currus nauesq; cõceſſa ad ægros & ſupellectilẽ euehendam. Obſides dati

Kalendis Iunijs miſſus ad Spinolam Præfectus militari cuſtodiæ Principis de Deyden, cum gemino pactionis exemplo, vt prior vtrique ſignum ſuum Spinola inſcriberet, referretque mox ipſe alterum, à Iuſtino ſignandum, remittendumque, altero retento. Tum currus MCC. nauesque LX. petita ad ægros ſanosque, cum vaſis, vniuerſaque ſuppellectili exportandos. Currus conceſſi plures petitis, nauesque quotquot Bredano in flumine erant. Obſides deinde vtrimque dati. A Bredanis, Protribunus Dela Caze, & peditum Anglorum Centurio Ogle. A Spinola, Optio Franciſcus Loſanus, & Germanicæ cohortis Præfectus, Carolus Philippus le Comte. Hæc autem capita fuere pactionis ſcripto editæ, qua Regi Breda dedita eſt.

I.

Capita pactionis petita a Gubernatore præſidioque Bredano

BREDAE Gubernator, Tribuni, Præfecti, Magiſtratuſque reliqui militares, milites, ſeu equo ſeu pedibus mereant, vrbe egredi permittuntur. Conſueto militiæ ritu armatis, inque ordines tributis, diſcedendi poteſtas eſto. Pedites explicatis vexillis, pulſatis conſueto ſono tympanis, pleno armorum apparatu, pilis in os inſertis, incendiarijs funibus vtrimque ardentibus, baltheis à puluere, fomite incendiario, glandiumque numero inſtructis: equites clangente tubarum ære, ſignis euolutis, armati, vehenteſque (quo more in hoſtem tendere ſolent) abeunto. Nemo ſtipendiariorum (cuiuſcumque fuerit gentis) vlla omnino de cauſa) ne quidem ſtipẽdij olim Hiſpano Regi aut Archiducib. aut Infanti Iſabel-

bellæ facti) retinetor. Breuissimo commodissimoque itinere Gertrudibergam in Hollandiam, absque omni interpellatione, maleficio, iniuriaq;, incolumi vita, corpore, armis, equis, vasis, sarcinisque (ea fidei pactione, qua conueniet) omnes proficiscuntur. Amplius, educendi vxores, liberos, familiam, supellectilem, vasa, equos, carros, arma militum seu mortuorũ, seu ægrorum, seu fugitiuorum, nulla inspectionis (per quemcumque prætextum admittẽdæ) obligatione, facultas esto.

II.

Verbi-præcones, recognitores, publicani, eorumque scribæ Architecti, honorarij rei machinariæ administri, Iudex Senatus militaris, artifices incendiorum, Præfectus cunicula-riorum, iaculatores tormentarij, legionum cohortiumque chirurgi, opifices machinis addicti, nautæ, tabelliones, operum curatores, latrunculatores, fossores cunicularij, fabri lignarij ac ferrarij, annonæ structores, alijque munitionum machinarumque opifices omnes, eorum vxores, liberi, serui, equi, arma, superiore capite continentor, eiusque gratia fruuntor.

III.

Naues quæcumque Bredæ in præsentia reperientur, tam à Tribunis militaribus quàm alijs appulsæ, cum omnibus armamentis in Hollandiam dimittuntor, Et quidem à nautis gubernantor, onerantorque tam eorum familijs quam re familiaris, armis, suppellectile; impedimentis quoque Tribunorum, Præfectorum, aliorumque Magistratuum militarium.

Aegris prætereà, eorumque curatoribus, reliquisque quibus per eam opportunitatẽ in Hollandiam nauigandi fuerit libido, complentor. Ea re fluminis interclusi viæ patefiunto ; in dies deinde duodenos, à primo signatæ pactionis, priùs quàm præsidium excedat, patefactæ seruantor ; vt tutò dictæ naues cum oneribus, ceterisque quæ inerunt rebus, iter habeãt, dum ad reliquas bellicas applicuerint in Blaec, vnde sese, quò visum fuerint, recipiant, vtpote quæ iure mobilium rerum accensæ dominis, quorum erunt, cedere debeant. Concesso duodecim dierum interuallo, naues ab omni iniuria, lacessitione, noxaque immunes sunto; neque à cursu suo aut illæ aut earum vectores auertuntor, aut interpellantor. Excutere eas quocumque demum prætextu, nefas esto. Si autem, vel quia flumen nõ fuisset patefactũ, vel quia nauigare nequijsset, earum iter fuerit retardatum, nihil eius moræ de concesso duodenum dierum spatio præsecator; sed id omne vacuum, liberumque eis cedito ; vt nautæ, alijque seu flumine seu propter flumen, (quibus id commodius foret) iter tutò capessant. Si verò ex his quædam, eorum qui Bredę remanere vellent, essent naues, eę nihilominùs ad exportandos vectores impedimentaque pręsidij, quã mox ad dominos reuersuræ, commodantor.

IV.

Carrorum ęquus numerus (quem Bredę Gubernator postulabit) ad euehendas Gertrudibergam suas, Tribunorum, Centurionum, Magistratuum militarium, reliquorumq; pręsidiariorum sarcinas ac vasa (quique inde in Ginc-

ken-

kenſia caſtra, fidei publicæ interpoſitione, reducetur) à Marchione Spinola ſubminiſtrator.

V.

Gubernatori fas eſto exportare vnà cum prę ſidio machinas quaternas, & mortaria duo, quorum ei eligendorum optio data fuerit, adiuncto eorum apparatu, pilarumque ac pulueris numero tanto, quanto ad iaculandū ſexies opus cuique erit. Eas autem machinas cū omni curruli vectorioque inſtrumento educet aut terra aut flumine, arbitratu commodoque ſuo. Has ob res Marchio Spinola equos currules aliosque vna cum curribus ductoribusque (ſi fuerit à Gubernatore rogatus) ad trahendas machinas, mortaria curruſque machinario inſtrumento addictos, commodato.

VI.

Auriaco Principi fas eſto, res mobiles omnes, quas in arce aut vrbe habuerit, eum in locum regionemve, quo aut ipſe aut alius (cui earum curandarum cautio erit) voluerint, exportare. Aut eæ in Bredanæ arce tantiſper aſſeruātor, dum de ijs Auriacus Princeps conſtituerit interuallo minimum ſemeſtri. Tum vero nauibus nautiſque qui ex Hollandia ad eas euehendas venerint, liber cōmeatus, nullo oblato impedimento, præſtator.

VII.

Si fortè nōnulli eorū, q, duob⁹ priorib. capitibus cōtinētur, vrbe egredi, vna cū pſidio, ob inualetudinē nequirēt, iis, donec vires valetudinēq; īſtaurarint, remanēdi, cū vxorib⁹, familia, ſeruitiiſq; ſine noxa ī vrbe facultas eſto. Tū primo quoq; tēpore, tabulæ pacati certiq; cōmea

I 3 tus,

tus, quibus tuti quo libuerit proficiscantur, ijs dantor.

VIII.

Nullus militaris Magistratus, aut miles, aut cohorti Præfectus, siue is vna cum præsidio, siue post reparatas à morbo vires discedere pararit (perinde ac nullus superiorum pactionum capitibus comprehensus) retineri valeto, sed dictorum capitum gratia quisque liberabito. Creditores autem solis debitorum nominibus, aut æquis solutionum stipulationibus contenti acquiescunto.

IX.

Gubernator, Præfecti, Magistratus militares, milites iam dictis capitibus contenti, aut alij quicumque stipendijs seruitijsque fœderatorum Ordinum astricti, qui Bredæ habuerint domicilia, fundos, hereditates aut res mobiles (comprehensis etiam Præfectis, administris, equitibus cohortium Comitis Culenburgici, Comitis Styrum, & Domini à S. Martino; vti & viduis & liberis quoque earundem aliarumque cohortium quæ ab hinc biennio vrbi fuerint præsidio dispositæ) annuum & semestre spatium habento, numeratum à mense post signata pacta, quo res suas pro placito exportent, vendant, oppignerent, alienent, permutent, tractent iure moreque consueto. Præterea eo toto temporis interuallo fruuntor pensionum vectigalibus, elocationum mercedibus, hereditatum suarum fructibus reliquis partis aut pariundis: ad summam, rebus omnibus intra vrbem ad eos attinentibus.

Mi-

X.

Milites ſeu prçſidiarij ſeu caſtrẽſis(qui etiã-
num in vrbe aut in caſtris capti detinentur)
quamprimùm à conditionibus ſignatis, nulla
lytri mercede, ſola expenſorum æſtimatione
ex conuentis facta, remittuntor.

XI.

In præſidiarios nulla de ſpolijs actio eſto re
petundarum, ſed præda omnis eorum inſtru-
mento familiari accenſetor.

XII.

Poſt compoſitionis capita ſignata, Guberna
ti Bredano certum hominem, qui fide publica
commeet, ad Auriacum Principem allegare fas
eſto.

XIII.

Conditionibus latis, induciæ ſunto. vtrim-
que tamen ſuis quiſque munitionibus, vti an-
tè, ſeſe contineto, neque diu noctuve appro-
pinquandi ius eſto.

XIV.

Prius obſides bini dantor quam præſi-
dium excedat. Ij cateruas comitantor vſque
Gertrudibergam, ibidemque duodenum
dierum ſpatio, quo flumen patefactum iri, pa
ctaque explenda conuenit remanento. Eo
ſpatio lapſo, ſi nihil fuerit pactorum violatũ,
reuertuntor.

XV.

Pactione facta obſides vtrimque numero cõ
ditioneque pares traduntor, noſtrique nobis,
vrbe dedita, reſtituuntor.

XVI.

Amplius etiam conceſſum, vt obſides è prçſi

dio Bredano dati, quàm citò præsidium fuerit deductum, remittantur, ad iter vna cum præsidio faciundum.

XVII.

Gubernator præsidiúmque Bredense spōdent, Breda se egressuros die Iouis proximo, quinto vertentis Iunij, benè manè.

Scriptum in ima cera.

Nos Iustinus Nassauius promittimus effectum daturos, vt seruentur ea quæ superioribus pactionis capitibus continentur, hactenus, quatenus ad nos spectant. Qua fide, de Tribunorum militarisque Senatus sententia, eam hodie signauimus, postridie Kalendas Iunias, M. DC. XXV.

Iustinus Nassauius.

I.

Capita compositionis petitæ à Senatu populoq; Bredano.

VENIA & amnestia omnium quæ admissa fuerint ab ciuibus & inquilinis Bredensibus, cuiuscumque sint conditionis (seu ante seu post vrbis receptionem anno M. D. XC. ea admissa sint) promittitor, præstatorque. In nullum quæritor, nullive malum conciscitor, ne prætextu quidem læsæ Maiestatis, alteriusve cuiuscumque noxæ.

II.

Ciuibus & inquilinis omnibus, tam absentibus quàm præsentibus, cuiuscumque conditionis, siue ij obnoxij sint seruituti sacramentove Ordinum, vel Auriaci Principis, vel ciuitatis, siue sint immunes; vrbem biennio proximo inhabitandi, vita incolumi, nulla in eorum Religionem instituta quæstione, nulla in alia sacra iurandi lege (dum ipsi vitam modestè

deſtè procul omni offenſa degāt)poteſtas eſto. Vt eo biennij ſpatio deliberent, placeatne do micilium figere, an migrare. Quòd ſi migrare decreuerint, arbitratu ſuo permittuntor. Bonorum quoque ſuorum liberè potiuntor, vt ea aut efferant, vendant, alienent, obærent, oppignerent pro voluntate; aut recipienda admini ſtrandaque redemptoribus locent. Eorū vero fortunæ, qui intra extrave vrbem teſtati aut inteſtati diem obierint; vel heredibus iuſtitutis, vel proximis ſanguine obueniunt.

III.

Cuilibet ciuium inquilinorumque (ſeu iuramento ſeruitutique fuerit obnoxius, ſeu liber) cui poſt hęc pacta conuenta placuerit aut migrandi domicilij aut alterius rei cauſa vrbe excedere, id ei facere quocumque tempore, pro libitu, qua terra, qua aqua, cum vxore, liberis, familia, ſupellectile, mercibus, alijſque rebus mobilibus, liceto, nullo quamcumque in ſpeciem oblato impedimento, nulla alia atque harumce pactionum auctoritate. Iis verò qui voluerint aut domicilium figere, aut recipere ſeſe in Regna, regiones, Prouincias, loca, vel neutrarum partium, vel tributis obnoxia, perpetuò abſque omni moleſtia commeandi, mercatus negotiorumve cauſa, per vrbes, locaque Hiſpano Regi ſubdita, deque rebus ſuis mobilibus alijſque ſtatuendi arbitratu bonoque ſuo ius faſque eſto. Catholicis autem ad reuiſendas occupandaſq; ſuas intra vrbem domos, nullo alio atque præſentium cō ditionum pręſidio opus ſit.

Qui

IV.

Qui rerum curandarum causa in fœderatas Prouincias proficisci voluerint, ijs quater quotannis eò contendendi, (præmonito Gubernatore, à quo commeandi auctoritatem necessariò accipient) copia fiat; quam is, nisi iusta causa, recusare non valeto. Ij deinde redeunto intra spatium biennij concessi ab hisce pactionibus ratis; vt aut pergant vrbem deinceps incolere, aut domicilium locis immunibus vectigalibusve ponere. His autem in locis non aliter atque alij iam dicti, & dicta commeandi facultate, & reliquo quocumque harumce pactionum fructu gaudento.

V.

Verbi-præconibus liberè discedendi cum vxoribus, liberis, familia, fortunis rebusque mobilibus, absque omni maleficio damnove, cautio esto. Has ob res carri ijs aut naues, spatiumque iustũ rebus suis procurandis præstantor.

VI.

Qui post vrbem interceptam, aut Seniorum, aut Diaconorum ministeria administrarint, nec non ij qui munus aliquod Ecclesiasticum gesserint, hac iuxtà compositione comprehẽduntor.

VII.

Administri quoq;, actores, substituti, Quæstores, alijque cùm ciues tum inquilini, qui aut ærarium, aut rationes, aut stipendiorum numerationem, aut aliud munus quodpiam tractarint, hisce conditionibus continentor. Libera autem cum rebus suis omnibus, cum supel-

supellectili & chartaceis instrumentis, excedendi copia; iusque vtendi prætereà conuentionis huius præsidio, perinde ac ceteris, esto.

VIII.

Eadem immunitate, quotquot in vrbe sunt nautæ, qui suas hic naues habent, quas & deducere secum poterunt, fruuntor.

IX.

Si vrbi à nauibus curribusque, ad commodãdum ciuibus & inquilinis (qui vnà cum rebus suis supellectiliq; discedere vellent) haud satis esset prouisum, eis intra concessi biennij spatium, alias ea causa naues currusq; ex Hollandia aut aliunde accersere, (qui deinde reuerti liberè harumce tabularum licentia possint) fas esto.

X.

Ciuibus huiusque vrbis inquilinis, nullæ indictiones onerave ampliùs ijs, quæ per vniuersam Brabantiam minoribus maioribusque vrbibus ex æquo imposita sunt, iniunguntor.

XI.

Præsidium cùm equestre tum pedestre, optima qua fieri poterit ratione, quantoque minimo ciuium damno, per vrbem tribuitor.

XII.

Hac item conuentione continentor, quicũque abfuerint aut sua aut vrbis causa; vti liberè in vrbem redire, pactisque conuentis gaudere possint. Agrestes quoque qui in vrbem perfugere, rus sese recipere tutò possunto.

XIII.

Qui aliorum sacrorum cultor, intra pacti biennij tempus, diem in hac vrbe clauserit, hono-

honorato loco terrę mandator in horto aliquo vrbano; aut pro illius conſanguineorumque arbitrio cadauer extra vrbem effertor.

XIV.

Senatuſconſulta, decretaque omnia capitalis ſubſellij, quibus interceſſum hucuſque non fuit, rata ſunto, & effecta dantor.

XV.

Quocumque ante hac vrbi pecuniam mutuam dederint, & mutuum repetere, & verſuram redhibere poſſunto. Quot-annis verò à Senatu, quibus reditus pendendi ſunt, ſui fructus, eorumque reliqua penſitabuntur.

Hæc omnia quęcumque hoc fœdere ſancta atque perſcripta fuere; aſſenſa, rata, atque cōuenta ab Marchione Spinola, vrbiſq; Legatis, ſignata ſunt; promittente eodem Marchione, ſe operā daturum vti ſanciantur publicis quoque Sereniſs. Hiſpaniarū Infantis tabulis, maiore eius ſigillo ſignatis, iura dies quindecim. Actum 11. Iunij, M. DC. XXV.

Multi, quibus pronum erat ad aſperiora ingenium, auditis tam bonis lenibuſque conditionibus, mirari Spinolę aduerſus hoſtem clementiam; nonnulli remiſsionem etiam criminari. Aiebant, oportuiſſe grauiùs decernere, & aut ſub haſtā obſeſſos mitti, aut nonniſi armis traditis eos accipi in deditionē debuiſſe, qui præfracta ſua pertinacia eò ſe periculi adduxiſſent, vt fame etiā enecti fuiſſent, ſi vel biduo ampliùs fuiſſent incluſi. Et cur vltrò honeſtarum ijs conditionū optio offerretur, quibus vel conceſsa vita, beneficij nimij loco eſſe deberet? Saltem expectandum tantiſper à

Spino-

Spinola fuiſſe, dum id eis eueniſſet, quod plerumque hominibus nimia pertinacia accidere ſolet; vti eo recurrant, atque id cupidiſsimè petant, quod priùs contempſerunt. Oraſſent nimirū priùs ipſi deditionem, quàm vltrò eis fuiſſet oblata. Deinde, cur egredi priùs deterior pars ciuium, incolumi ſupellectili impedimentiſque ſinatur, quàm ea pecunia ab Senatu Catholicis remanētibus eſſet ſoluta, quæ ad exſtruenda opera, numerandaq; ſtipendia, publico cōmuniq; fuerat ſacramento extorta? Ita nimirum ſapienter queri videbantur, qui priuatis rationibus aſſuefacti, res etiā Imperij maximas eodem pede metiri conſueuere; neſcientes Principum diuerſam eſſe ſortē, quibus præcipua rerum, ad famam dirigenda. At Spinola plus ſapere eos intelligens qui leniùs ſęuiunt, clementięq; famā ſeueritatis nomine eſſe opportuniorem, cùm quantū publici intereſſet, tam diu diſtricta ad Bredam Regis arma, quàm citiſsimè expedire (ob Gallicos, Italicos, Germanicos, Danicoſque motus) non ignoraret; maiore in lucro minimum etiā temporis compendium ponebat, quàm Bredę totius non magna ſpolia, aut tantillum hoſtiū (qui fortiter ſeſe defenderant) pudorem; veteris illius memor, *Eſſe vbi damnum facere, quàm lucrum, præſtet*. Et verò plus etiam Regis ſui (quem hoc loco gerebat) Maieſtati clementiæque, quàm glorię ſuæ aut vindictę conſulendum exiſtimabat. Sordidum, de tanto relicti apparatus numero, nec tantillum abeuntibus, vel ad diuturnę patientię ſuę laudem, teſtimoniumque virtutis,

Ciuium remanentium querelæ.

Alia priuatorum, alia Principum iudicia.

Clementiæ nomen huic tempori opportunius.

Plus lucri cōpēdio periculoſi temporis quàm ſpolijs hoſtiū aut dedecore.

Summo Duci maieſtatis ratio habenda præ priuata gloria.

Sordes auaritiæ Imperatori vitandæ.

con-

Apparatus bell. in dedita vrbe reliquus.

concedi. Supererant quippe in vrbe tormenta maiora XLIII. fistulæ (quas musquetas vocant) CCCCL. de quibus CL. efferri quoque, fractarũ loco, permissæ. Minores fistulæ (seu arcabusij) CCC. pulueris pyrei pondo millia CXXXV. funium ad incedendum puluerem, libræ millies XXXIV. pilarum maiorum millia II. mediocrium numerus ingens: plumbearum glandium libræ millies XL. matriculæ ad faciendas è plumbo glandes, XV. sphæræ minores è ferro excauato, ad incendia præparatæ, bis mille & centum, maiores (quibus bombarum nomẽ dedere) CCCXLIV. circuli incendio inferendo facti CL. pilę ad incẽdenda opera XL. salis vasa C. picis, nitri, sulfuris, bituminis, vasa XXX. clauorum grandium vasa VI. pinnę ferreę oblongę vndecies millę stipitum, pinnis geminis armatorum, numerus immensius: ligonum millia IV. vnci seu rostra ad aperiendum humum, M. DC. vehicula, quæ manu truduntur ad moliendam terram, M. scaphę V. rudentum volumina VI. harpagones XL. equina iuga CXXX. funium curruliumparia XC. tabulę abiegnę propè innumerę: pons linteus vnus, gerrę seucrates, post quas tormenta collocantur, plurimę, nec pauciores ad expediendum subitarium pontem. Horum omniũ syllabus scriptus datus Thomæ VVingardio, tormentariæ rei Pro-tribuno.

Sapientissimum Spinolæ iudicium de æris alieni solutione non curanda.

Iam ciuium remanentium ęs alienum credebat Spinola tam cordi Ordinibus ipsis fœderatis esse debere, quàm suam ipsorum fidem atque auctoritatem, quæ penitus esset in Republica collapsura, si vel semel vrbis cuiuspiam ob-

obſeſsæ ciues fefelliſſent; quare nihil pro hac cura ſibi laborandum.

Spinola prohibet cõuitiũ obiectis fieri.

Præſidio hoſtili educendo dies v. Iunij dict⁹ erat. Vetuerat Spinola, ne quis per facetiam militarem, cuiquam egredientium conuitiũ faceret; modeſtè adeò victoria vtendum reputabat. Ad eum diem curribus nauibuſque abũdè paratis, miles noſter ad ternas vrbis arciſque portas cuſtodiendas eſt diſtributus. Gomes Hermannus Bergius equeſtribus cohortibus v. egredientis præſidij agmen vſque Gertrudibergam eſt prȩgreſſus. Inter denos quoſque currus, paruȩ equitum noſtrorum additȩ cateruȩ, ad tutelam ſarcinarum. Agmen ordiebatur Bergaignij cohors equeſtris, altera item equeſtris claudebat. In his duabus vix equitum quidquam, prȩter ipſa ſigna; adeò defecerant equi. Pedites medium obtinebant. In his procedebat Iuſtinus equo vehens, obſidum vno comitante Carolo Philippo le Comte. Legionem quiſque ſuam, Tribunus, Centuriones, cohortem prætedebant. Signa ferebantur explicata, permiſſo tympanorum pulſu. Cenſa peditum millia ferè tria (nam ægri nanigijs deuehebantur.) Egregia ſanè manus, ſeu corpora ſpectares, ſeu arma; maiorque quàm in noſtris ſplendor. Nimirum eſegantiùs latiuſque noſtris habiti fuerãt hoſpitio & foco; neque panis defecerat ante egreſſus diem.

Spinolæ in egredientes humanitas.

Spinola inſigni Nobilitatis corona ſtipatus, vrbem inter & valli circulum interiorem triũphi ſui pompam pulcherrimam victor ipſe ſpectabat. Ducum exeuntium ſingulos, Gubernato-

natoremque in primis Nassauium, insigni canitie venerabilem, eiusque vxorem ac liberos, Emanuelis Portugalli filium, & duos Mauritij Principis nothos, humaniter salutans, eorum vicissim compositis in constantiam vultibus vocibusque, ac modesta signorum submissione, resalutabatur. Vox nulla ignominiosa lacessentium inuicem audita, sed vultus taciti arridebant. Agmine prætergresso, gratulationibus adstantium accurrentiumq; confertim omnium oppressus, communis beneuolentiæ officia non hilariùs quàm modestiùs admisit, sua cuique laboris operæque laude in tantis tam longæ obsidionis molestijs assignata.

Spinolæ in admittendis gratulationibus modestia.

Ad Isabellã, ad Regem, ad Cæsarem nuntij victoriæ missi.

Ad Isabellam Archiducem, qui lætum præsidij discessum nuntiaret, Ioannes Medicæus Tribunus allegatus, cui Isabella insigne ex auro adamantibusque niceterium, Regia planè munificentia, donauit. In Hispaniam ad Philippum IV. cum ijsdem nuntijs missus Ferdinandus Guzmannus, Hispanicæ legionis Tribunus. In Germaniam Cæsari Ferdinando Augusto, Theodorus Camargius Protribunus primos deditæ vrbis nuntios tulit.

Comes Anholtinus cũ suis Mãsfeldicum nothum subsequitur.

Comes Anholtinus, audita Mansfeldici ab castris profectione, dimissus cum suis, præeuntem statim est subsecutus. Victoriæ fama in Galliam, Angliam, Italiam, Germaniamque perlata, fidem vix etiam apud amicos inuenit. Vrbs fuit, vbi fabella fusi ab hostibus Bredani commeatus, voce circumforanei proclamabatur, libroque vendebatur excusa, eo ipso die, quo deditionis nuntij eodem perferebantur. Quin ex ipsa Hispania quoque ab

Victoriæ magnitudo fidẽ apud multos superat.

Rege

Rege allatæ erant in Belgium litteræ, quibus admonebatur Isabella, videret etiam atque etiam, an non magis è re esset, Spinolam tam longa dubiaque obsidione auocari; adeò aspere scilicet multi ad necessarios suos, auctoritate pollentes, in Hispaniam scripserant, desperatione vrbis potiundæ.

Hispania obsidio pro desperata habetur.

Archidux Isabella ad victam vrbē, militemque victorem visendum, venire ipsa decreuit. Spinola solis vrbis portis custoditis, domibus, vicis, arce, temploque expurgari iussis, Isabellæ ad tertium ab vrbe lapidem obuiàm iuit. Equitatus propè omnis aut Antuerpiam ad ducendum præmissus, aut itineris medio ad excipiendum instructus, aduentantem festa triplicią; fistularū explosione excepit, tamquā thyasus hilaritatis. Peditatus varijs ordinibus partitus, nō minore fremitus lætitiæque significatione allusit. Hagensi portæ, qua Bredam Isabella inuehebatur, affixum Programma legebatur, quod inuidiæ verbulo dēpto placuit emollire.

Spinola vrbem expurgari iubet.

Archidux Isabella Bredam venit.

Pompa qua Isabella excepta.

PHILIPPVS HISPANIAE REX
GVBERNANTE ISABELLA CLARA EVGENIA
OBSIDENTE SPINOLA
HOSTIBVS FRVSTRA IN SVPPETIAS
CONIVRANTIBVS BREDA
VICTOR POTITVR.

Programma chronicum portæ Hagensi affixum.

Machinæ vrbis maiores omnes semel, iterùm, tertiùm è mœnibus sonuere. Festos ignes, aliamque lætitiæ publicæ significationem, pro sua in Deum veneratione, fieri priùs

Isabella Deo victoriæ auctori honores priùs decerni, quàm sibi lætitiæ ignes fieri mandat.

K Archi-

Archidux vetuit, quàm Deo, præcipuo victoriæ auctori, in summa æde postridie esset litatum. Postridie igitur Ill.mus Alphonsus Cardinalis de la Cueua, Regis Hispani Legatus, Sacris primũ operatus est, Isabella eiusq; Gynecæo ac populo vniuerso præsente. A Sacro, templũ Isabella obijt, vetera Religionis (si quę superessent) monimenta inspectura. Reperta hinc inde vacua sepulchraliũ imaginum loca, vestigia hęreticæ pietatis in Maiores vita functos, integrum adhuc Engelberti Secũdi Nassauij quondam Comitis insigne mausoleum, è marmore candido nigroq;, ab Henrico nepote ædificatũ. Alterum, quod Engelberti Primi & Ioannis Nassauiorũ erat, direpta Mariana statua mutilatum. Id factum instinctu Sibyllę, si Dis placet fatidicę Flaminicæq;, Henrici Boxhornij Bredani Verbi-præconis, Flaminis Dialis, quõdam inter Pontificios Sacerdotis. Illa, Sibyllino nempe oraculo, post sextum Bredanæ obsidionis mensem, vaticinata, vrbem hosti cessuram, nisi Virginis Matris statuam ad id tẽpus eo loci conseruatã, demolirentur, quam tot retrò annis Maiorum sanctissimorũ Religio ea in vrbe fuerat venerata; ceteri verò à Religione alieni nec ausi fuerãt sartam ad id tempus tectamque violare. Qua in re, nescio quid amplius reprehendẽdum censeam; an torpentis Senatus populique in tanto proculcatæ antiquitatis flagitio tolerando patientiam, an in credendo stuporem; an muliereculæ audacissimæ impudentiam, aduersus statuã Matri Virgini consecratã ab Illustrissimis Nassauiorũ Proceribus, impositãq; tumulo

9. I. 54. ... cris operatur Illustriss. Alphonsus Cardinalis de la Cueua, Regis Hispani Legatus.

Quæ in templo Bredano visenda.

Sibyllæ vxoris Boxhornij audax impietas.

lo suo ad memoriam posteritatis. Parietibus tẽ pli Epigraphe vna alterave, de capta olim Breda inscriptæ, Deo Regique Catholico ignominiosæ, fuere deletæ. Hæc earum loca affixa, ad signandum annum quo Breda recuperata Programmata ignominiosa deleta, alijs inscriptis.

AMBROSI SPINOLAE
VIGILANTIA
BREDA
EXPVGNATA.

Sacri cæremonia peracta, templi turris sub noctem, accensis innumeris propè laternis ignibusque, vel ex ipsa Hollandia ardere visa. Vrbs tota facibus piceatisque doliis luxit. Tum machinæ iterùm omnes sonuere. Spectaculum verò longe pulcherrimum, corona perpetuorum ignium collucens ambitu XVI. millium per orbem valli interioris, quem Spinola, hastis stramine fascibusque præfixis, à milite iusserat confertim stipari incendique, intermicantibus perpetuis fistularum ignibus, qui eminùs stellarũ subitò fulgentium euanescentiumque speciem iucundissimam referebant. Festi ignes admirandi.

Eluxit autem Isabellę Principis optimæ in Bredanam ædem duosque religiosos Ordines, Capuccinorum & Sacerdotum Societatis IESV, liberalitas, non minor quam pietas in propitiando exorandoque Numine ad vrbem eam obtinendam. Publica omnium vox fuit; Isabellæ, Aulęque eius, continuatis precibus, imperatis ad templorum omnium puluinaria supplicationibus, effusis in miseros largitionibus, Bredam esse recuperatam, non armis. Et certè diuina adfuisse prçsidia humanis stratagematib. prçsẽtiora, negare ne Isabellæ in religiosos Ordines liberalitas, pietasque in Deũ. Dei potius quã hominũ victoria.

Isabellæ Religioni post Deum victoria referēda.

mo potest. Cui autem hæc accepta referemus? nisi illius notæ Pietati, cui vetus illud acclamare nō iniuria possumus: *Vna mulier fecit cōfusionem in domo Regis Nabuchodonosor.*

Isabella Religiosa donaria.

In vrbem ergo venit Isabella vt auitæ Religionis instauratrix, in castra, vti Ducis munia per eos dies obiret. Anniuersarium Sacrum in Augustissimi Sacramenti honorē (cuius per uiglio tractari primū de deditione Bredæ cœpit, octauo autem die præsidium excessit) fieri decreuit. Capuccinis ad emendam Bredæ domum quatuor florenorum millia; Sacerdotibus Societatis IESV, qui quaternis castris diuisi, militum salutem toto obsidionis tempore procurarant, millia quinque ad subleuādos emendi Collegij sumptus, eleemosynæ nomine erogauit. Veteri Virginum cęnobio, ruinisq; Ginekensis tēpli (quod Mauritius incendi fecerat) instaurandis, non exiguum pecuniæ numerum est elargita. Quæ omnia tā insignis Religionis argumenta, cùm summo Religionis Pręsidi Vrbano VIII. Pontifici Maximo, Alphonsus Cardinalis de la Cueua, Hispani Regis Legatus, indicasset, has ei Pontifex literas reddidit.

Isabellæ in res sacras, argitio.

Vrbani VIII. Pont. Max. ad Alphonsum Cardinalem de la Cueua literæ.

Dilecte fili noster, salutem & Apostolicam benedictionem. Postremas literas tuas fuisse sēsimus aureas illas phialas, plenas odoramētorum, quæ celestium animos oblectant, & mortalium ægritudines consolantur. Respirauimus aliquātisper in altitudine sęuientis maris fluctuantes, vbi in Bredensi vrbe adspeximus triumphantem Religionem. Non obliuiscitur Deus misericordias suas, & Principibus

pibus cælum propugnantibus militant legiones Angelorum. Certè victoria ista inter to: coniurantis impietatis opes, & naturæ ipsius obluctantis difficultates quæsita est, vt quamuis illustre in omnes ætates futura sit documẽtum bellicæ fortitudinis, omnipotentis tamẽ bellatoris beneficiũ habeatur. Edomita enim est non solùm hostium vis, sed etiam sæuitia fluminum. Nunc autẽ præclaros tanti triũphi fructus Austriaca Princeps colligit, dum validis viribus Religionem munit. Neque sapiẽtiùs id curari posse arbitramur, quàm Sacerdotum offitijs, & artibus earum Religiosarum familiarum, quibus in recuperata vrbe Cœnobia patefecistis. Tibi verò peramanter benedicimus, qui primus plaudẽtibus Angelis, & gaudente Ecclesia, tremenda sacrosanctæ Missæ Sacrificium in ijs aris peregisti, quas nuper hæretica temeritas violarat. Porrò autẽ laudamus pietatem tuam, cùm Romanæ Purpurę ornatus splẽdoribus, teipsum in pręsenti opportunitate dignũ tanto Sacerdotio prębeas. Pia cõsilia possunt te in huius triũphalis glorię societatem adducere. Militum enim fortitudo, impietatem ex mœnibus vrbium exterminat: Sacerdotum pietas, ex animis populorum. Tantũ nomini tuo decus exoptantes, patrocinium nostrum tibi peramãter pollicemur. Datum Romæ apud sanctam Mariã Maiorem, sub annulo Piscatoris, die IX. Augusti, M. DC. XXV. Pontificatus nostri anno secundo.

Isabella Religionis officijs perfuncta, militi in castris stipendium mensis integrũ persol- *Isabella in milites cura & donatiuũ.*

...ni, vestes ad x. millia fieri donatiui nomine imperauit. Sequêtibus deinde diebus, interna externaq; valli vtriusq; opera spectatũ circumiuit, militiæ cultrix iuxtà ac Religionis. Intereà Spinola ingẽti commeatu vrbem diuturna obsidione exhaustam instruxit, domosque collocãdo præsidio descripsit. Isabella vrbi gubernandæ Præfectum Baronem Balanconium, Burgundicæ legionis Tribunum, constituit. Eius viri virtus, modestia, vigilantiaq; tã erant supra inuidiã notæ, vt nulla militũ natio non ei id munus iure meritoq; diceret esse deferendũ, Ciues, qui vel fama probitatẽ eius acceperant, gubernacula ei destinabãt, tradique obtestabantur. Adeò virtus celari non potest, cognitaque amatur. Tum Senatus populo dictus. Creatus postliminiò Cõsul Henricus Montens, Iuris prudentia clarus, honestaque canitie grauis, qui id munus tum quoque administrabat, cùm vrbs iam vltimùm Regi per fraudem onerariç nauis eriperetur, Religionis patriç semper tenax. Collega datus Cornelius vander Locht, pacato vir ingenio, auitæque Religionis custos. Senatores ceteri, quos virtus & fides sua Reipublicç cõmendarat. Ciuibus eadem gubernationis ratio legesq; constitutæ, quæ Silueducensi vrbi. Quamquã initiò multis de caußs præstari omnia non potuere. Senatus, auspicato Magistratu, Gymnasiũ publicũ Professoribus Societatis IESV moderandum dedit; quem ordinem scilicet Philippus Arscotanus Dux, Archiducis Isabellæ iussu (literis eius in Curiã allatis) commendatum missus erat.

Isab... ea... stra obit.

Spinola in vrbem commeatum inuehi curat.

Præfectus Bredæ datus Baro Balanconius, vir à virtute notus.

Senatus populo Bredano dictus.

Gubernationis norma Bredanis ciuibus præscripta.

Gymnasium instituendæ iuuẽtuti Bredanç à Senatu Societatis IESV, Professoribus delatum.

Rebus omnibus ita ritè constitutis, commeatibus expeditis, designato præsidio peditum millium III. equitum cohortibus VII. vallos, fossas; operaque quibus vrbem circumuenerat Spinola, prorui iussit; seruari ostendique posteritati digna, nisi iam sui vsu, qui maximus fuerat victoriæ tantæ obtinendæ, immortalitatem essent consecuta. Exercitu deinde per interualla præmisso, Archiducem Antuerpiam est comitatus. Pedites, agminibus Hooghstratam Bredamque inter partitis, præteruehentē militaris lætitia plausu salutarunt. Equitatus haud procul Hooghstrata, maxima in planitie ab Henrico Bergio explicatus, militares ludos bello serio simillimos præbuit. Turmæ quindenæ hinc inde è diuerso in alas dispositæ, mutuo occursu, simulataq; dimicatione, dulcis illius belli faciem exhibuere, qualem inexperti ferè sibi cogitatione machinantur. Tubarum clangor, equorum cursus atque receptus, pulueris ex humo excitatio, galearum loricarumque splendor, ferri districti fulgor, barritus concursantium, ignis & fumus strepitusque explosarum fistularum, machinarumque maiorum interludētium è longinquo sonus, omnia denique pugnę spectacula, pręter sanguinem & cædem,

—metuenda voluptas
Spectanti, pulcherque timor.

Atque omnium pulcherrimum, ipse Henricus Bergius cataphractus duos inter amicos Principes auxilio quasi accurrentes, VVolfgangum VVilhelmum Bauariæ, Iuliæ; Cliuiæ, Montiūq; Ducem, & Ducem Saxoniæ Rudolphum Maximi-

Quantū de nuo Bredæ præsidium impositum. Opera, valli, fossæque diruta.

212

Archidux cū exercitu discedit Breda.

Ludicrum equestre à Comite Bergio præbitū.

ximilianum, qui ſimul tres, ludo incruenti belli peracto; ad Archiducis Iſabellæ victricis currum, ſubmiſsis gladijs ſalutabundi accurrere.

Archiducis & Spinolæ in vrbē Antuerpiēsē ingreſſ' Hooghſtratæ Bergius ſupportando reliquo cōmeatui relinquitur.

Tum Spinola, caſtra tertio ab Antuerpia lapide metatus, lętiſſimis omnium qui eum quęrebant oculis vocibuſque, vna cū Archiduce, acceptus, vrbē inuectus fuit. Hooghſtratæ cum ſuis Henricus Bergius relinquitur, ad reliquum commeatum Bredæ ſupportandū.

Inſidię hoſti à Bergio ſtructæ irrito euentu.

Vltimo ergo commeatu, qui Bredam inuectus fuit, priuſquam hoſtis in æſtiua abiret, Bergium lemniſcum laureę Spinoleę appenſurus, hoſtem in inſidias elicere ſtuduit inuitatu emiſſariorum paucorum, quos ad caſtra præmiſerat, ceteris in inſidijs conſtitutis, qui tum ſubito exiſterent inuaderentque. Sed hoſtis, ſeu prudentia ſeu metu, cùm caſtris non prodiret, Bergius re nulla geſta diſceſſit.

Iſabellæ victricis icō in ſignis à Rubenio expreſſa.

Iſabella dum Antuerpię manet, Rubenij pictoris excellentiſſimi penicillo expreſſa, cęloque in ęs inſculpta, ſe Ciuica coronatam, anguſta ſanè in tabula vidit. Digna ſic pingi poſt nobiliſſimum triumphum, nec alterius atq; Apellis illi' manu.

Dauid à Tragœdia Archiduci dicata à Collegio Societatis IESV Antuerpiæ.

Victrici pręḃita in Scenā Dauid à Gymnaſio Societatis IESV, nouo dramatis genere, quo poſt Actus ſingulos, tota ſimul rei geſtæ hiſtoria mutarum perſonarum viuis imaginibus iucundiſſimè exhibebatur. Spectarunt pro Iſabella, reliqui Aulę Magnates.

Hoſte in præſidia abeūte, exercitus noſter miſſus in æſtiua.

Paucos poſt dies quam intellectum, moniſſe hoſtem, ſuis in pręſidia dimiſſis; noſter quoque exercitus quaqua verſus in æſtiua diſceſſit. Brux ellā verò vt Spinola cum paucis venit, nouas iterum gratulationes (etſi celato aduētu vitaret) in-

inuitus coactusque, accurrentibus omnibus, admisit. Nuntijs intereà in Hispaniam perlatis Rex Philippus gemina victoria lętus, Bredę Baryarumque Brasiliensium recuperatarum, Marchioni Spinolæ pro tot [illegible] laborib⁹, tot hostibus sine clade sur[illegible] tam inexpugnabili subiugata, ar[illegible] Castellæ munus, summa Ordinis S.[illegible] Præfecturam administrandam dedit. [illegible] mirum aut id præmium tantę victorię esse debuit, aut liberalitas tanti Regis; maiora etiam quam peti possent tribuētis. Vrbanus autem Pontifex Maximus, rerum ad Bredam gestarum magnitudine excitatus, Isabellæ inprimis deinde Spinolæ sua fortitudine felicitateque, prestantissimis literis est gratulatus: quarum exempla cum ob singularem elegantiam, tum ob summam sapientissimi Pontificis auctoritatem publicanda iudicaui. In hanc sententiam Isabellæ Archiduci scribit.

Honor Spinolæ ab Hispaniæ Rege delatus.

Eleuauit Dominus potens in pręlio, brachium suum super gentes, quæ cogitabant fer uis suis mala, & dextera Omnipotentis glorificatur in vobis. Triumphantes gaudio ob clarissimam Bredæ expugnatæ victoriam, eiusmodi elogio alloquimur Nobilitatem Tuā, quę muliebris virtutis laudes supergressa, ad propugnationem Religionis orthodoxæ feliciter cōuertit arma Austriacę [illegible]tiæ. Dimicauit militia cęlestis exercitus, in castris Tuis, & bellicæ fortitudinis constātia, docuit nobilissimas nationes, ad tā insignis obsidionis spectaculū cōmigrantes, nullam arcem in terris tam validis opibus ac propugnaculis muniri, quā cælestibus

Vrbani Pōt. Max. literæ ad Archiducē Isabellā.

bus auxilijs armata caſtrenſis virtus non ex-
pugnet. Decertaſtis cum hoſte periculorum
contemptore, & inauditi terroris artifice.
Ipſorum è carceribus ſuis immittere in Au-
ſtriacas legion[illegible]ditari videbatur Ocea-
num. Fl[illegible] ſęuientibus maritima
oſtia occlu[illegible] Nobilitatis Tuæ nouo
veluti mari ſupe[illegible] abſorberent. Cecide-
runt impij in fou[illegible] quàm fecerant, & Do-
minus regnauit. Auditis ſedibus tumultuan-
ter fluctus cohibuit Oceanus, & abierunt in
ſicco flumina. Gratulamur Tibi victoriam to-
tius Eccleſiæ votis, expetitam, cui Roma Na-
tionum omnium mater plaudit; quàm hiſto-
riarum teſtimonia conſequentibus ſæculis oſtē-
tabunt. Ea verò quàm benè vtatur Nobilitas
Tua, ex famæ vocem miniſtrorum noſtrorum
literis accepimus. Niſi Dominus cuſtodierit
ciuitatem, fruſtra ſtationes militũ in aggeri-
bus excubant: ille verò Angelorum legionib'
eas vrbes armat, in quibus Catholica fides,
cuſtos publicę tranquillitatis, dominatur.
Scimus quam ſollicita pietate, & quam prudē-
tibus actibus cures, vt è Bredenſibus populis
eliminetur hæreſis, parens perfidię, & ſeditio-
num nutrix. Quare cùm locum minimè relin-
quas Pontificijs hortationibus, meritò lauda-
mus & extollimus nominis tui gloriam, & ac-
curatiſſimis precibus commendamus Deo No-
bilitatem Tuam, vt ex tam ſalutari triumpho
eos fructus percipias, quos optat Eccleſia, &
formidat impietas, Tibique Apoſtolicam be-
nedictionem peramanter impertimur. Datum
Romę, apud Sanctam Mariam maiorem, ſub

annu-

...iun- nea ... nolā
coronant.
...it Nationi-
...siicę virtutis
... hoc etiam tem-
...es, in quibus Cæ-
...ria reflorescat. Domui-
... opibus, furentes ira, & cō-
...s. Flumina occlusis ostijs sus-
... mutare, & agmina indignantiū
...quarum in castra Nobilitatis Tuę. Perdomuit omnia fauor cęli, & fortitudinis constantia. Certè quam Austriacæ potentię vrbem prępuerat proditio metuens lucis, & in dolosis latebris delitescens, eam per Nobilitatem Tuā recuperauit virtus & ingenium. Ibit in sęcula Bredensis obsidionis memoria, atque ab ea artes bellandi, & exempla fortitudinis, discent Duces posteritatis. Inter Italię præsentes tumultuantis, & Principum diffidentium procellas, è Breda recepta, adeò lętus hic diuinę clementiæ radius Pontificijs sollicitudinibus affulsit, vt Te tanti auctorem boni, Apostolicarum literarum testimo... ornare decreuerimus, patrocinium nost...m ...ollicentes Nobilitati Tuæ; cui diuturnæ vitæ robur precamur, & Apostolicam Benedictio... peramanter impertimur. Datum Romæ apud Sanctam Mariā maiorē, sub annulo Piscatoris, die 9. Au g... DC.XXV. Pōtificat' nostri anno secūdo.

Ma-

214

Hae vna victoria, Ordinum fœderatorum existimatio lapsa.

te
satis pon
aut maius
bet; cùm no
iactura fuerit
quam tantis Eur
rum conuocatis aux
sumptibus, tuendam fro
suscepere; Hispano Regi, I
Marchioni Spinolæ, nomen p
le.

FINIS.